

СЛОБОДНЕ НОВИНЕ

број 242
25. новембар 1999.
цена 10 динара

ИТАЛИЈА 2000 ПЛ., ФРАНКУРСКИ 400 ПЛТ, ШВАЈЦЕРСКИ 8 ОУЕ, АУСТРИЈА 40 ЈОУ, СРБИЈА 400 ОУО, ШВЕДСКИ 28 ВЕЗ, БЕЛГИЈА 40 ВЕЗ, БЕЛГИЈА 40 ВЕЗ, ХОЛАНДИЈА 4 ПЛТ, ГРЧКА 600 ОУО, ИОРДАНСКА 28 ПЛТ, ДАНИЈА 28 ПЛТ

**ПАТРИЈАРХ ПАВЛЕ НА ПАРАСТОСУ
ВЕСЕЛИНУ БОШКОВИЋУ**

УПИСАН У ВЕЧНОСТ

**ЧЕТРЕДЕСЕТОДНЕВНИ ПОМЕН
ВЕСЕЛИНУ БОШКОВИЋУ
11. новембар 1999.**

Мандатар

П

рошле суботе стотинак промрзлих присталица Савеза за промене очекивали су да мандатар Драгослав Аврамовић именује своје министарске изабранике тзв. прелазне владе, међутим, да ли због хладноће или готово празног и пустог Трга слободе, њега није било па није ни извикан кабинет "националног спаса". Уместо "деде Аврама" говоре су одржали неки Милан Савић, па Драгољуб Кечкић, а затим хитро напустили бину, остављајући збуњену групу грађана да нагађа разлог недоласка мандатара, уз гласно негодовање што нису били сведоци тако важног "историјског тренутка".

Можда ће деда Аврам, кад престане суснежица и мало ојужи, ипак да представи своју владу, али остаје главно питање, откуда право Савезу за промене да у име целе демократске опозиције бира будуће министре ослањајући се на субјективни избор једног, ма колико поштованог али ипак - старца, који још приде за себе тврди да је "непоправљиви левичар" и да осећа аверзију према "десници", нарочито према онима који гласно вичу "бандо црвена". Да ли то даље значи да ћемо опет добити левичарску владу по укусу мандатара и његових супервизора из Демократске странке и Грађанског савеза и да на такву владу морају да пристану, рецимо, Српски покрет обнове и Демократска странка Србије, зарад јединства опозиције? Рецимо и да пристану, али одмах следи и питање како ће на то јединство реаговати њихово чланство чији број далеко премашује оне које окупља Демократска странка и Грађански савез и који, узгред, обожавају да вичу "бандо црвена"? Коначно, значи ли то да Српски покрет обнове и Демократска странка Србије морају да се одрекну свог политичког програма да би удовољили сујети лидера Савеза за промене на ексклузивно право именованга мандатара и прелазне владе?

Штавише, и да Драгослав Аврамовић није споран као левичар, ајде да кажемо и да нису спорне његове године, али јесте споран што се везује за једну политичку групацију јер таквим опредељењем на неки начин потцењује интелектуалне капацитете других партија, па испада да му оне дођу само као гласачка машина. Споран је и зато што без увијања каже да ће на следећим изборима водити кампању у прилог Савеза за промене јер, тобоже, само у овом Савезу види "здраве снаге" способне да оборе режим Слободана Милошевића. Комбинација је, дакле, таква да цела демократска опозиција мора да дува у његова једра, односно, Савеза за промене, да би он касније, ауторитетом мандатара, одувао ту исту опозицију, нарочито ону десно од центра.

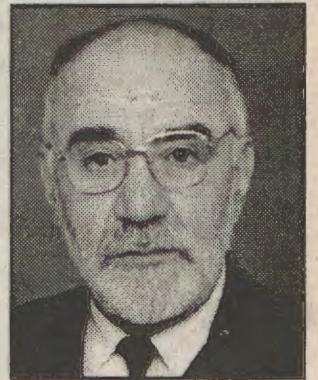
Уколико се заиста жели јединство опозиционог настула, питање прелазне владе и мандатара није ствар само једне партије или савеза. На шта би личило ако све странке или коалиције почну са извикивањем својих мандатара и својих влада и-при том прете једна другој уколико не пристану на њихове министре; онда раде за рачун Милошевића и разбијају опозицију.

Колико знам, још у јуну месецу Српски покрет обнове образложио је идеју о прелазној влади као влади стручњака, чија имена може да предложи свака политичка странка, црква, универзитет, синдикати, невладине организације, коначно и сваки грађанин, уз само један услов - да мандатар и министри морају бити страначки неопредељени, ни леви ни десни. Када буду евидентирана сва та имена онда следи договор демократске опозиције око избора кандидата по критеријуму стручности и угледа који уживају у земљи и свету. Тако изабрани мандатар и министри морају дати писмену обавезу да неће бити на листама ниједне политичке странке када буду расписани парламентарни избори као и да не смеју давати изјаве у прилог ове или оне партије, односно савеза или коалиција. Зашто? Просто зато да не би разбуктавали расколе у опозицији и да не би као министри користили своју моћ и углед зарад личних политичких амбиција. Дакле, сви политички актери морају се одрећи нечега да би грађани добили.

Са готово идентичном платформом о прелазној влади наступио је и експертски тим Г-17 јавно истичући да ће по демократизацији земље и враћању Србије у свет и када буду расписани први слободни избори, престати да функционише прелазна влада. Г-17 такође наглашава обавезу министара и мандатара да се не могу појављивати као кандидати на изборима које сами расписују, нити да подржавају појединачно било коју странку.

Манипулацијом по трговима и улицама Србије именом Драгослава Аврамовића и његовом прелазном владом, Савез за промене одбацио је обе ове идеје и практично заштрио сукобе међу странкама демократске опозиције. Упућенији кажу да иза свега стоји стари куплер-мајстор Зоран Ђинђић јер се преко Савеза вратио из политичког мртвила, а да у даљим својим комбинаторикама, преко времешног Драгослава Аврамовића, види себе као наследника мандатара и толико дуго чеканог и жељеног челног места у Србији. И није му први пут да се понекад прекомбинује, без обзира на штету коју претрпи његова матична странка, узгред и цела опозиција.

Уосталом, ко је то рекао да ће 31. децембра поднети оставку уколико Слободан Милошевић дотле не буде отеран са власти?

Бојољуб ПЕТРОВИЋ

Уколико се заиста жели јединство опозиционог настула, питање прелазне владе и мандатара није ствар само једне партије или савеза. На шта би личило ако све странке или коалиције почну са извикивањем својих мандатара и својих влада и при том прете једна другој уколико не пристану на њихове министре; онда раде за рачун Милошевића и разбијају опозицију.

Реалност на дуге стазе

Стиже још једна зима нашег незадовољства, стеинбековски набијена тугом и несрећама.

И даље смо источно од раја; мишеви смо, а не људи; хранимо се плодовима гнева.

Најгора литература, социјална литература, какву је писао и Џон Стеинбек, најпечатљивије нас описује.

Нови светски поредак настао је, наравно, распадом СССР и нестанком биполарног света и "равнотеже страха", али су његови темељи, на којима данас почива и функционисање, институционално постављени знатно раније, још на Конференцији о европској безбедности и сарадњи у Хелсинкију средином седамдесетих година, дакле у време када је СССР био на врхунцу политичке и војне моћи.

Тада је, без озбиљнијег противљења Кремља, на предлог Вашингтона и уз пуну подршку Европе, усвојена позната хелсиншка "корпа о људским правима", која је питање људских права и слобода поставила изнад класично схваћеног питања државног суверенитета и подигла га на ниво врховног принципа у међународним односима.

Идеја у неприкосновености људских права је, узгред, идеја европских либералних интелектуалаца из прве половине прошлог века.

Непосредно после усвајања "корпе о људским правима" у Хелсинкију уследила су обарања више диктаторских режима у Латинској Америци, а из логора у СССР пуштени су многи дисиденти и омогућено им је да оду из земље.

Мада је превасходни циљ хелсиншке "корпе о људским правима" био парање "чарапе комунизма", Москва је "корпу" прихватила и није се изразитије противила уплитању Вашингтона у унутрашње ствари других држава изван Варшавског пакта, јер је и сама, нарочито после окупације Чехословачке, заступала и бранила теорију о "ограниченом суверенитету", наравно у свом идеолошком кључу, и реализовала је до максималних могућности.

То су године када се и обласни политички

функционери у Мађарској, Пољској, Бугарској или Источној Немачкој практично постављају у Кремљу у име истих интереса којима се руководи и Бела кућа у америчким спољнополитичким акцијама и активностима.

Идентификовање носилаца новог светског поретка у садашњој администрацији у Вашингтону или у жељи Америке да "влада светом", има, дабине, основа у реалности, али је нови светски поредак, очигледно, нешто много више и старије, а и знатно дубље у намерама, од онога што тренутно симболизује.

То је, уосталом, дошло до пуног изражаја и на самиту ОЕБС-а у Истанбулу, где је и Русија, после одлуке Бориса Јељцина да самит напусти у знак протеста због повишене реторике западних земаља поводом догађаја у Чеченији, ипак, на крају, прихватила и потписала понуђена документа с тежиштем управо на људским правима као глобалном и доминантном принципу у уређивању савременог света.

Међу тим документима је и Повеља о европској безбедности, којом се и формално установљава већ примењивано начело да су и сукоби унутар држава легитиман предмет интересовања међународне заједнице.

Нови светски поредак јесте, свакако, у много чему, за свеобухватну критику, па и за супротстављање његовим све израженијим механизмима, који убрзано гутају и међу важеће међународне правне норме, али је он, као резултат давних договора у Хелсинкију и потоње имплементације тих договора, реалност на дуге стазе.

Ситуација на косметским просторима је и даље крајње неповољна.

Терор албанских екстремиста над Србима и припадницима осталих неалбанских националних заједница се наставља, а погрешне одлуке Кфора и УНМИК-а, диктиране најогољенијим волонтаризмом, неодговарајућим проценама, па и прикривеним лошим намерама, непрестано се умножавају.

Идеја о мултиетничком Косову и Метохији, једином могућем концепту трајног стабилизовања региона, практично је доживела крах.

Ако се циљеви екстремних Албанаца да створе етнички чисту албанску државу на српском државном простору заиста остваре, Балкан ће деценијама бити и више од "бурета барута", биће "барутана у пожару", а и Европа ће, неизбежно, ући у свакојаке невоље са несагледивим последицама.

То су процене свих релевантних аналитичара широм света, па и одговарајућих саветодавних тимова у водећим центрима светске моћи, али правих потеза да се крах идеје о мултиетничком Косову и Метохији спречи, пре свега заустављањем етничког чишћења Срба и осталог неалбанског становништва, а затим и обезбеђивањем политичких, економских и безбедносних претпоставки за повратак свих прогнаних, још нема, нити се наслуђују.

У озбиљне мине испод идеје о мултиетничком карактеру косметских простора спада и најава УНМИК-а да ће до краја године почети попис становништва на Косову и Метохији и израда бирачких спискова.

Правити попис становништва и бирачке спискове у тренутку када је преко двеста хиљада Срба протерано у суштини је легализовање етничког чишћења и стварање фалсификоване демографске слике.

Тако нешто одговара само најекстремнијим Албанцима, што они и не крију.

Заступници става да мултиетнички карактер Косова и Метохије нема алтернативу, а то су, практично, сви који директно или индиректно учествују у стварању услова да се косметска криза оконча, морали би, ако су заиста без резерви привржени том свом јавно прокламованом ставу, озбиљније и продуктивно да преиспитају досадашње деловање Кфора и УНМИК-а, а пре свега да спрече реализовање разних неприхватљивих одлука дела мировне мисије, укључујући и најављену одлуку о попису становништва и изради бирачких спискова.

Лоше прилике на косметским просторима нису од јуче и последица само дејства разних чинилаца, али је више него сада, такође не од јуче, да се оне само погоршавају када се третирају бирократски поједностављено или једнострано.

И Кфор и УНМИК на жалост, као да иду тим путем.

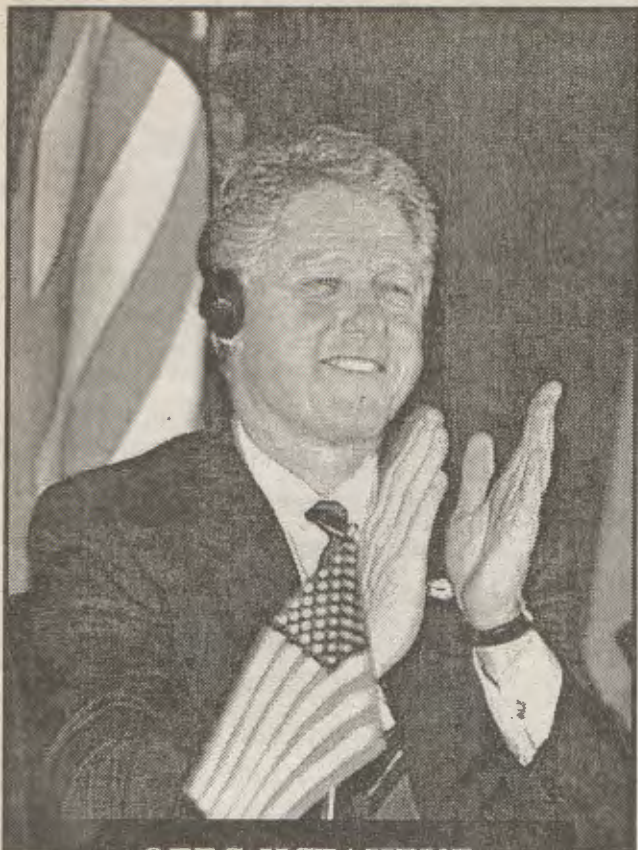
Обележавање десетогодишњице "баршунасте револуције" у Прагу и бурних догађаја у Источној Немачкој протекло је у знаку потпуног идентификовања правих покретача и реализатора слома европског комунизма и историјских промена које су потом уследиле.

Оно што се одавно знало, а што је из прагматичних разлога минимализовано као кључни елемент прашких, берлинских и каснијих букурештанских догађаја, сада је и службено верификовано.

Централе личности на прославама на Вацлавским наместима и код Бранденбуршке капије нису били чехословачки и источнонемачки предводници побуњених маса пре десет година, већ су то били Михаил Горбачов и Џорџ Буш, архитекте али и главни "извођачи радова" после којих је светска реалност кренула новим путевима.

Уз Михаила Горбачова и Џорџа Буша, две најзаслужније личности за крај епохе започете пуцњима с "Ауроре" на обележавању десетогодишњице "баршунасте револуције" и рушења зида у Берлину видно место имао је вођа полске "Солидарности" Лех Валенса, што свакако није случајно.

Дуго припремани и филигрански прецизно

ОЕБС, ИСТАНБУЛ

вођен процес парања "комунистичке чарале" почео је, заправо, на измаку седамдесетих година у Пољској, у Гдањску, као "побуна радника", али је то била само "иницијална капсила", па и нека врста "димне завесе" за све што се касније догађало.

Прави потези, који су довели до пада режима у источноевропским земљама, повлачени су у Вашингтону и у Москви, а финали-

ректној вези с Москвом и кремалским тајним службама.

Захваљујући раду "изнутра" на променама власти у земљама Варшавског пакта, захваљујући, дакле, пре свих Михаилу Горбачову, рушење комунизма изведено је релативно мирно, без проливања крви, па и без очекиваног реваншизма ширих размера.

зирали су их Џорџ Буш и Михаил Горбачов када су се за то стекли неопходно услови.

Њихов састанак на Малти, и данас обавијен веловима тајни, био је, вероватно, "тренутак одлуке" да се приступи завршним операцијама великог пројекта.

Сада више нема никакве сумње да је "главни играч" у целој овој ствари био Михаил Горбачов, кога ће историја, због тога, упркос тренутном лошем "рејтингу" у бившим комунистичким земљама, третирати као једног од најзначајнијих политичара у двадесетом веку.

Неки виши смисао правде наложио је да један Рус на измаку осамдесетих година анулира несрећу коју је други Рус изазвао седам деценија раније.

Док су Американци, на основу стратешких пројекција Збигњева Бжежинског и осмишљених прагматичних потеза Роналда Регана (убрзана трка у наоружању и "рат звезда" као вид економског исцрпљивања СССР) радили на рушењу комунизма "споља", Михаил Горбачов је, на трагу политике неправедно заборављеног Јурија Андропова, исто то радио "изнутра", уједињујући Белу кућу и Кремљ на дуже стазе.

Својеврсна "подела посла" подразумевала је да "амерички људи" међу дисидентима у источноевропским земљама "изведу народ на улице", а да људи Михаила Горбачова у рукавствима тих земаља у датом тренутку добромислино и без отпора демисионирају.

Не треба заборавити, рецимо, да је сигнал за јуриш на зид у Берлину дао члан Политбироа ЦК КП Источне Немачке Гинтер Шабовски, а да се други члан најужег руководства источнемањских комуниста Егон Кренц придружио побуњеним масама.

У изолацији и смењивању Ериха Хонекера кључне оперативне задатке имала је тајна служба "Штази", односно део њеног врха, који је био на ди-

Збивања у Румунији била су нешто сложенија, али је и преврат у Букурешту изведен, углавном, у оквирима општег плана.

Обележавање десетогодишњице "баршунасте револуције" у Прагу и бурних збивања у Берлину показало је, све у свему, да се историјски преокрети не збивају ни случајно, ни спонтано, а да је њихово "митско романтизовање" само привремено прикривање истине о ономе што се заиста догодило.

Потпун крах грађанских протеста у организацији Савеза за промене показао је праву слику наших политичких прилика.

Незадовољство грађана реалним стањем у земљи није извело на улице милионске масе, није подстакло генерални штрајк, није довело до блокаде путева и пруга и није изнудило промену власти до Велике Госпојине, до Мале Госпојине, до Митровдана, до Дамјана и Козме, до Ђурђица, до Аранђеловдана, до Ваведена, до Никољдана или до краја године, како су најављивали лидери Савеза за промене, већ се, захваљујући катастрофално лошим проценама оних који су протесте водили и њиховим апсолутним непознавањем овдашњег бирачког тела, претворило у петпарачки скеч.

Ови по свему неуспели протести су, и због броја учесника и због свега што их је пратило, задали можда најтежи ударац опозиционом мишљењу и опозиционом деловању у Србији у минутих десет година.

Заробљеници теорије завере могли би да закључе да је протесте организовао сам режим, како би, амортизујући постојећу антирежимску енергију и компромитујући противнике, премостио најкритичније месеце и консолидовао своје редове.

Кључни тренутак у задавању тешког удараца опозиционом мишљењу и опозиционом деловању свакако је митинг одржан 19. августа испред Савезне скупштине, чији је једини учинак минирање сваке могућности да се подељена српска опозиција бар дипломатски помири и престане са погубним јавним препуцавањима и свађама.

И тај митинг заробљеници теорије завере могли би, мирне душе, да прогласе за потез власти, јер је дотле видно збуњена власт тек после њега стала на ноге и прешла у озбиљну контраофанзиву.

Претварање пораза у победе јесте једна од вештина политике, али је маневарски простор лидера Савеза за промене да примене ту вештину, сада, када је јасно да се у пресудном периоду политичких трења и врења у Србији направиле низ неопростивих грешака, крајње редукован.

Градско становништво премешћује сопствене и опште тешке економске прилике захваљујући залихама у замрзивачима.

Лифтови у вишеспратницима су, с јесени, сваког викенда, пуни трагова крви, која капље из најлонских кеса, напуњених у завичају.

Дедино прасе, ујкина полутка, јетрвина полеђуша, братова ребра, стринин бут, теткина розбрата - то су главни, а тренутно вероватно и једини преостали, потпорни стубови социјалног мира.

Село се, с јесени, пресели у замрзиваче. Док замрзивачи раде, изгледи за озбиљнији социјални бунт су минимални.

Битка за струју ће, зато, наредних месеци, што се власти тиче, бити, вероватно, главна битка.

Све ће бити и глупо и паметно

Милан БОЖИЋ

Ратови за југословенско наслеђе трају од лета 1991. и као да се још нису завршили. То је осам и по година, више него што су заједно трајала, овде у Србији, оба светска рата!

То је осам и по година санкција, беде, пропадања привреде, владавине већ одавно пропалог политичког система који управо због ратова није замењен модернијим и нормалнијим.

То је, коначно и можда најважније, осам и по година одсуства нормалног политичког живота у земљи.

НЕОПХОДАН НОРМАЛАН ЖИВОТ

Када погледамо уназад шта нам се све надогађало, неки од читалаца би могао да каже: "Право је чудо да смо уз све ове ужасе још увек живи, па је зато кукање над одсуством нормалног политичког живота у земљи само тражење преко леба погаче."

Међутим, иако би тај коментар био дочекан потврђивим климањем главе од огромне већине наших суграђана, он је суштински погрешан.

Наиме, сваком друштву је, ма како сиromашно или системски руинирано оно било, неопходан нормалан политички живот. Он је заправо предуслов да се друштво, ако икада, опорави.

На извештајан начин нормалан политич-

ки живот је за друштво оно исто што и душевно здравље за појединца. Ако је човек душевно здрав има шансу да се извуче и из најгоре беде и несреће. У супротном, тешко или никако.

Наш политички живот је почео да се, пред крај комунистичке и у посткомунистичкој епохи формира током осамдесетих година. Прво су на површину постепено излазили дуго сакривани политички конфликти а за њима слобода и право да се јавно разматрају. Падом берлинског зида процеси се убрзавају јер на сцену ступа вишепартијски систем једини до сада пронађен у свету као најбоље средство да друштвене и политичке разлике и интересе артикулише и сучели их на политичкој сцени.

На изглед, чинило се да је за тих десетак година, између, рецимо Брозове смрти и распада Југославије, политички живот у Србији закорачио корацима од седам миља.

И, онда, када су уследили ратови за југословенско наслеђе, из рата у рат из пораза у пораз из санкција у санкције, политички живот у земљи је мењао унутрашњу структуру постајући све мање повезан са егзистенцијалним питањима бивајући присиљен да одговара на историјска питања. Најпростије, постајао је све болеснији.

РЕЖИМ СЕ БОРИ

Између Дејтона и косовске кризе, одиграо се један период релативног опоравка политичког живота који је трајао неколико година али га је нови рат поново уназдио.

Сада, по капитулацији или "храбром и одлучном кораку ка миру", већ како ко воли да каже, политички живот не пока-

Мера болести која је захватила политички живот најјасније се види кроз политички јовор. Он постоје, појут ојгужби које размењују јоре описане политичке снаге, све сажетији и сажетији. Самим тим јоруке које носи више и нису политичке природе већ се окрећу емоцијама онога ко слуша. Када је ту технику Шешел увео у ширину на почетку своје каријере јавност - чак и она режимска која је била задовољна јавном нове звезде која је имала задатак да буде "терминатор демократске позиције" - била је констативна политичкој иримитивизма који је из тог јовора избијао. Сада ја, ирактично, користе јовово сви. Они који ја, појут ретких политичара иреживелих из ирошле деценије, ииак не користе више делују као неко ко се иренемаже нејо неко ко искрено јокушава да ујуги смислену политичку јоруку.

зује знаке опорављања.

На извештајан начин можда би најтачније било рећи да су кризе изазване ратовима за југословенско наслеђе суспендовале нормалан политички живот у земљи.

Унутар земље актуелни режим се у условима послератне привредне кризе бори да преживи. Спољни фактор очигледно у намери да жариште кризе остави отвореним за даље манипулације не попушта притисак посредно олакшавајући режиму опстанак али и суспендујући политичким снагама у земљи могућност да нормално расправљају витална питања.

они kojima је стало да се жариште конфликта угаси, разумевају тај проблем и не подржавају преовлађујући концепт у НАТО по коме кризу у Југославији ваља и даље продубљивати.

На жалост, нити је њихова снага одговарајућа њиховој жељи нити се, реал-политички речено, то продубљивање кризе и даље оболевање политичког живота у Србији може зауставити.

РАСПАМЕЋИВАЊЕ НАРОДА

Последице оболелог политичког живота виде се скоро на сваком кораку. Уместо суочења политичких идеја имамо експлозију разноврсног насиља. Од "обичног", "уличног" до правих политичких атентата. И режимска пропаганда и пропаганда сегмента опозиције око Савеза за промену прешла је са политичке на ратну терминологију. Једни говоре о "издајницима" и "НАТО пешадији", док други говоре о "рушењу режима", "рунском сценарију".

Мера болести која је захватила политички живот се најјасније види кроз политички говор. Он постаје, попут оптужби које размењују горе описане политичке снаге, све сажетији и сажетији. Самим тим поруке које носи више и нису политичке природе већ се окрећу емоцијама онога ко слуша. И ту постоји једна скоро законита спирала упрошћавања и примитивизације политичког говора.

Када је ту технику Шешељ увео у игру на почетку своје каријере јавност - чак и она режимска која је била задовољна појавом нове звезде која је имала задатак да буде "терминатор демократске опозиције" - била је констернирана нивоом политичког примитивизма који је из тог говора избијао. Сада га, практично, користе готово сви. Они који га, попут ретких политичара преживелих из прошле деценије, ипак не користе више делују као неко ко се пренемаже него неко ко искрено покушава да упуту мислену политичку поруку.

Тај политички говор уједињен са поједностављеном пропагандом у "црно-белој" техници води феномену који ја називам "распамећивање народа".

Распамећивање народа и јесте главна последица душевне болести која је захватила наш политички живот. Сви циљеви су постали нејасни, осећање једин-

ственог националног простора уништено, свака деструкција моралних или националних циљева легитимна и допуштена.

ПОСУСТАЛЕ ИНСТИТУЦИЈЕ

У том смислу посустали политички живот још једино обавља функцију "припремања терена" за могуће даље растакање Србије. Уосталом како су погубни његови ефекти већ смо видели на примеру губљења Космета и губљења сваког осећања стиди или бар незадовољства у јавности тим губитком. Сем, па и то повремено, Звездиних навијача са севера више се нико и не сећа да је Косово било "најскупља српска реч".

Друга тешка последица распада политичког живота је губљење утицаја политичких странака на јавно мњење. Поплава жуте штампе и разних алтернативних политичких организација више је него јасна илустрација посустајања институција система.

Трећа последица још није видљива јер ће постати препознатљива тек у постмилошевићевском периоду. То је проблем са којим се суочава свака земља која жели да пређе на тржишну привреду. Како то креатор чешког привредног система и можда најугледнији чешки политичар Вацлав Клаус каже: "Потребне су прво политичке па тек онда економске реформе."

Да би се створио амбијент за привредне реформе потребне су, дакле, политичке, а њих може да припреми само здрава политичка атмосфера која, опет, не може постојати без здравог политичког живота.

У овој трећој последици ће се можда, на најпогубнији начин, осетити шта значи остати без нормалног политичког живота.

ПРЕВИШЕ ДУГО

У постмилошевићевској епохи зато можда највећу опасност собом носи дезоријентација коју је разрушени политички живот донео. Када буде дошло до одлучивања о овом или оном смеру који ваља одабрати све ће бити једнако глупо и једнако паметно. Сваки ко предлаже неки потез биће истовремено и месија и преварант. Земље византијског комонвелта, а нарочито Русија, већ су у тој фази. У нашем окружењу су у таквом хаосу и Република Српска и Македонија са скоро истим симптомима друштвене болести.

За разлику од ситуација које се догоде и ка којима се треба одредити и повући овај или онај потез, распад политичког живота у Србији траје превише дуго да би се за лечење од последица могао препоручити неки конкретан рецепт.

Остаје само да се надамо да ће се у Србији наћи довољно снаге да се та конфузна ситуација премости.

КЛИНТОН И ЧЕЛЗИ У ПРИШТИНИ
23. НОВЕМБРА 1999.

Политичка чаршија, када у конспиративним теоријама историје насталим у балканској крчми расправља наше "бити ил не бити", то обично назива "завером Милошевића и Запада" или "Запад очигледно подржава Слобу".

Наравно, ради се о нечем сасвим другом. Ради се о природној повратној спрези противника од којих је сваки, одабравши погрешну политику ушао у спиралу насиља и погрешних потеза која се не могла зауставити.

Извесни политички кругови у иностранству а пре свега у Западној Европи,

ПАТРИЈАРХ СРПСКИ ГОСПОДИН ПАВЛЕ

УПИСАН

Једанаестог новембра одржан је на Топчидерском гробљу четрдесетодневни помен Веселину Бошковићу. Парастос су служили патријарх српски господин Павле и митрополит црногорско-приморски Амфилохије са многим свештеницима и монахињама манастира Ћелије, који је породица Бошковић помагала и често обилазила.

11.
НОВЕМБАР
1999.

Заслужио је блаженство царства небеског

Богу се помолисмо, браћо и сестре, за душе, тако изненада отишлих са овога света на онај, слугу Божијих, наше браће, отаца, пријатеља и сродника и ваших и свију нас познаника и сатрудника на делу, на коме треба да овом свету и живимо и радимо са свешћу да ћемо, и хиљаду година да живимо, отићи са овога света, по вери нашој, у онај свет где нема ни болести, ни жалости, ни уздасања, ако то заслужимо својом вером и животом по тој вери.

Познавао сам Веселина толико година и знам да је он живео тако са свешћу да ће заиста изаћи пред лице судије праведнога и да пред њим изнесе шта је чинио Њему који све зна и све види и да све ће нам платити, увек са

свешћу, на месту на коме је и као отац породице и на месту на коме је радио, да треба увек чинити оно што Бог од нас очекује - увек добро ближњима, увек служећи ближњима са свешћу еванђелском да се величина пред Богом стиче величином служења. И то је она права утеха коју треба да има и породица и сви познаници и сродници и сви они који су знали сву четворицу трагично погинулих.

На данашњи дан, четрдесетницу, по вери нашој Господ одређује шта је покојник заслужио својим животом на земљи. Уствари, он само потврђује слободу коју је покојник имао и коју је употребио или на добро ближњих, на славу Божију, или супротно од тога. Ја ве-

рујем да су ови покојници на челу са Веселином заслужили, заиста, царство небеско, блаженство тога царства коме краја нема.

Српска црква, имајући у виду живот и рад и све оно што је добро чинио не само Србији него и својим ближњима и свима, колико је могао, покојног Веселина је одликовала Орденом Светога Саве ето и посмртно. Није се ни надао да ће нас он тако брзо напустити. А и пред Богом живим живи су они који су живели по вољи Божијој и по његовим заповестима и он је жив и гледа нас са осталим прецима нашим са неба, и да ми имамо увек у виду да и нас тај час чека без обзира да ли ће то бити од болести, да ли ће бити од несреће од других, да ли ће бити од злочина на који било начин, али да ћемо отићи са овога света. Има да се нађемо онде, у царству небеском, и са покојним Веселином и са Звонком, Вучком и Драганом и прецима нашим пострадалим који страдају и данас.

Госпode, милостив буди душама упокојених Веселина, Звонка, Вучка и Драгана и, Госпode, помози да и ми заслужимо царство твоје и блаженство тога царства заједно с њима. Амин.

У ВЕЧНОСТ

Патријарх је у току службе саопштио и одлуку Светог архијерејског синода да је Веселину Бошковићу посмртно додељен Орден светог Саве првог степена.

Орден светог Саве првог степена додељен је на предлог протонамесника Милана Виленице, надлежног свештеника покојног парохијана Веселина Бошковића.

У предлогу за одликовање, свештеник протонамесник Милана Виленице пише:

"Ваша светости,

недавно почивши Веселин Бошковић био је човек какав се ретко могао срести на овим нашим просторима. Као високи државни службеник и директор Дирекције за грађевинско земљиште града Београда, одликовао се необичном скромношћу, добротом, племенитошћу и непосредношћу у контактима са свим људима.

Његов скромни дом је био мала црква украшена иконама и добротом укућана, чија врата су надлежном свештенику увек била отворена. Своју крсну славу, Св. апостола и јевангелиста Луку, редовно је и са православним обичајима славио, исповедао се и причешћивао. Са њим на челу, његова супруга Горана и кћерке Весна и Нина, пример су праве хришћанске породице, по понашању опхођењу и патријархалном васпитању.

Његова канцеларија такође је личила на цркву. Скромно али са укусом уређења, са зидовима покривеним иконама и сликама манастира, сведочила је о православљу и побожности њеног домаћина пред многим људима из свих сословија који су код њега долазили, углавном обраћајући се за помоћ. На почасном месту стајала је фотографија са његовом светошћу патријархом Павлом и Патријаршка грамата која му је додељена за добротинства према Цркви. Својим службеницима у фирми којих је преко две стотине, освештањем просторија, установљењем слављења крсне славе Светог Јована, отвореним исповедањем православне вере, залагањем за обнову духовности нашег народа и Богобојажљивим односом према светињама, давао је пример и ослобађао их страха од исповедања своје православне вере, који је био условљен неразумним послератним притиском.

Као руководиоца значајне фирме, ни-

ОРДЕН СВЕТОГ САВЕ ПРВОГ РЕДА (СА ГРАМАТОМ) УРУЧЕН ПОРОДИЦИ ВЕСЕЛИНА БОШКОВИЋА 20. НОВЕМБРА 1999.

када се није понашао као недодирљиви функционер, него као савесни службеник. Своју помоћ није ускраћивао никоме. Многе у нужди и сироте, а посебно избеглице је стамбено збрињавао, помагао, хранио и слао нужни смештај и помоћ у станове где су ти људи усељени. Са пажњом је пратио све хуманитарне акције и давао свој допринос.

Према Цркви је гајио посебну љубав. Као потомак честите црногорске породице, чим је смогао снаге, укључио се у обнову запустелих светиња. Своју виšekратну помоћ пружио је манастиру Морачи, Острогу, Никшићкој Жупи, цркви у Доњим Пољима - потпуно обновивши иконостас и у Колашину - са братом озидавши парохијски дом. Његов замах на пољу духовног уздицања и обнове посебно је дошао до изражаја после његове посете манастиру Хиландару у чију се обнову свим срцем укључио. Посебну пажњу посветио је древним предметима манастирске ризнице - дарохранилнице са 20 икона, ставротеке у којој се чува део Часног крста, оштећеним иконама и делова старог намештаја - пославши реставраторе и материјално их помажући носећи трошкове њихових радова.

Његова помоћ на пољу градње београдских храмова је огромна. Као високи градски функционер, изборио се да се Црква ослободи обавезе плаћања за Градско грађевинско земљиште приликом градње нових храмова и пратећих објеката. Због величине црквених плацева, у питању су увек били милионски износи, без чијих плаћања се није могло мрднути са градњом, јер се грађевинска дозвола издавала после измиренних финансијских обавеза.

Осим тога, на темеље сваке започете цркве слао је свој лични новчани прилог и када је касније било неопходно прискакао у помоћ. Црква на Орловачи је подигнута уз његову велику помоћ и подршку.

Велику љубав и поштовање је гајио према оцу Јустину и манастиру Ћелијама. Тамо је често са својом породицом одлазио, помагао обнову манастира и

Осам Векова Манастира

Хиландар

ЊЕГОВОЈ СВЕТОСТИ
АРХИЕПИСКОПУ ПЕЋКОМ
МИТРОПОЛИТУ БЕОГРАДСКО-КАРЛОВАЧКОМ
ПАТРИЈАРХУ СРБСКОМ
ГОСПОДИНУ ПАВЛУ

Ваша Светости,

Високо ценећи жртву пострадаога брата Веселина Бошковића, братство древне Србске царске лавре манастира Хиландара свакодневно узноси своје молитве пред Господом и Пресветом Богородицом да му Господ подари рајско насеље и име његово упише у књигу вечности.

Иако кратко овде боравећи телом, душом својом и добрим делима и жртвом, надахнут делима Светог Саве и Светог Симеона, оставио је дубоки траг у Матници србске духовности и постојања.

Надамо се да ће наша Света Црква у личности Ваше Светости као Патријарха Србског и Светог Архиепископског Синода његову жртву примити и његово кратко земаљско битисање и Богу угодна дела обележити највишим одличјем - орденом Светог Саве I реда.

Са свим усрђем просимо од благога Господа мир, здравље, љубав и сваки добри дар и радост у Господу многољетну Вашој Светости и свој Богом дарованој Вам пастви. Ваши недостојни молитвеници пред Господом.

Игуман манастира Хиландара архимандрит Мојсије,

Архимандрит Мојсије
са својим у Христу братством

У Хиландару, на Са. Петку, 1999. г. Г.

ПАТРИЈАРХ СРПСКИ

АЕМ бр. 215/99.

22. марта 1999.

Београд

Господину **ВЕСЕЛИНУ БОШКОВИЋУ**,
Директору Дирекције за грађевинско
земљиште - Београд

ГОСПОДИНЕ ДИРЕКТОРЕ,

Ваш поступак, да пошаљете кључ, и камион да се одмах усели у одговарајући стан породица са дванаесторо деце, удостојава Вас поштовања свију људи добре воље и макар минимума осећања хуманости, правде и стараша за најпотребније.

У време несрећа које су нас свашле, и сналазе, такви поступци нису уобичајени, те Ваше дело изазива утолико више изразе поштовања.

У своје лично, и у име Архиепископије београдско-карловачке, примите изразе поштовања и захвалности.

С благословом

АЕМ ПАТРИЈАРХ СРПСКИ

+ Halse

штампање књига оца Јустина и мисионарских листића. Београдски манастир Ваведeње памти га као свог великог добротвора који је обновио фасаду цркве, поставио нове крстове, кров прекрио бакром, а ненадана смрт га је спречила да замени пропали живопис новим. Као круну свога задужбинарског рада, желео је да подигне Цркву светог Луке у Кошут-

њаку, због чега се прихватио места председника одбора за градњу, обећао темеље на Св. Луку ове године и освећење храма на Св. Луку следеће године. Они који су га познавали кажу да је његова реч била светиња и да је своја обећања увек држао и испунио.

Сахрањени почившег Веселина присуствовало је око 40 свештеника и ђакона

као и неколико хиљада људи, који су дошли да га испрате до његове вечне куће. Због његовог прераног одласка, велика је жалост међу онима који су га познавали и међу онима који нису стигли да га

Како нам је напоменуо ђакон Лука Новаковић, одликовања Српске православне цркве сматрају се посебно вредним јер се ретко додељују. Садашњи старешина Српске православне Цркве, патријарх Павле познат је по својој "шкртости" када оцењује и мери признања и заслуге на основу којих се одликују световна лица. Традицију српске цркве, да не дели признања шаком и капом, нарочито доказују и захвалнице манастира Хиландара, које се ионако ретко упућују, а још ређе се обраћају заслужним добротворима лично. Ове године, на празник Успенија Пресвете Богородице старешина Хиландара, архимандрит Мојсије, начинио је преседан, и заједно са својим братством обратио се Веселину Бошковићу речима:

"Поштовани, богољубиви, господине Бошковићу,

Веома се радујемо у Господу, када на делу видимо јеванђелске примере благочешћа и пожртвованости за Дом Божији, какав нам Ви показасте. Утолико више, пошто живимо у времену тешком; влада општа бездуховљеност и људи су подређени материјалном, ослабила је вера и охладнела је љубав многих. Уз то наш Православни Српски народ је на ивици преживљавања. Зато и обавеза слугама Божијим да преклоне колена за народ Божији и посебно за његове добротворитеље. Стога, са свим усрђем просимо од благога Господа мир, здравље, љубав, благоданство, и сваки добри дар и сваки поклон савршени и насеље у Горњим обитељима благовјерном дому Бошковића - Подај Господи.

Радост у Господу, многољетну, желимо Вам!"

боље упознају.

Због свега горе споменутог и многог другог које овде због малог простора није речено, а покојни Веселин је чиста срца учинио, слободан сам Вашој Светости предложити да почившег Веселина Бошковића, мога парохијана и великог сина Српске Православне Цркве, заједно са његовом породицом, супругом Гораном и кћеркама Весном и Нином, предложите Светом архијерејском синоду за одликовање Орденом светог Саве првог степена. Овај гест наше Свете Цркве биће пример свима који су Веселина познавали, награда његовим добрим делима и утеха његовој породици и пријатељима."

Орден светог Саве установљен је, и то као државни, још далеке 1882 године у време краља Милана када је Србија постала монархија и додељиван је изузетно заслужним грађанима. Поданици српске круне добијали су овај орден и када је Србија постала део Краљевине Југославије, као једно од највиших државних одликовања. Традиција је прекинута сломом Краљевине 1941. године, и чекала све до 1986. да буде настављена. У години прославе осам векова од рођења првог архиепископа српске цркве и утемељивача њене самосталности, Орден светог Саве поново је установљен, овога пута као највише признање Српске православне цркве, намењено заслужним установама и људима из духовног и световног живота. Орден светог Саве до сада су углавном добијали патријарси, епископи и други великодостојници српске цркве, у Србији само у изузетним случајевима. Последњи пут је више одликовања, али и нижег реда, додељено митрополитима грчке цркве за хуманитарни допринос српском народу у прекодринским ратовима. На захтев Будимске епархије први пут је Орден светог Саве додељен световном лицу, премијеру Мађарске Арпаду Генцу.

На лицу ордена Светог Саве налази се крст у чијем је средишту рељефни лик светитеља, начињен према фресци из манастира Милешеве. Око крста, и на лицу и на наличју, налазе се рељефни прикази српског средњовековног грба, двоглавог орла, а изнад крста је приказ митре. На наличју ордена, у крсту који је основни симбол, приказан је грб Српске православне цркве.

Веселин Бошковић није само један од малобројних световних лица која су добила Орден светог Саве, него је, како се могло сазнати, први кога је црква одликовала после смрти. Орден је позлаћен, а три степена у којима Орден постоји међусобно се разликују квалитетом позлате и бојом емајлираних делова. Боје су симбол српске тробојке, па је бела на првом, највишем степену ордена, црвена боја на другом, и плава на трећем степену. Бела лента и белине у последњој медаљи Веселина Бошковића показују да је заслужио највиши степен одликовања које је Црква доделила једној особи.

ЗЛОЧИН КОД СЕЛА ПЕТКА

Истрага о Лазаревцу све ближе Београду

У наставку истражної ипостујка о злочину код села Петка истражни судија Ђорђе Жујовић заказао је за 11. новембар у десет сати саслушање сведока Мирослава Маџике, а на ипредлој адвоката, чланова иправно-експертској тима, и четири сведока који имају нейосредна сазнања да је исти дошао у иросторије СПО и "Српске речи" да се ипријави као сведок који је био на лицу места 3. октобра 1999. иодине.

Александар ЦВЕТКОВИЋ

Атмосфера у Општинском суду у Лазаревцу била је тог преподнева поприлично лежерна (што се самог особља суда тиче) иако пуних пола часа од заказаног термина главног сведока за тај дан није било, а остали предложени сведоци су чекали у ходнику одлуку судије Жујовића (да ли их прихвата за сведоке). Међутим, око пола једанаест "температура" је порасла, када је усплахирана службеница суда притрчала судском обезбеђењу (специјално ангажованом за овај поступак из београдске Палате правде) а затим су сви заједно готово излетели изпред граде. То је био поуздан знак да се нешто значајно догађа. Неколико минута касније, окружен тројицом судских стражара и поменутом госпођом кроз приземље до суднице прошао је Мирослав Маџика.

НИЈЕДАН СУДИЈА НА СВЕТУ

Присутни су морали да сачекају наредних два и по часа да се врата суднице отворе, да би из ње изашао прво Мирослав Маџика (кога је поново преузело обезбеђење) а затим и револтирани чланови правно-експертског тима. На њихово инсистирање истражни судија Жујовић је издао налог да се он задржи, али је убрзо донео одлуку којом одбацује захтев за сведочење осталих сведока најављених за тај дан, а Маџику пустио да "слободно" одшета из зграде.

Ток поступка тог дана, који су сви чланови правно-експертског тима оквалификовали

као скандалозан, адвокат Ивана Примовић описује на следећи начин:

"Понашање судије Жујовића оцењујем као непримерено, незаконито, неетичко и крајње непрофесионално, јер је судија Жујовић отворено ометао наше покушаје да се утврди истина тог дана, у погледу свих чињеница које је сведок Маџика дао у свом исказу, када је саслушан у својству сведока. То ометање истраге од стране судије Жујовића показује да је истражни судија постао директан саучесник злочина који се догодио 3. октобра. Све је још страшније јер је судија Жујовић себи дозволио нешто што је у великој мери преседан у нашем правосуђу (и аматеризам судије Жујовића), што се види из чињенице да исти није био способан чак ни да текст који му је неко издиктирао (највероватније полиција или његови наредбодавци) изговори него га је читао. Ради се о следећем: у току саслушања сведока Маџике судија, читајући, поставља недозволљено тенденциозно и полицијски сугестивно питање Мирославу Маџики које гласи: "Да ли је адвокат Ивана Примовић тражила од Вас да потпишете изјаву да би је доставила западним медијима и Западу и тиме доказала да је наша полиција неспособна". Сведок Маџика је на то одговорио потврдно (иако после само пола сата, на питање адвоката из правно-

експертског тима, није умео да понови ту реченицу). Судији Жујовићу ни то, међутим, није било довољно већ је и даље инсистирао да сведок каже да ли му је за то нуђен новац и наглашено сугерисао сведоку да је у питању "страни новац". При том, судија је одбијао сва

ДВА МЕСЕЦА КАСНИЈЕ

питања заступника оштећених којим би се утврдило о чему се заправо ради".

Саслушање Мирослава Маџике, наставља Примовић, према коме се судија веома благонаклоно понашао, прешавши границу која постоји између судије и сведока, обиловало је оваквим најблаже речено "навијачким страстима". Наиме, судија је постављајући питања до пола и сам одговарао, па се Маџикина улога свела на одговоре са "да" и "не" а уз то су, како кажу адвокати из правно-експертског тима, и такви одговори били очигледне лажи. Када је судији Жујовићу била дата могућност да се то и докаже суочавањем Маџике са сведоцима који знају зашто је он био у просторијама СГО и шта је тамо изјавио, он је ту могућност заобишао.

"Шта је разлог таквом понашању, ја могу само да претпостављам, јер то ниједан судија на свету не би урадио, осим оног који има неку директну наредбу које мора строго да се придржава. Исти тај судија се у више наврата заступницима оштећених "правдао" да је брата Мирослава Маџике, Бранислава, саслушао без присуства пуномоћника оштећених, јер, судија Жујовић изјављује, цитирамо: "Човек је дошао из Београда па ми је било жао да га враћам". Међутим, тог 11. новембра, када је четворо озбиљних људи преко три сата чекало у ходнику да буду суочени са Маџиком, у моменту када је то као истражна радња требало да се спроведе, судија Жујовић је одбио

твору, па је било основано да се за њих одређи и притвор док се не утврди пуна истина.

Међутим, 11. новембра догађало се управо супротно, сва питања сведоку која су постављали адвокати из правно-експертског тима судија је одбио са несхватљивом упорношћу. "Сведок очигледно није био најбоље припремљен па је судија Жујовић смео да га испитује само у оним договореним границама које није смео ниједног тренутка да прекорачи, нити да дозволи да то други учине", закључује адвокат Ивана Примовић.

Чланови правно-експертског тима су истог дана Општинском јавном тужилаштву Лазаревац предали кривичну пријаву против Мирослава Маџике због извршења кривичног дела давања лажног исказа из члана 206 став 3 Кривичног закона Републике Србије. Улога Мирослава Маџике постала је посебно интересантна када се провером утврдило да је дотични пре неколико година већ одговарао за тежак случај разбојничке крађе и разбојништва, што је кривично дело за које је предвиђена казна затвора у трајању од најмање 5 година, али је према овом почиоцу Окружни суд у Београду био веома благ - изрицањем мере појачаног надзора родитеља, у периоду од једне до три године?! Такође, откривено је да му је ова мера изречена као извршиоцу кривичног дела у повраћају (дакле, није му било први пут, што је свакако за доношење пресуде отежавајућа околност) као и то да на висину

озбиљно, судија је послао и званичне судске позиве. У овом саслушању пред Општинским судом у Лазаревцу требало је да свој исказ поново дају браћа Мирослав и Бранислав Маџика, као и сведоци Небојша Атанацковић, Благоица Костић, Драган Веснић и Боровоје Боровњак - као лица која су узела изјаве од Мирослава Маџике, о околностима њиховог (браће Маџика) присуства на лицу места, непосредно пред и у току злочина на Ибарској магистралаи.

Међутим, и овог пута дошло је до неочекиваног обрта, судија Жујовић се напрасно разболео, иако је виђен дан раније, 18. новембра око 14 часова, у Београду, у просторијама Палате правде. (Члан правно-експертског тима Српског покрета обнове, адвокат Ивана Примовић, изнела је, такође, податак да је истражни судија Ђорђе Жујовић изненада нестао сат времена пре саслушања!!!).

После овог последњег беспримерног извршавања и одуговлачења поступка од стране истражног судије (у поступку којим тек треба да се службено утврди правна квалификација догађаја на Ибарској магистралаи, за који правно експертски тим тврди од самог почетка да је четвороструко убиство и покушај атентата и самим тим пребази у надлежност Окружног јавног тужилаштва и Окружног суда у Београду) шеф правно-експертског тима, адвокат Боровоје Боровић је рекао:

"Констатовали смо, на жалост, да се председник суда изненада разболео па закључујемо да или поступак утиче на њега или се препао оних чињеница до којих би се дошло када би били саслушани сви сведоци. На учешће браће Маџика ми на другачији начин гледамо, не само као на сведоке већ и као могуће помагаче у целом овом догађају, тим пре што је у камиону-убици приликом вештачења нађен привезак са БИП-овим ознакама, а исти људи су радили и у Београдској индустрији пива. То не мора да значи ништа, али постоје и неки други, посредни догађаји, који осветљавају цело овај кривично-правни случај са учешћем већег броја лица". Боровић истиче да је тим на чијем је он челу овом приликом намеравао да предложи заступнику јавне тужбе да службеним путем прибави извештај из једне аудиторнице која се налази близу хотела "Шарић" о томе када су на камиону који је учинио ово најтеже кривично дело вршене извесне правке и којој специјалној служби у држави припада тај камион, јер би се то лако утврдило када би се проверили рачуни којим је плаћена преправка на камиону.

Такође, нови детаљ до кога се дошло у истрази путем вештачења јесте тај да је песак који се налазио на камиону утоварен на локацији недалеко од радионице, у Макишу, близу Саве - што упућује на закључак да је камион пун песка морао прво да се креће од севера према југу (од Лазареваца према Љигу) да би удес кобног 3. новембра изазвао крећући се из супротног смера, од Љига према Лазаревцу. Ко би такав терет превозио педесетак километара горе-доле, тј. какви су грађевински (!?) радови ту по среди, тешко је претпоставити.

"Ми смо очекивали да ће се стићи извештај из Савезне управе царина коме је после одузимања возила у царинском прекршају додељен камион, тако да би низ околности које су се изненада појавиле данас биле расветљене. Сад се налазимо на самом крају спровођења истражних радњи, па сматрамо да су неки "виши интереси" одлучили да се овај поступак ипак не спроведе", оценио је Боровоје Боровић.

правдајући се овог пута својом премореношћу. На тај начин судија Жујовић је оставио простор и време за себе и Маџику да добију даље инструкције, јер по свему судећи нису били у потпуности припремљени како да се снађу када треба да се суоче са истином.

Недостойно је српског правосуђа да о једном оваквом злочину судија тако води истражне радње, да и не помињемо колико је то уверљиво и болно за породице погинулих".

ПОД ЧИЈОМ ЗАШТИТОМ

Искази браће Маџика дати у истрази, тврде чланови адвокатског тима, битно се разликују један од другог, па је на основу тога истражни судија имао довољно елемената за отварање истраге према обојици браће, јер је нечији исказ евидентно лажан. А лажан исказ у кривичном поступку представља сам по себи кривично дело, за које су забрањене високе казне за-

казне јавни тужилац није уложио жалбу, што је за овај државни орган крајње нетипичан поступак. Против њега је, због сличног кривичног дела, 1997. године пред Петим општинским судом у Београду вођен поступак, али је и тада заступник јавне тужбе волшебено одустао од подизања оптужнице. "Да ли је Мирослав Маџика под неком посебном заштитом нашег правосуђа када се са таквом истрајношћу одлаже моменат покретања новог кривичног поступка против њега, а што се ради уз пуну сарадњу јавног тужиоца и судије?" - пита се Ивана Примовић.

ПРЕПРАВКЕ КОД "ШАРИЋА"

Судија Жујовић је, ипак, (изгледа на своју руку, без консултација са "претпостављенима у Београду) заказао ново саслушање свих предложених сведока, као и оба брата Маџике, за петак, 19. новембар. Да би све деловало

КО ЈЕ 2. НОВЕМБРА ДОВЕЗАО И ОДВЕЗАО КАМИОН "МЕРЦЕДЕС" ИЗ СЕРВИСА НА ИБАРСКОЈ МАГИСТРАЛИ?

Мрачна тајна резервне гуме

Трагом информације о ауто-радионици на Ибарској магистралаи где су вршене одређене интервенције на камиону МУП Србије стигли смо у понедељак око једанаест часова у оближњи мотел "Шарић". Газду мотела нисмо затекли у објекту али смо кратко поразговарали са особљем. Сви су познавали Звонка, Вучка и Гагу (јер су они овде често знали да сврате, по повратку са неког од бројних путовања по Србији где су пратили председника Српског покрета обнове Вука Драшковића) и сећају их се као дивних момака. Конобари у ресторану нису умели ништа одређеније да кажу о суседном сервису али су рекли да су им се радници, који повремено

наврате на кафу или пиће, жалили у неколико наврата да су после трагедије код села Петка више пута код њих долазили инспектори Министарства унутрашњих послова, да су их испитивали и да се осећају врло непријатно и под притиском због читавог случаја.

Након те информације упутили смо се у сервис удаљен стотинак метара од "Шарића". На табели на крову, која се види из правца Београда стоји и упадљива исписана фирма П.П.П. "Ђурђево", а испод "Вулканизер и аутол..." (очигледно фали део речи), што упућује на закључак да су се поред вулканизерских овде могле добити и аутолимарске услуге. (У "Шарићу" смо чули да

је поменута радионица једна од оних које пружају најразноврсније услуге возачима у невољи, јер је смештена на врло прометном путу и ради непрекидно, двадесет четири часа).

Када смо стигли пред врата сервиса, окруженог гомилом старих аутомобилских делова и половних гума, на платоу испред за уређајем за аутогено заваривање радио је један мајстор док су се остали грејали крај "бубњаре" у радионици. Прво што се могло запазити, било је до самих врата паркирано бело теренско возило марке "Лада Нива" са регистарским таблицама МУП Србије. После поздрава са мајсторима махинално смо се обратили средовечном господину са наочарима, мислећи да је он газда радионице, јер је још са врата било уочљиво да једино њему руке нису упрљане мазивом и црним слојем гуме. Међутим, он је ћутао и гледао некако у страну, а разговор смо наставили са млађим радником. Од нам је после нашег представљања, ко смо и због чега смо дошли, објаснио да газда тренутно није ту и да морамо да сачекамо док се он убрзо не врати (а како је рекао отишао је у Београд по неке гуме).

СУМЊА И ЗА ЛАИКЕ

За наредних десетак минута, колико смо чекали газдин долазак испоставило се и да је углађени господин возач МУП-ове "ладе", пошто је изашао са мајсторима да им код кола објасни шта је потребно да се поправи. Онда је на кратко поново ушао, а потом се удаљио када је у радионицу стигао власник, човек од тридесетак година који нам се представио као Саша Аврамовић. Са њим је ушао још један мајстор.

САОПШТЕЊЕ СРПСКОГ ПОКРЕТА ОБНОВЕ КАМИОН УБИЦА ВЛАСНИШТВО СДБ

"На конференцији за штампу, начелник Управе криминалистичке полиције МУП-а Републике Србије, генерал - мајор Драган Илић, изјавио је да се "трагични догађај код Лазаревца користи као политички маркетинг једне странке".

Овим се генерал Илић јасно показао као саучесник у злочину од 3. октобра на Ибарској магистралаи, извршеним камионом Службе државне безбедности Србије, којом приликом су погинула четири функционера Српског покрета обнове, а случајно преживео председник ове странке Вук Драшковић. Господин Илић добро зна да је камион убица регистрован у специјалној евиденцији возила, чија се архива налази у полицији, а начелник те службе евиденције је његова супруга. Од ње је могао чути и то да су, сутрадан након убиства, службеници Државне безбедности упали у просторије те архиве спе-

цијалне евиденције возила, којих нема у званичној државној евиденцији, јер служе за тајне послове и задатке, као што је био и атентат на председника СПО.

Упадом у архиву, службеници Државне безбедности одузели су кључеве архиве и однели целокупну документацију о евиденцији тих возила, како би из ње избрисали камион-убицу, који је у тој тајној евиденцији вођен под регистарским бројем 994-704. Све ово господин Илић зна не само од своје супруге, него и од радника у евиденцији, као и од многих полицајаца, који причају и сведоче о злочину писменим изјавама и доказима предатим одговарајућим међународним службама.

СПО ће, преко свог правно-експертског тима, затражити да истражне судске радње обухвате и ове чињенице, те да се као сведоци саслушају супруга генерала Илића и радници службе евиденције који су присуствовали заплени доказног материјала. Унапред упозоравамо и генерала Илића и све њему сличне надри-генерале да не покушавају починиоце и организаторе злочина амнестирати прикривањем јасних трагова, јер је неспорно да је и званична истрага стигла до врата Државне безбедности и пред њима заустављена", каже се у саопштењу СПО издатом 20. новембра 1999. године.

Власник Аврамовић нам је потврдио да у његову радионицу често навраћају возачи МУП, али да се у његовој радионици врше искључиво вулканизерске услуге. Једва прикривајући (разумљиво) нелагодност због предмета нашег интересовања, приметили смо да жели по сваку цену да се дистанцира од целог случаја, јер је прва једна од његових првих реченица гласила: "Ви сте први који сте дошли тим поводом". На наше потпитање да ли тиме мисли само на новинаре или и на инспекторе Министарства унутрашњих послова, одговорио је "ни једни ни други" (што се, како смо приметили, разликује од онога што смо чули код "Шарића"). Још једна изјава нама се учинила необичном: "Тачно је да је 2. новембра код нас извршена замена резервне гуме на једном камиону марке "мерцедес", регистрованом на МУП Србије", додајући после наше уподице да ли би тај тип возила могао да одговара оном који је изазвао унес код села Петка, "али ми такве камионе виђамо сваки дан како пролазе Ибарском магистралом крај нашег сервиса" (што је такође изазвало наше чуђење, јер је мајстору са таквим искуством морало бити познато, ако не другачије а оно из средстава јавног информисања, да је таквих, специјално направљених камиона, у целој Србији регистровано свега 16 комада). Пало нам је у очи, међутим, да је на питање упућено мајстору који је стигао са газдом (јер нам је претходно рекао да је управо он радио на поменутом камиону доведеном 2. новембра) "да ли је камион био "четвороосовинац?" овај само оборито поглед и једва приметно климнуо главом. Од власника сервиса Аврамовића сазнали смо и податак да се камион налазио код њих у суботу 2. новембра (дан уочи трагедије) у времену између 11 и 13 часова и 30 минута. Иако лаици за ту врсту посла, кроз главу нам је пролетело да је то прилично дуго време да би се, поред коришћења савремених машина и алата, утрошило само на замену једне камионске гуме.

ЋУТЉИВИ СЕ ИЗГУБИО

На питање како је извршено плаћање ове услуге, власник Аврамовић је одговорио "на уобичајен начин". Интересовало нас је да ли то подразумева плаћање у кешу или преко рачуна, рекао је "вирмански". Дакле, о извршењу услуги свакако постоји материјални траг у рачуноводству Министарства унутрашњих послова (уколико и за то не постоје паралелне службе).

На крају нашег разговора искрсао је још један, по нашем мишљењу користан детаљ, и за ширу јавности за државне истражне органе. На наше интересовање, које смо поставили онако узгред (не надајући се, наравно, да ћемо набавити на неко сензационално откриће): "Да ли је ваша уобичајена пракса да узимате регистарски број возила на коме је извршена интервенција када састављате рачун, Аврамовић се лако осмехнуо и рекао да је то обично тако али да су овог пута возачи МУП који су довели камион "мерцедес" сачекали само да им се монтира нови резервни точак а оставили стари, са исеченом гумом. По остављеним точак сутрадан су дошли други људи из министарства, који су га преузели заједно с рачуном, "тако да овог пута нисмо стигли да забележимо регистарски број камиона".

Одлазећи из сервиса запазили смо да је бела "нива" са таблицама МУП Србије још на свом месту испред радионице, али да се њен ћутљиви возач изгубио у непознатом правцу.

ЛИК И ДЕЛО ПРЕДСЕДНИКА СУДА У ЛАЗАРЕВЦУ

Предмет у рукама "експерта за изборе"

Ко је, заправо, председник Општинског суда у Лазаревцу Ђорђе Жујовић, судија коме је поверена истрага о позadini погибије четворице функционера Српског покрета обнове, 3. октобра на Ибарској магистралу?

Рођен је 1951. године у селу Врачевци, за председника Општинског суда у Лазаревцу први пут именован 1992. године а реизабран четири године касније. О њему као човеку међу суграђанима постоје контроверзна мишљења али међу колегама правницима преовладава оцена да је дотични својим поступцима успео да битно (и то негативно) утиче на међуљудске односе у институцији којом руководи; што се током година видљиво одразило на квалитет рада Суда. Наиме, Општински суд у Лазаревцу је до Жујовићевог доласка на место председника, кажу извори у самом суду, према ажурности предмета био међу најнефикаснијима на територији града Београда, а данас је по оцима званичних републичких органа проглашен за најлошији, иако је пре 7 година тамо радило два наест судија а данас их је петнаест.

У опозиционој политичкој јавности ове београдске општине његово име и данас се везује за догађаје око нерегуларности са последњих локалних избора 1996. године, када је Жујовић обављао и дужност председника општинске Изборне комисије. С обзиром да је у свему томе улога председника суда била прилично јасна, представници Коалиције "Заједно" поднели су још 25. марта 1997. године кривичну пријаву против Ђорђе Жујовића, наводећи његове пропусте и злоупотребе службеног положаја у десет тачака. (У допуни пријаве, наводи се и правни основ: кривично дело по члану 342 Кривичног закона Републике Србије - злоупотреба службеног положаја; и по члану 84 Кривичног закона Републике Србије - фалсификовање избора и гласања).

Између осталог, Жујовићу је на душу стављено то да је приликом именовања бирачких одбора за изборе од 3. новембра 1996. године (за одборнике општине Лазаревац и града Београда) одборе, противно закону, формирао само од представника странака леве коалиције, СПС и ЈУЛ-а. (Изборна комисија је применила једноставан "штос": није навела којој политичкој организацији чланови одбора припадају, иако је на то била обавезна). Представнике опозиционих странака Изборна комисија је "пустила" тек у проширени састав одбора (у суштини посматрачи, без права гласа приликом одлучивања) чиме су учесници избора стављени у неравноправан положај. Жујовић је, каже се даље у пријави, после првог круга гласања самоиницијативно мењао чланове одбора, иако за то постоје законом таксативно наведени разлози. Као посебну занимљивост подносиоци пријаве наводе скандал са нестанком записника на бирачком месту где је

за градског одборника победио кандидат "Заједно" Срђа Поповић, како би се омогућило да уместо њега прође кандидат СПС Живота Матијашевић, "вероватно из разлога што жена председника Жујовића ради као правник без правосудног испита у Осигуравајућем друштву "Дунав", где је Матијашевић директор". Поред тога, председник општинске изборне комисије је дозвољавао секретару и члановима и комисије да сами доносе односно потписују незаконите одлуке за које нису овлашћени како би у случају неповољног обрта изгледало да није одлучивао он већ други.

У општинском суду на чијем је челу, а приликом одређивања чланова већа која ће решавати по приговорима Жујовић није утврдио распоред послова, већ је од случаја до случаја формирао судска већа и тиме злоупотребио овлашћења председника суда, како би могао да по потреби мења чланове судског већа.

У другом кругу гласања препустио је заменику и члановима изборне комисије да сами раде седам дана док се он одмарао у бањи Селтерс, како би се, за сваки случај још једном обезбедио: није он већ су други вршили злоупотребе. Поврх свега, представници Коалиције "Заједно", оптужили су Жујовића и за ненаменско трошење средстава Изборне комисије, нудећи и за ту тврдњу материјалне доказе.

До данас, две и по године касније, није било званичног одговора из тужилаштва а такође ни из институција и од појединаца којима су се представници "Заједно" касније обратили - Министарству за правосудје, председнику Врховног суда Србије, Републичком секретаријату за правосудје и општу управу, Окружном јавном тужилаштву и председнику Окружног суда у Београду.

Иначе, као истражни судија Жујовић је водио истраге до тренутка када је против њега стигла пријава за приманање мита. Ипак, све се завршило на гласинама и Жујовић је остао на месту председника Суда. Вођење истраге поново му је поверено у вези са трагедијом код села Петка. Уочи саслушања Вука Драшковића, према изворима из лазаревачког суда, прво је Жујовић ишао у Београд на консултације, а затим је из Београда стигла делегација високог ранга, предвођена председником Врховног суда Србије Балашком Говедарицом, у пратњи председника Окружног суда у Београду, те републичког и окружног јавног тужиоца. После овог сусрета договорен је и првобитни (касније ипак померен) термин саслушања сведока Вука Драшковића - на дан Свете Петке, 27. октобар - што је шеф експертског тима СПО, адвокат Боровице Боровић, протумачио као очигледан и директан вид психолошког притиска на крунског сведока и јединог преживелог у злочину од 3. октобра.

**ТОМИСЛАВ КРЕСОВИЋ, ПОЛИТИЧКИ
АНАЛИТИЧАР И ПУБЛИЦИСТА**

Може ли се Вук одвојити од људи

Наш саговорник је сарадник Института за политичке студије и политички коментатор агенције "Бина". Годинама интензивно истражује феномене тероризма и политичког насиља уопште иа у вези са тим, а поводом недавног атентата на лидера СПО Вука Драшковића, даје своје тумачење и предстојећих догађаја у Србији.

Александар ЦВЕТКОВИЋ

Како Ви, као политички аналитичар, после атентата на Вука Драшковића у коме су погинула четири високих функционера Српског покрета обнове, и наводног самоубиства (према званичном саопштењу након увиђаја) шефа обезбеђења Демократске странке, прогнозира да ли след догађаја у контексту вероватноће да се појачава физичко насиље уперено ка најистакнутијим представницима српске опозиције?

Лидер Српског покрета обнове господин Вук Драшковић, који је у суштини и представник најјаче опозиционе партије у парламенту и формално један од главних опозиционих лидера у Србији, налази се и даље у зони опасности која може да буде вишедимензионална и вишеканална - од претњи непосредном ликвидацијом, тј. атентатом, до различитих других покушаја у оквиру тзв. политичког насиља. Наиме, Вук Драшковић је сада добио још већу улогу и позицију него што је имао у време самог атентата. Он би по свим показатељима, на основу консултација у оквиру демократске опозиције, требало да буде један од главних координатора опозиције у припремању за привремене политичке изборе или, ако власт не буде прихватила услове опозиције и Српског покрета обнове да стане на чело ванпарламентарног деловања, оних форми које су већ испробане у Српском покрету обнове, као што су политичке демонстрације, митинзи, јавни скупови и други облици притисака на власт. Вук Драшковић је личност велике енергије и великог утицаја у становништву, и управо тај елемент за оне

потенцијалне факторе који у њему виде сметњу може да буде знак да се у предстојећем одређеном временском периоду понови атентат на њега. Или, ако не директно на њега, на неке његове блиске сараднике како би се на тај начин дало до знања да могу у некој коначној мисији да дођу и до њега. Сама чињеница да је страдало целокупно лично обезбеђење и најближи сарадник, Веселин Бошковић, који је уједно и члан његове фамилије, говори да су организатори атентата за циљ имали одређену психолошку парализу, блокаду личности Вука Драшковића на неком унутрашњем плану, а затим и једну врсту дезоријентисаности и дезорганизације Српског покрета обнове.

У таквим условима лидер Српског покрета обнове, који ће вероватно постати и формални лидер читаве опозиције, Вук Драшковић, постаје занимљив за све оне који у њему виде конкуренцију - од владајућег естаблишмента преко одређених конкурентских партија које су блиске режиму или су са њима у коалицији, као што је Српска радикална странка, па до одређених политичких партија које преко Вука Драшковића желе да врше притисак на укупна кретања у Србији. То могу да буду и међународни фактори. Све зависи од тога колико Вук Драшковић буде аутохтон и самосталан у спречавању грађанског рата у Србији и намера да извесни фактори из иностранства преко Вука Драшковића, ексцеса везаних за њега, изазову неке брже, односно радикалније политичке промене у Србији. Српски покрет обнове као најјача опозициона партија од 1990. године, која добро познаје суштину, менталитет народа и организацију окупљања, сигурно је највише присутан, па тиме и највећа потенцијална ме-

та за притисак у том укупном политичком напору у Србији.

Ликвидација шефа обезбеђења Демократске странке, који је претходно био и у Српском покрету обнове, само показује да организатори атентата и политичких убистава уопште знају слабе тачке безбедности две најјаче опозиционе политичке партије, једне парламентарне и друге ванпарламентарне. И то говори, такође, да унутар службе обезбеђења Српског покрета обнове треба да дође до значајних промена, јер је постојећи концепт интерне безбедности Српског покрета обнове био успостављен према једном стању без већих политичких ексцеса и без већих притисака и на странку и на лидера. Сам начин страдања готово целокупног врха обезбеђења Српског покрета обнове указује на озбиљне слабости и импровизације унутар Српског покрета обнове. Вук Драшковић очигледно постаје личност која ће морати много озбиљније да се чува у једном двокружном или трокружном систему са, у једном тренутку, мање приступачности него што је било до сада. Када се убудуће буду организовали митинзи, тај степен блискости грађана у односу на бину на којој говори лидер СПО и остали лидери опозиције мора да буде најмање 10-15 метара. У исто време, на протестним скуповима мора да буде присутан много већи број активиста безбедности Српског покрета обнове и опозиције унутар самих учесника, због могућих провокација.

ДРЖАВЕ У ДРЖАВИ

Шта је основна порука одбијање скупштинске већине у српском парламенту да формира Анкетни одбор, како је то предложио посланички клуб Српског покрета обнове, у циљу стицања бољег увида у рад надлежних државних органа у вези са истрагом четвороструког убиства и покушаја убиства лидера те странке. Тренутак је сувише озбиљан па ипак су посланици црвено-црне коалиције поново прибегли мајоризацији као свом главном "демократском" инструменту. Где су по вашем мишљењу лоцирани данашњи центри моћи у Србији, који су у стању да, за сада, блокирају сваку друштвену и политичку иницијативу, па и онда када је реч откривању починилаца најтежих кривичних дела?

У Србији постоје више центара моћи и у оквиру њих појединачни, још ужи центри утицаја и притиска. Ради се о једној номенклатури власти коју чини не више од стотинак људи. У сваком случају, нису сви под истим окриљем на безбедносном плану, у погледу употребе или коришћења службе за заштиту поретка, односно службе Државне безбедности - која би требало да покрива заштиту устава и поретка, али се често користи у функцији заштите личности функционера из државног естаблишмента.

Унутар самог система безбедности не постоји нека јединствена стратегија већ то све зависи од степена утицаја појединаца у државном апарату, односно у власти Србије, који имају своје фракције и кругове унутар Државне безбедности који одрађују посао за њих. Дакле, унутар саме српске полиције постоје више служби које су често међусобно одвојене и чини се да веома мали број људи унутар самог МУП-а зна колико постоји групација унутар саме службе за заштиту поретка и појединих људи.

Пошто је степен укупне изолације Србије велики и степен опрезности владајуће номенклатуре толико је нарастао да користи Службу државне безбедности као своја "за-

штитна леђа". Па уместо да се користе инструменти власти као што су влада и парламент, где би било места и за формирање анкетног одбора, догађа се нешто друго. Не треба, при том, заборавити да Одбор за безбедност Скупштине Србије никада није на своје седнице успео да приволи ни министре полиције ни начелнике ресора Јавне и Државне безбедности, што значи да је сфера полиције и државне безбедности увек била ван контроле рада Скупштине и народних посланика, али у значајној мери и ван контроле владе, већ директно под контролом појединца унутар саме власти.

То значи да се унутар ресора државне безбедности, где у суштини раде коректни људи, налазе и поједине фракције које смишљају поједине акције са основним циљем да се дестабилизује укупна ситуација у Србији или да се наметне такав систем безбедносног режима који би у значајној мери минимизирао демократске институције и правила политичког организовања. Сама чињеница да је покушан атентат на шефа једне парламентарне странке и да је Српски покрет обнове морао сам крене у истрагу - показује на одређени начин да једноставно ту нешто "смрди", да није регуларно. Док се не утврде непобитне чињенице нико се не може окривити (иако се може сумњати) и само чињенице морају бити важне за доношење одлука, али је очигледно да је владајући режим у Србији јако угрожен, пре свега због међународне изолације и немогућности комуникације са светом, што доводи до блокирања економског и социјалног живота. То све наводи на помисао да се појединци у одбрани власти користе механизмима који треба да буду строго контролисани (као што су тајне службе) и тиме они практично постају инструмент личне власти а не заштите устава и свих грађана.

УВЕК ПОСТОЈЕ ПЛАЊЕНИЦИ

Помињали сте паравојне формације чија је улога на тлу некадашње СФРЈ углавном позната. Када су окончана оружана дејства НАТО а наше снаге безбедности се повукле са територије Космета, у унутрашњост Србије вратили су се и сви они који се званично подводе под широк појам "добровољаца" (дакле, припадници нерегуларних јединица, изван састава ВЈ и МУП). Да ли су ти људи добили нова задужења у мирнодопским условима тј. да ли се паравојне снаге аутоматски трансформишу у параполицијске?

Преливање кризе са Косова и Метохије на унутрашњи план, односно повлачење значајног броја полицијских снага са једног правог герилског и терористичког попршта, може значити и покушај да се појединци или групе са таквим знањима и вештинама из области ратовања (рачунајући на њихову оспособљеност за борбу против тероризма и гериле) злоупотребе за припрему атентата и осталих акција у оквирима политичког насиља. Разлози људи који врше те послове могу да буду политички, али су чешће лични, финансијски, јер су они за то добро плаћени. Јер, свуда где се јављају конфликти постоје и људи који су

плаћеници, који за добра новац одраде тај посао. Они могу да изврше неку операцију и да једноставно нестану, или чак и да буду жртвовани, да прихвате одговорност за поједине атентате и убиства како би прави кривци остали сакривени. Са друге стране, професионални војници или појединци који ће да их плаћу државну службу такође могу да буду ангажовани за то. Они чак не морају да раде за државу, већ за одређене политичке партије, фирме или појединце који ће да их плаће. Али, све то не искључује и могућност употребе страних плаћеника. Ја не искључујем чак ни ту могућност да терористичке групе (укључујући и шиптарску сепаратистичку ОВК) могу да буду у функцији урбаног тероризма код нас. У једној таквој структури постоји шири спектар потенцијалних интереса за вршење атентата и политичких убиства.

Узимајући у обзир тај међународни фактор познато је да су у време поделе света

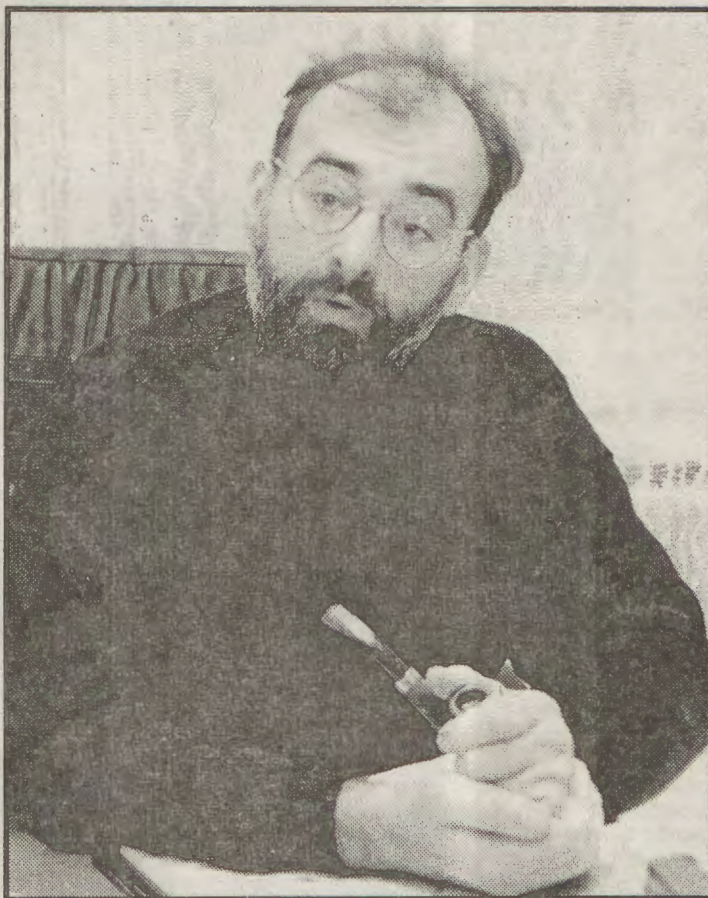
конфронтације режима са опозицијом; једног слоја унутар једне номенклатуре са другим, конкурентским слојем; али и инсценирани сукоби који за повод имају управо потребу да се тај процес дефинише. Поједине стране службе су специјалисте за такве ствари, пре свега америчка обавештајна служба ЦИА, која је знала да припреми и инсценира низ атентата и политичких убиства у другој земљи, да би изазвала ону тачку отпора унутар те земље, опозиције према позицији или обрнуто. Са друге стране, код нас је у току процес где политичко насиље може да буде и вишеструко дефинисано: не само између власти и опозиције (где политичко насиље може да буде обострано, као вид реваншизма) већ и потенцијалне сукобе интереса појединих лобија (пре свега финансијских) унутар самог режима, али и између лобија унутар Републике Српске, Србије и Црне Горе - што подразумева и сукобе између тајних служби. Јер, и службе Државне безбедности Црне Горе и Републике Српске је обучавао СДБ Србије. Дакле, сви су прошли кроз "београдску школу". Свеједно да ли су боравили на ратишту у Босни, Хрватској или на Косову и Метохији - сви они су били на том курсу безбедности у Београду. Тако да и борба економских интереса ових олигархија може да буде разлог политичких атентата и убиства. Наравно, томе често треба додати интересе других држава које постојећи сукоб покушавају да искористе.

НИЈЕ СЛАБОСТ ВЕЋ НАМЕРА

Међу оне најспектакуларније изведене спадају и ликвидације Зорана Тодоровића-Кундака, моћног човека који је годинама деловао из сенке, и генерала Радована Стојчића-Баџе, у време убиства другог човека српске полиције. С обзиром да је истрага о ова два случаја у јавности окончана пре него што је званично и започела мислите ли да је то смишљено учињено или је српска полиција, како то, пак, тврде неки њени високи функционери који су је напустили, систематски кадровски онеспособљавана из врха државе, па се повољнији резултати њеног рада не

могу ни очекивати?

Никад се неће открити прави починиоци ова два убиства, поготово помоћника министра унутрашњих послова, генерала Радована Стојчића Баџе. Очигледно су оба убиства била политичка убиства с предумишљајем, унутар саме владајуће структуре. Зоран Тодоровић се отео контроли због свог утицаја и ширења пре свега својих финансијских мрежа, а самим тим и због могућности да сам креира политику. Генерал Стојчић, као човек који је много знао о периодима превраћања унутар Србије и српске полиције, у једном часу морао је да нестане. Нормално, ту могу да буду и неки други интереси у игри, али мислим да су оба убиства припремљена унутар саме владајуће структуре. Власт, међутим, врло елегантно зна да користи подземље, криминалце, да одраде посао за њих (кроз историју се види да су власт и подземље често били повезани - од Америке тридесетих,

по идеолошкој основи на два блока, између осталих, тесно сарађивале и тајне службе савезничких држава. Сматрате ли да је таква врста кооперације могла да се настави и после слома источног блока, што ће рећи да ту врсту услуга (елиминације политичких противника) српском режиму пруже преостале "пријатељске земље"?

Ако једна држава то не може сама да уради, онда она тражи помоћ других. Иако ја лично мислим да иза оваквих покушаја стоје неки унутар саме земље који су једноставно кренули у једну велику авантуру са крајње неизвесним током и исходом. Али, у политичким процесима, посебно у међународним односима, постоје озбиљни разлози да се размишљао категорији политичког насиља као средства политичког преврата. Обично је политичко насиље део политичког преврата. Такви процеси могу да буду разлог високе

па до Русије и, у крајњем случају, Србије деvedесетих година). Криминалци и криминално подземље раде за интересе одређених политичких структура, од њих уживају заштиту пред законом, а онда могу да одраде неке задатке на елиминацији појединаца унутар самог режима, када ови почну да сметају.

С друге стране, српска полиција је, колико ја знам, врло способна и врло обучена. Спада међу најмоћније полиције у Европи, по броју и по квалитету кадрова. Када то кажем мислим на укупан број припадника и Јавне и Државне безбедности - чак и после смене шефа те службе Станишића, када је и одређен број њених припадника отишао. Мислим, дакле, да је српске полиција врло квалитетна и ефектна и може професионално да одради посао. Међутим, мислим да је предмет читавог овог процеса, низа неразјашњених убиства - на чисто политичким основама и не креће се у сфери слабости у служби. Њих, свакако, има али су оне пропратна појава честих трансформација у држави у целини.

Вратимо се на паралелну истрагу о злочину код села Петка коју води правно-експертски тим СПО. Верујете ли да ће државни органи, у првом реду суд, на крају ипак узети у обзир доказе који буду на овај начин прикупљени и презентовани?

Паралелна истрага је, по својој суштини, резултат очаја због спорости у решавању проблема. С друге стране, паралелна истрага може да представља озбиљан удар на режим и институције које су обавезне да јавности доставе информације на време, како би се јавност боље упознала са догађајем. И треће, паралелна истрага је нека врста провере способности Српског покрета обнове, колико може да се носи са оваквом ситуацијом. Врло је, међутим, важно да се то не изведе као нека врста акције која ће бити само промотивног карактера.

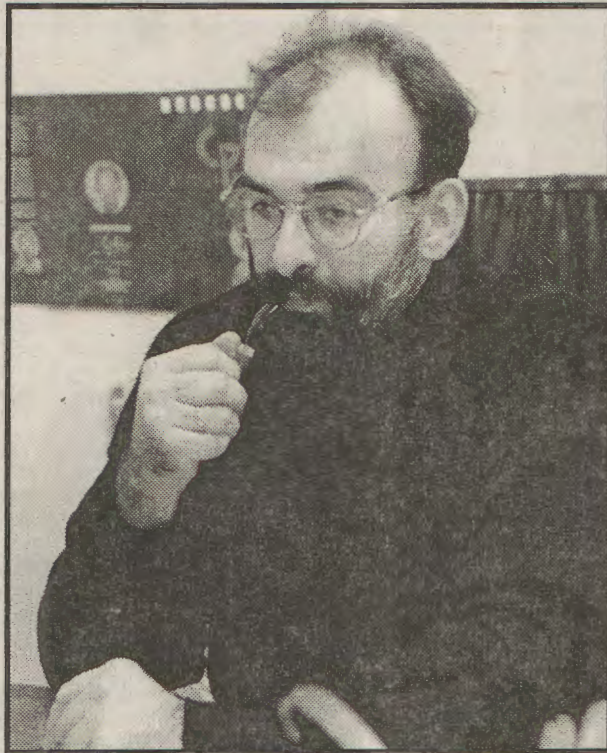
У сваком случају, паралелна истрага јесте одраз немоћи нашег правног система и укупног стања у овој земљи.

НОВИ ПРИСТУП СИТУАЦИЈИ

Како Ви краткорочно прогнозиру даље расплет, узмемо ли у обзир непромењен интензитет притиска од стране опозиције на власт, непопустљивост међународне заједнице али и тврдокорност режима?

Политичко насиље у наредном периоду ће се појачати, и то како унутар саме владајуће

структуре, због укупне ситуације и проблема са међународном заједницом доћи ће и до сукоба између фракција на власти. Са друге стране, треба очекивати да ће на одређени начин доћи и до појачаног политичког насиља између номенклатура Србије и Црне Горе које ће неминувано имати међусобне окршаје. Такође, верујем да ће се наставити и појачати притисак на опозицију, како би се смањила пенетрација ка политичким и демократским променама у Србији. Насиље је, дакле, могуће у свим правцима, укључујући и присуство насиља терористичке ОВК у унутрашњости Србије, кроз градски тероризам, атентате на одређене личности или постављање експлозива. Остаје и сукоб унутар само политичког, односно криминалног подземља, јер ситуација у Србији је доста компликована и различити интереси, посебно где су велике паре, доћи ће до свог изражаја, што ће утицати на ширење у политичком смислу.

Хоће ли се такве тензије одржавати само до расписивања предстојећих избора, као метод притиска и пацификације опозиције или ће се то наставити и касније, пошто постоје озбиљне сумње међу актерима на политичкој сцени да режим неће ни под каквим условима мирним путем пре-

дати власт?

Сваки режим се бори за своју власт. Када су демократски механизми неразвијенији онда се више прибегава сили. А ту је и онај део опозиције који је нестрпљив и који нема стратегију, и он може да прибегне насиљу, па да онда када дође до елемената грађанског насиља, односно до фазе која је увод у грађански рат. Управо је и најважнији циљ да се избегне опасност од грађанског рата, јер је то суноврат за Србију, ту губи српски народ и губи демократија, губи демократска Србија. Политичко насиље је увек и само инструмент за легализацију једног ауторитарног поретка. Тај ауторитарни поредак не значи да га носи само владајући режим, може да га носи и конкурентска страна, путем реваншизма или насиља да би дошла до власти. Насиље није изум само режима него и опозиције и управо Српски покрет обнове мора да се избори за механизме превремених избора, који ће довести политички ток у једну мирнију воду. Сасвим је сигурно да ће се у борби за власт користити сва средства притиска, од политичке и медијске манипулације до могућих атентата, али то само значи да у структурама опозиције мора да постоји свест о таквој ситуацији, да се таква ситуација не врати као бумеранг, већ да се стрпљивим радом дође до жељеног циља. Врло је битно да покретање политичког насиља у Србији може да буде разлог за појачан међународни притисак према Србији и претњу војном интервенцијом према Србији, а у том часу губи и власт и опозиција. Ми још нисмо отклонили опасност од нове потенцијалне војне интервенције која је, по мени, сасвим могућа за шест до девет месеци. Српски покрет обнове, дакле, чини ми се да је најодговорнији у овом часу за стабилност у Србији а Вук Драшковић је једна од кључних личности за мирно решавање ситуације у Србији. Мислим да то и у владајућем режиму знају и да ће у одређеном часу морати да прихвате опозицију као кључног партнера и, вероватно, Вука Драшковића као централну фигуру за преговоре, пре свега у парламентарном систему, ако желе мирољубив расплет кризе. Све то подразумева један нови приступ и

Српског покрета обнове и Вука Драшковића укупној ситуацији, за будуће време када се више неће заступати искључиво интереси партије и вође него интереси српског народа и државе Србије.

У контексту политичке праксе странака у Србији Српска радикална странка спада у најнетолерантније и најсклоније конфлику са свима осим са режимом, с којим је од пре неколико година и формално срасла. Верујете ли да ће она до краја делити и поделити судбину својих савезника са левице?

Српска радикална странка као део владајуће коалиције је у привременој улози. Она је тренутно и у игри између СПС-а и ЈУЛ-а, али она игра своју улогу и чека да се СПС и ЈУЛ максимално међусобно исконпромитију па да она исплива на политичку сцену како би се на тај начин приказала пред народом као спасилац српске државе и српске нације. Српски покрет обнове је за Српску радикалну странку увек био предмет великог интересовања, пре свега конкурентског, јер је Српски покрет обнове друга страна тог опозиционог деловања, са предзнаком демократског, у односу на предзнак ауторитарног, какав има Српска радикална странка. Ауторитарно у Српској радикалној странци је поједностављење и аксиоматско дефинисање и државе и народа и политике.

Оно што треба да буде демократски допринос Српског покрета обнове јесте максималан напор да се спречи сукоб међу Србима, значи грађански рат, и да се створе услови да Србија отвори канале према међународној заједници. На тај би се начин дала шанса и власти, јер Српски покрет обнове уз поједине друге странке отвара простор и за садашњу власт. Социјалистичка партија Србије је и даље државотворна партија у односу на Српску радикалну странку која има гласове, али нема политичку инфраструктуру. ЈУЛ има финансијску моћ али нема утицај међу грађанима. Једноставно, Српски покрет обнове треба да буде иницијатор окупљања свих демократских политичких партија и да буде катализатор Демократске странке и Савеза за промене који као ванпарламентарна опозиција крећу и освајање власти. Управо је та веза Српског покрета обнове и Савеза за промене, односно Демократске странке, потребна да би се пребродило јаз раскола у опозицији и негативних потеза у борби за власт, као и демократску смену постојеће власти.

НОВИ ЗАКОН О ЛОКАЛНОЈ САМОУПРАВИ ИЛИ НАЈАВА ИЗБОРНЕ КРАЂЕ

За њихову демократију довољан један бирач

Процењујући да је онај део бирачке популације који иласа за њу поузданији и вернији, односно да бауља до бирачкој места и кад су му ноје одузете, и то већ у првом кругу, док су "ирогвички бирачи" у првом кругу до сада увек били ноншалантнији али су се у поновљеном постојању окупили и побеђивали, владајућа коалиција укинула је други круг верујући да опозиција у првом и једином нема никакве шансе.

Бранка МАРИЋ

Предлог новог Закона о локалној самоуправи конструисан је тако да "опозиција једноставно не сме да победи", односно тако да његов творац, владајућа СПС-СРС-ЈУЛ коалиција, како рече Шешел, минимално "ризикује". Његова суштина је: победићемо вас, па макар вас лопатама терали са изборног места.

Већ из описа послова из надлежности јединице локалне самоуправе види се да општини преостају само послови у области комуналног уређења, у области јавног обавештавања, затим послови правне помоћи те заштита грађана и материјалних добара од елементарних и других непогода. Поставља се питање чему уопште одборници, ако би требало да одлучују само о тим питањима, јер општина практично постаје само "државни сервис", односно својеврсна шалтерска служба. Испада да би (је) двомилионски град Београд добио статус општине, а (градске) општине статус - месних канцеларија.

Посебно поглавље посвећено је "економским основама" локалне самоуправе. Тачније њиховом укидању. Тако, средства за финансирање општини поверених послова својим буџетом обезбеђује и, у зависности од њихове "сложености", одређује и преноси Република. И већ то је само по себи тешко премостива зврчка. У предлог закона унета је још једна новина, а то је да се средства за финансирање избора обезбеђују из буџета општине, што је ретко виђено лицемерје: не само да владајућа коалиција не намерава да изгуби, па такав закон и прави, него намерава да, поврх свега, победи о трошку губитника (!?).

У члану 212, на пример, стоји да, ако јединица локалне самоуправе у случају елементарне непогоде или ванредне околности не предузме благовремено одговарајуће мере или радње, надлежни државни орган предузима те мере и користи средства буџета општине. Практично, скидају се средства са буџета општине. Дакле, ако Република примећује да је општина у опасности, а општина то не види, Република ће општини скинути са рачуна и "спасити" је.

Ако општина, на пример, не пристане да буде "спасена" од стране Републике, што може лако и чак је вероватно да се деси, јер људи у општини више верују својој него процени неког чиновника у надлежном републичком министарству, члан 213 Закона омогућава смену легално изабраног органа локалне самоуправе, која траје све до расписивања нових избора, годину дана.

Прилика за смену дата је технички већ самим изгласавањем закона, јер је за усаглашавање општинских аката са Законом дат толико кратак рок да га је практично немогуће извршити. То само значи да су чак и "идеалне" општине самим тим стекле "право" да им се заведе принудна управа.

ПОЧИЊЕ ОД РАТНОГ СТАЊА

Упоредимо "за народ" најзанимљивији део, онај о самом избору одборника, са претходним актом који се бавио овом тематиком, Законом о територијалној организацији и локалној самоуправи.

Као нов појам већ у "Основним одредбама" нови Закон уводи "ратно стање" (?) и право скупштине општине да продужи мандат одборницима док траје ратно стање (чл. 121). Види се да предлагач овом одредбом

предвиђа рат на овом простору као нормалну и уобичајену појаву.

Код права да бира и да буде биран, поред досадашњих услова, а то је "грађанин Републике Србије, са навршених 18 година живота и који има пословну способност, као и пребивалиште на територији општине", у новом закону стоји и услов (чл. 122) да је југословенски држављанин. У нормалним условима и земљама не би то било вредно пажње. Али, пошто се југословенско држављанство подразумева, јер странци и "странци" уопште не могу да доспеју у бирачки списак, очигледна је намера да се елиминирају неки од асимиллованих али не и "подржављених" делова бирачке популације, избеглице, расељени, досељени и други који су очигледно кивни на власт. И не само то, познавајући финансијске апетите владајућих није незамислива ни могућност да се за учешће на изборима тражи уверење о држављанству, што би обогатило репу-

блички буџет, а одбило већину бирача, који, као што ће се видети касније, ионако нису неопходни да би избори били "ваљидни".

ДОЖИВОТНО ДОК СЛУШАЈУ

Право да буде биран допуњено је још одредбом, да то може да буде само лице које има пребивалиште на територији општине на којој је предложен за одборника најмање шест месеци пре расписивања избора.

Чланом 125. прецизније се говори о неспојивости функција одборника тако да "одборник може бити лице које је истовремено посланик", али не може бити и запослен у општинској управи, тако да "даном потврђивања одборничког мандата запосленом у општинској управи почиње да мирује радни однос".

Као новина уводи се још и то да се "у погледу неспојивости функција одборника са

обављањем друге функције, позива или професионалне дужности, примењују ограничења која су законом утврђена за народне посланике".

Као предлагач Народној скупштини да може одлучити да се у појединим или свим општинама у Републици одрже превремени избори, нови Закон чланом 126. предвиђа **искључиво** Владу, док у старом Закону предлагач није прецизно утврђен, што значи да предлагачи могу да буду и други као што је то уобичајено у редовном скупштинском поступку. Јесте прецизније, али је и демократски корак назад.

Органи за спровођење избора шире су обрађени новим Законом. Поред већ уобичајених одредаби који се односе на "независност", "самосталност" и "одговорност" у односу на оснивача, а то је скупштина општине за Изборну комисију, а Изборна комисија за бирачке одборе, као новина стоји да "чланови органа за спровођење избора и њихови замени-

ШТА КАЖУ У НОВОМ САДУ

На штету народа, као и обично

Мирела ПЕТРОВИЋ

Многи тврде да је нови Закон само корак даље у понижавању како народа тако и опозиције. Наиме, да се претпоставити да ће следећи закон који ће бити донет у Скупштини Србије бити закон о забрани јавног окупљања, након чега ће опозиција а и грађани Србије схватити да су укинута. Брисању опозиције са ових простора требао би да потпомогне и једнокружни изборни систем који је предвиђен новим Законом, јер даје велике шансе црвено-црној коалицији да се домогне власти у свим локалним срединама и многи га из редова опозиције називају "гиљотина систем". Но, да све и није тако црно говоре прогнозе да ће опозиција баш захваљујући једнокружном већинском систему који је предвиђен новим Законом добити још већи број одборника већ на првим локалним изборима. Мада не треба заборавити да то, чак и да је тако, представља потенцијалну Пирову победу: освојиће власт, односно задржати где већ држе, а изгубити и ово мало утицаја и новца што је сада "удељено" локалној самоуправи. То је и први разлог одбијања опозиционих партија да учествују са локалним изборима који очигледно неће решити ништа.

ПОБЕЂУЈЕМО И ОВАКО

Зато смо замолили за кратак коментар најистакнутије представнице новосадских политичких странака.

"Закон о локалној самоуправи није добар и не говори о самом избору одборника. Он још више централизује власт у Београду и сужава ингеренције Градске скупштине. Догодиће се као са ПТТ и другим републичким предузећима. За најмању ствар мораћемо ићи за Београд. А то не ваља. Ако избори буду на свим нивоима како је договорено на округлом столу опозиције, без обзира на једнокружни већински систем, у Новом Саду ћемо и са оваквим законом у сваком случају победити, можда чак и са већом разликом него што је то било на прошлим изборима. Присетимо се 92. године када су по том систему били покрајински избори, опозиција је победила 63 према 57 посланика", рекао је за "Српску реч" први човек новосадског парламента и председник ГО СПО др Стеван Врбаши.

Председник градске Владе и председник Покрајинског одбора ДС др Предраг Филипов о новом Закону каже: "Три фракције једне партије (СПС-ЈУЛ-СРС) су изгласали закон који је у супротности са интересима градова и општина у Србији и Војводини. Држава Србија је у друштвеном смислу заправо нестала и расточила се на мале феуде, који ће се бранити од деспотије Слободана Милошевића. Режим је потрошио све националне и државне ресурсе, нови Закон је омогућио да се краде по улицама од сваког па и најмањег града у Војводини и Србији".

Слично мисли и лидер Реформске демократске странке Миле

Исаков, који је о новом Закону о локалној самоуправи рекао: "То је централистичко диктаторско понашање режима Слободана Милошевића који је ово урадио из неколико разлога; списао је државну имовину, новац из буџета, и сад му треба пара којих има по градовима. Истовремено доношењем тог Закона онеспособљава локалну самоуправу којом доминира опозиција, и тиме онемогућава да се постигну бољи резултати и покаже да промене власти не само да су могуће и добре него да је могуће чак и са тако малим средствима које градови имају управљати домаћински, а не као што то ради режим". Осврћући се на једнокружни систем који је предвиђен новим Законом Исаков као и др Врбаши изразио је оптимизам речима: "Нови Сад је показао своје опозиционо и демократско биће те не постоји разлог да на наредним изборима не буде тако".

ДИНОСАУРУС СИСТЕМ

Да у новосадској вароши не мисле сви тако говори изјава председника ГО Српске радикалне странке и помоћника министра за финансије у републичкој Влади **Игора Мировића**: "Дубоко сам уверен да ће на наредним изборима, за разлику од оних који су се десили 96. године, већину у градској Скупштини освојити родољуби, они људи који воле свој град и своју отаџбину. Наравно, на изборима је све могуће. Али ако се деси супротно онда сам убеђен да Нови Сад неће имати перспективу која му је предодређена". Мировић је додао да ће у том случају многи из градских предузећа добити отказе. Потпредседник новосадских социјалиста **Лазар Исаков** је нови закон лаконски прокоментарисао речима да "сам Закон донет на нивоу Републике и не може бити потпуно и за све задовољавајући" јер "никад довољно ни локалне самоуправе ни демократије". Он се осврнуо на демократску процедуру при доношењу закона за коју каже да би могла бити већа и боља.

Новосађани су, међутим, већ много пута до сада, као у осталом сви грађани Србије, били сведоци смешних а још чешће тужних ситуација у овом животу "уређеном" бројним прописима у служби централизоване државе. То су већ познате приче о јавним предузећима (читај државним диносаурусима) у којима уложак за хемијску оловку у учмалој своској пошти иза седам брда може набавити тек по налогу и одобрењу из дирекције која се (наравно) налази у Београду, случајеви да се дневница може наплатити само и искључиво у центру (а зато треба нова дневница ради подизања старе) као и већ позната прича о министру који преко Радио Београда диктира задатке за све школе у Србији или одлучују где се иде и где се не иде на екскурзију.

И до сада смо живели у земљи чуда и атмосфери глупости. Неће проћи много воде Дунавом а нови Закон о локалној самоуправи показује да нема граница апсурда и да се на тај списак увек могу додати неки нови случајеви. Све у корист партија "народног јединства" а на штету народа и против његовог интереса. Како у осталим областима тако и у локалној самоуправи.

ци могу бити само грађани који имају изборно право, као и пребивалиште на територији општине" (чл. 128). Међутим, **нигде се не наводи на који се период именује Општинска изборна комисија**, као што је то стари Закон дефинисао - на 4 године. Мандат би требало да се односи на стални састав комисије, који по новом Закону, поред председника и секретара, има најмање четири, уместо раније три члана.

Такође стоји (чл. 130) да проширени састав Општинске изборне комисије чине "по један представник предлагача кандидата, који је предложио кандидате за одборнике у најмање две трећине изборних јединица у општини". О томе ко испуњава услове одлучује Општинска изборна комисија својим решењем, а вероватно се то односи на стални састав Комисије и то у року од 48 часова од проглашења листе кандидата за све изборне јединице.

Поред досадашњих дужности Општинска

ра одређује Општинска изборна комисија". Дакле, невероватно, на овај или онај начин изабраној групи "лаика" препуштено је да тумаче закон, да играју улогу Врховног суда или носиоца суверенитета и да сами доносе фактички подзаконска акта.

ТРАЖИ СЕ ЈЕДАН

Исто тако у новом Закону **не стоји** како ће гласати: слепа, инвалидна или неписмена лица; бирачи који се налазе на одслужењу војног рока или на војној вежби; бирачи који на дан избора раде или се школују ван свог пребивалишта; бирачи који као чланови породице посаде речних бродова налазе ван пребивалишта; грађани на привременом раду или боравању у иностранству итд. као што је то обрађено у старом Закону. **Толико о напомени законписца да је цео изборни закон направљен тако да буде што ближе бирачу, и да буде што мањи јаз између одборника и бирача.**

Такође нема одредаби које се односе на забрану изборне пропаганде на 48 сати пре одржавања избора, као ни одредбе о праву грађана да се преко локалних средстава информисања обавесте о кандидатима и њиховим програмима под равноправним условима, као што је то било регулисано старим Законом.

Нови Закон у члану 141. само каже да "грађани имају право да буду обавештени о кандидатима", а у члану 162, поред осталог, наводи се да ће код овог

права грађана, као и код забране трајања изборне пропаганде, на избор одборника скупштине општине применити одредбе Закона о избору народних посланика.

У одељку "Кандидовање и листе кандидата" има неколико новина:

Утврђује се, поред осталог што стоји и у старом Закону, да "ако је бирач потписао предлог за више предложених кандидата, као важећи сматраће се потпис на предлогу који је раније поднет општинској изборној комисији (чл. 134).

Стоји још и то да се уз предлог кандидата, поред потврде о изборном праву и писмене изјаве кандидата о прихватању кандидатуре, Изборној комисији доставља и потврда о пребивалишту и потврда о држављанству кандидата (члан 135).

Део који се односи на "Спровођење избора" такође доноси новину, а тиче се рока припремања изборног материјала бирачким одборима, који се са ранијих 48 сати, по новом Закону своди на 24 сата пре одржавања избора (члан 142).

Највећа новина у новом Закону, уједно и суштинска у целој овој ствари, због које је закон и прављен, јесте **једнокружни већински изборни принцип.**

Члан 39 **ћ** старог Закона каже: "За одборника је изабран кандидат који је добио већину гласова бирача који су гласали, ако је на изборе изашла најмање половина од укупног броја бирача у изборној јединици".

Члан 146. новог Закона каже: "За одборника у изборној јединици изабран је кан-

дидат који је добио највећи број гласова". То значи да на изборе може да изађе **буквално један једини бирач** у изборној јединици, па да кандидат буде изабран.

"ЧВРСТА ВЕЗА"

И тако је, дакле, законодавац "учврстио везу између бирача и одборника" и још се тиме у законском пројекту хвалио. Поента је јасна: **процењујући да је онај део бирачке популације који гласа за њу поузданији и вернији, односно да и бауља до бирачког места кад су му ноге одузете, и то већ у првом кругу, док су "противнички бирачи" у првом кругу до сада увек били ноншалантнији али су се у поновљеном поступку окупљали и побеђивали, владајућа коалиција укинула је други круг очекујући да опозиција у првом нема никакве шансе. Тачније да нема шансе да се сложи око једног кандидата. Представници владајуће коалиције, тачније законписца, и сами су рекли да су закон писали тако да што мање "ризикују".**

Члан 148. новог Закона унеколико шири надлежност Изборне комисије и каже да "од завршетка гласања до објављивања резултата избора, општинска изборна комисија, преко средстава јавног обавештавања, објављује привремене податке о резултатима избора".

У делу који се односи на "поновне изборе" (чл. 150) раније је стајало да се они спроводе када изборна комисија поништи гласање због неправилности у спровођењу избора. Сада је та надлежност проширена, поред комисије, и на надлежни општински суд.

Код допунских избора (чл. 151) стоји и то, а није било у старом закону, да кад "наступи разлог за спровођење допунских избора, председник Скупштине општине ће у року од најкасније 30 дана од наступања разлога обавестити о томе председника Народне скупштине, који ће најкасније у року од 6 месеци од пријема обавештења донети одлуку о расписивању избора".

Одељак "Заштите изборног права" детаљно обрађује надлежност општинског суда у случају када се уложи приговор на решење општинске изборне комисије, које је донела због заштите изборног права. У старом закону каже се да ће изборна комисија донети решење у року од 48 часова и доставити га подносиоцу приговора као и да се против овог решења може изјавити жалба надлежном општинском суду... У новом закону (чл. 156) стоји да у поступку заштите изборног права суд примењује одредбе закона који се уређује поступак у управним споровима.

Међутим, по овом члану новог закона "одлука донета у поступку по жалби је правоснажна и против ње се не могу поднети захтев за ванредно преиспитивање судске одлуке, нити захтев за понављање поступка предвиђени законом о управним споровима". **Укратко, до сада су се покрадени на изборима могли жалити вишим судским инстанцама, све до Врховног суда, а сада је крај предвиђен већ код "надлежног општинског суда".** Још једно значајно право које је сужено.

Док су старим законом предвиђене бројне казне одредбе за кршење права бирача, у новом закону (чл. 123) стоји само да "нико нема право да по било ком основу позива бирача на одговорност за гласање, нити да од њега тражи да се изјасни за кога је гласао или зашто није гласао нити га може спречити да гласа". **Ако то неко ипак учини, нови закон не предвиђа санкције.**

изборна комисија још "доставља републичком органу надлежном за послове статистике податке о спровођењу и резултатима избора за одборнике, непосредно по завршетку избора" (став 12 истог члана)

Што се тиче бирачких одбора нови Закон поближе одређује њихов проширени састав, а поступак је истоветан као код проширеног састава изборне комисије (чл. 132).

Међутим, истим чланом предвиђена је новина по којој у случају истовременог одржавања избора на свим нивоима: локалном, републичком и савезном, "функцији бирачких одбора за избор одборника обављају бирачки одбори именовани од стране надлежних органа за спровођење избора за савезне посланике, народне посланике или председника Републике", док су раније локални избори и именовање бирачких одбора увек били у надлежности Општинске изборне комисије. **Намера да нпр. "савезна" или "републичка" комисија врши улогу "локалне" де факто је облик принуде и неповерења, а пракса је показала да се примењује у случају када се планира тотална координација и субординација, односно усаглашавање штимања изборних резултата на свим нивоима.**

У старом Закону поближе је био обрађен целокупни поступак на бирачком месту у време гласања и то у погледу свих права и обавеза гласача, као и обавеза бирачких одбора. Сада ова права и обавезе нису обрађени новим Законом, већ се само у члану 133. каже да "ближа правила о раду бирачког одбо-

**ПРОФ. ДР РАДОСЛАВ СТОЈАНОВИЋ,
ПРОФЕСОР МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА,
ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА
СПО ЗА ОБНОВУ МОНАРХИЈЕ**

Случај независног контејнера

"Нама можда звучи смешно, али се зна да је у Шпанији, која је монархија, Комунистичка партија прихватила да се зове "Краљевска комунистичка партија". Ако и ми устојоставимо такву, толерантну духовну климу, заиста смо победили. Све остало није победа него оно што народ зове: "Сјаши Курта, да узјаше Мурта".

Милица ЂОРЂЕВИЋ

Састанак српске опозиције и дијаспоре одржан половином новембра у Будимпешти и Сент Андреји за неке је био историјски, за друге само скуп лепих жеља. Како бисте Ви оценили учинак састанка, и са каквом је платформом Српски покрет обнове учествовао?

Није ми се допало када сам чак и од организатора, људи из дијаспоре, чуо да је састанак историјски. Историји треба препустити да оцени да ли је неки скуп произвео историјске последице. Међутим, не слажем се ни са онима који умањују значај првог састанка. Највећи допринос састанка је прво то што су се скупили људи различитих уверења и опредељења, а није било свађе и сукоба. Томе је допринело присуство принца Александра и Српске православне цркве, представљене на високом нивоу, владиком Артемијем, који ужива велики углед међу Србима из иностранства. Када говоримо о Србима у расејању, морамо имати на уму да они нису гастарбајтери, него политички емигранти, људи који су својевремено морали да оду одавде. Обишао сам многе српске заједнице у Америци, Аустралији, Француској, Немачкој, и могу да кажем да је мало оних који нису за монархију. А људи који су присуствовали састанку у Мађарској - сви су за обнову

монархије у Србији. Практичним политичким учинком сматрам то што се састанци настављају. Према предлогу Биљане Плавшић биће то за два месеца у Бањалуци, да се види шта се за то време постигло и да се предвиде нове мере.

СВЕ ШТО ЈЕ У ТРЕНДУ

Како је међу "расејаним" Србима протумачено то што Милан Панић није дошао на састанак?

Панић не сматрам озбиљним политичарем, јер ће он сутра, ако затреба, бити и за монархију. Али, ако се пита да ли Милан Панић има неког утицаја у српској дијаспори у Америци, могу слободно да кажем да нема. Знам да у раним осамдесетим годинама, пре доласка Слободана Милошевића на власт, Срби за њега нису ни знали. А када су га касније наговарали да крене у неку акцију са Србима, одговарао је: "Не, ја сам Американца. Немам везе са тим". Он се пре свега трудио да уђе у амерички естаблишмент преко капитала који је стварао, и као такав је дошао овде да "прави бизнис". Са Милошевићем је ушао у споразум који је на крају доживео познату судбину. Колико га је то коштало, не знам, али знам да тај исти Панић никада није хтео да помогне опозицији ни финансијски нити на било који други начин. Он данас покушава нешто да чини, али не знам шта. Мислим да му је било непријатно да се сретне са

принцом Александром, јер се толико пута јавно изјашњавао против монархије.

Какве су амбиције Престолонаследника и људи из дијаспоре након помоћи коју су решили да пруже матици?

Принца Александра познајем дванаест година, и за све то време он није променио своју основну тежњу која је заједничка свим Карађорђевићима, да им се омогући да живе у Србији. А идеју да би могао да буде краљ, принц Александар годинама након смрти свог оца није хтео ни да прихвати. Сада би ту дужност прихватио под једним јединим условом, да је монархија оно што народ у Србији хоће. Што се тиче дијаспоре, она је за улагања у развој отворена још од краја осамдесетих. Када се пре више од једне деценије појавио, Слободан Милошевић је за велику већину нашег народа био човек који је вратио политику српских националних интереса у Југославију, а та је политика била напуштена још од 1944. Тако је добио и подршку дијаспоре. Али, уместо да је учинио оно што је многим обећавао, и да учини да Србија буде прва на путу демократизације која је захватила Источну Европу, трудио се да сачува стари систем. Тог тренутка је објективно пошао против српских националних интереса, што за последицу има не само да полако губимо територије насељене српским народом, него нестаје и народ из саме Србије.

Дијаспора данас представља огроман извор кадрова за будућу Србију. Рецимо, зашто не бисмо стручњака величине Бранка Терзића, који је био министар у Регановој влади, позвали у Србију да буде наш министар за енергетику. Или, у зависности од образовања, требало би поставити у дипломатску службу људе који много боље познају језик, живот, људе и обичаје у Америци, уместо да се за дипломате бирају правоверни чланови СПС-а где је једина квалификација да нису "издајници" и да имају подужу комунистичку педигре. У Мађарску су на састанак, рецимо из Америке, дошли људи које углавном познајем, и који су значајни не само зато што су богати људи, него што су успешни у средини у којој живе, и као такви могу допринети свему што сви ми желимо да постигнемо са Србијом. Србија, ослобођена овог режима, не може да заобиђе дијаспору у много видова, почев од тога да се ангажује за експерте који ће помагати приликом избора, па чак и за чланове Владе.

Од монархије као могућег облика државног уређења својевремено су се ограђивали и Грађански савез и Демократска странка. Неки извори кажу да је то био и један од тачка разлаза коалиције "Заједно". Међутим, на основу извештаја у штампи и фотографија са престолонаследником, могло се готово закључити да су чланице Савеза за промене промениле уверење. Да ли сте у Мађарској разменили мишљење са представницима Савеза о тој теми?

Међу чланицама Савеза за промене једино је Владан Батић монархиста. Ђинђић по уверењу није монархиста, али је прагматичан политичар, и пристаје да разговара о монархији уколико је то тренд. Он је, рецимо, био пун жеље да буде што ближе принцу Александру. Немам ништа против таквог понашања, али би ми било жао да човек који није уверени монархиста све то чини само зато што у неком тренутку може да погодује напретку његове политичке каријере. Уосталом, када су га питали да ли је за то да Србија једног дана постане монархија, он је избегао директан одговор и рекао да је за демократију.

Важније од монархијског или републиканског јесте демократско опредељење, што у првом кораку значи прихватање другачијег мишљења. За време краља Петра Првог, пре Првог светског рата основана је Републикан-

ска партија, а постојала је и Социјалистичка партија Србије, такође одређена за републику. Јован Скерлић је био велики републиканец и кандидат тадашњих социјалиста, али му није сметало да у Тополи, у коју је дошао да одржи митинг за своју партију, после оде на ручак са краљем Петром.

Ако су ове године у Мађарској престолонаследнику Александру прирочавали они који су познати као антимонархисти, и били срећни када би се сликали са њим, замислите ситуацију да у Белом двору живи краљевска породица, да се креће по улицама Србије. Како би се тек тај ко би се тај манир и политичара и оних који нису политичари, ширио! Онај ко рачуна да ће спољним ефектима привући симпатије гласача одређених за монархију, па да га се после избора монархија више не тиче, треба да буде забринут. Ова Србија више не може да поднесе манипулације, време јој је да постане стабилна политичка заједница. Зато се озбиљно треба позабавити питањем како успоставити консензус: будимо сви демократи, па рецимо да, ако се процес отвори и ако се заврши у корист монархије, онда би они који нису за монархију требали да признају вољу коју је показала већина становништва. Нама можда звучи смешно, али се зна да је у Шпанији, која је монархија, Комунистичка партија прихватила да се зове "Краљевска комунистичка партија". Ако и ми успоставимо такву, толерантну духовну климу, заиста смо побили. Све остало није победа него оно што народ зове: "Сјаша Курта, да узјаше Мурта".

ПРИПРЕМЕ ЗА ЕМИГРАЦИЈУ

Матија Бећковић је у говору разврстао "наше републиканце" који су "против краљева, али нису против дворова и дворске камариле, а поготову против дворских будала", и оценио да ниједној опозиционој страни није монархија на уму, те да је СПО "час за круну, а час није". Какве су реакције ове поруке, које очито нису мимоишле ниједног учесника скупа, иако је скуп протекло у сагласју, изазвале код слушалаца?

Тај говор је био леп, песнички. С обзиром да су Срби углавном еписки одређени, такав говор постиже и лепе резултате, сви се диве, свима се то свиђа. Међутим, за мене је то било изгубљених четрдесетак минута времена. Јер, убеђивати скуп на коме се нико није изјаснио против монархије било је потпуно непотребно. Речено је, уосталом, да ће то бити радни састанак, на коме је требало да људи из матице предложе људима из дијаспоре шта да се ради, и обрнуто. Морам да подсетим да СПО једини има организацију за обнову монархије, и та организација никада није престајала да ради. Међутим, одређење за монархију или републику није само питање средства које ће

помоћи да се добију избори. Пристајање на монархију, са друге стране, не би требало ни да носи у себи романтичне замисли, носталгију и гусларске заносе. Реч је о одређењу које би данас могло да буде ређење за Србију, с обзиром да је Србија изолована, и то не само од стране званичних влада. Дуго је међу јавним мњењем у иностранству одржаван анимозитет према Србији, па чак, ако хоћете, и према српском народу. Када би се монархија поново успоставила у Србији, већ самим тим би се створило убедљив доказ да је систем заиста промењен. Монарх не носи само одговорност према власти и народу чији је представник, него носи одговорност и према Круни. То значи, и према свим крунисаним главама у Европи, који би српског краља изопштили из свог круга уколико би се понашао тако да може да буде јавно осуђен за недемократску владавину, кршење људских права. Према томе, краљ унапред добија отворена врата. Од петнаест држава Европске уније седам су монархије. Принц Александар је рођак свим дворovima. Није тешко упоредити те податке и то да сада у Србији имамо на списку три стотине људи који не могу да изађу из земље.

И још нешто је за мене исто толико значајно. Држава не може да буде срећна уколико се енергија народа не устреме да ка циљу да држава напредује. А да би се то догодило, мора постојати консензус између народа и државе. Постоје извесне теоретске претпоставке које тај консензус описују. Рецимо, најбоља је она држава коју народ сматра својом. Док је била монархија, Србија је још од 1830. слала ђаке у европске универзитетске центре. Враћали су се сви који су дипломирали, нико није остајао у иностранству. Пре 1945. године у нико из Србије није отишао у емиграцију. Одлазили су за време Аустро-Угарске људи из пасивних крајева, трбухом за крухом. Тек након Другог светског рата почео је одлазак у емиграцију, и то прво у политичку. Данас све више младих људи жели да побегне из земље у којој не види будућност. Студенти, нарочито техничких наука, припремају се да дипломирају па да емигрирају.

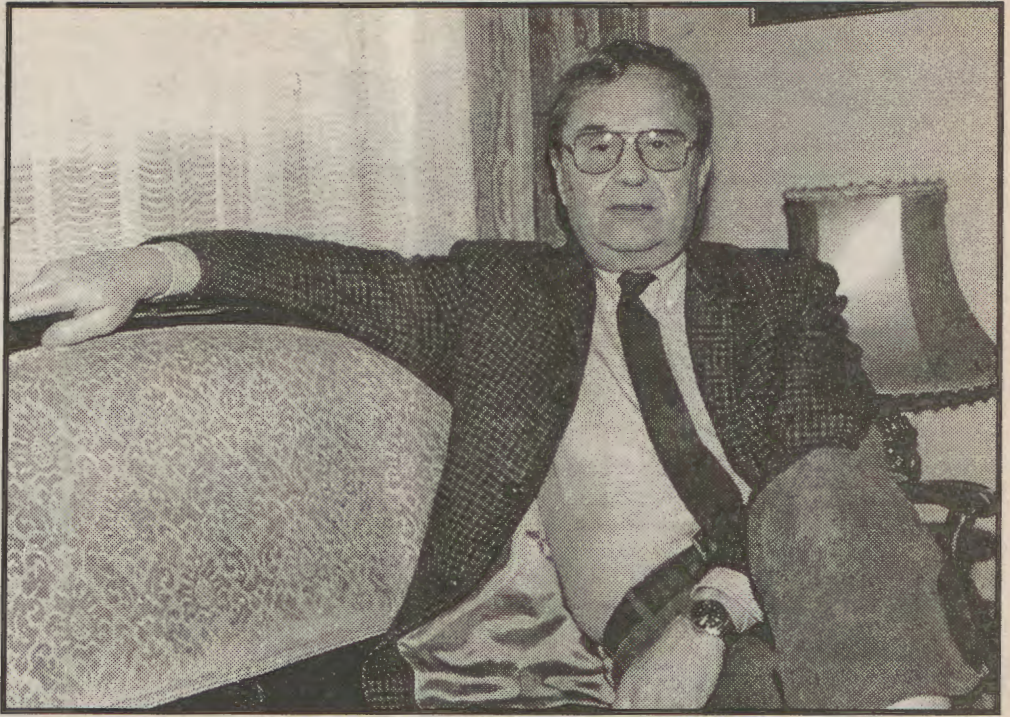
Даћу вам још један пример где се може видети консензус између

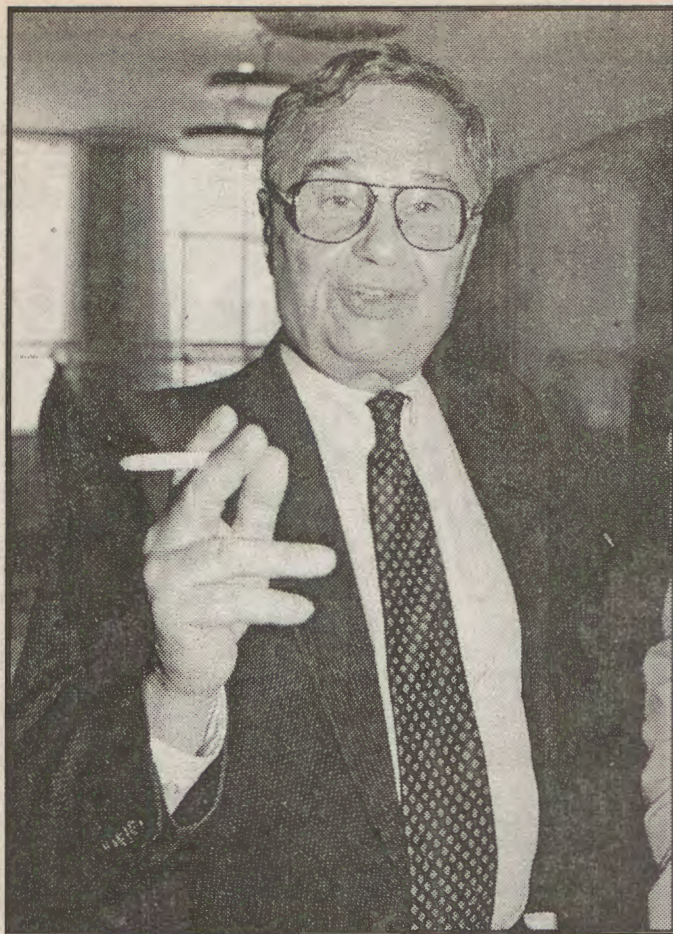
државе и народа. Сматра се да држава има најјаче границе ако је народ који у њој живи спреман да их брани. Године 1912, када је Србија пошла у рат против Турске, за 48 сати завршена је мобилизација. Четиристо педесет хиљада српских војника било је на зборним местима и под оружјем, иако у то време није било ни аутобуса ни авиона. Народ је хтео исто што и држава. Поређења ради, данас се у Србији све гласније расправља о амнестији оних који се нису одазвали на позив за мобилизацију. Овдашње власти нападају Црну Гору која је амнестију дозволила, а одбијање позива за мобилизацију било је масовно и у време рата у Хрватској, када је, колико је познато, чак 80% позваних одбило да се одазове. Дакле, ако не постоји консензус између државе и народа, логично је да је држава слаба. За мене је неспорно, а може да се провери и потврди увек: иако можемо да критикујемо поједине краљеве, као и неке њихове поступке, династија Карађорђевића има каризму. То значи да је у народу ова династија остала као симбол напретка који је Србија чинила од Карађорђа до Другог светског рата. Према томе, повратак тој каризми најлакше би, према мом мишљењу, успоставио консензус између државе и народа. Чак и да се монархија не обнови, српски народ би морао да се обавезе да врати дуг тако што ће дозволити династији Карађорђевића да се врате својој кући, да престану да буду прогнаници и политички емигранти. Њихова каризма могла би да "зрачи" и независно од државне власти: у култури, уметности, па и на понашање људи. Већ и та чињеница би доста помогла у рехабилитацији угледа Србије, да поново постане кућа сваком ко је овде рођен.

БЕЗ ШТЕТНОГ УЈЕДИЊАВАЊА

С обзиром да је Српски покрет обнове једина снажна странка која у свом програму има обнову монархије, и с обзиром да није познато какво је стварно расположење грађана да се монархија поново успостави, да ли се према Вашем, или према мишљењу странке може број гласача СПО заправо схватити као незванични број присталица монархије?

Доста присталица монархије има и међу гласачима Демократске странке, па и у самој

странци. Слободно могу да тврдим да монархиста има и у Социјалистичкој партији Србије. Иако све ово говорим на основу личних сазнања, а такво сазнање је релативно узано да бих ово што тврдим могао да заснујем на чињеницама које су много значајније од личног искуства, ипак је реч о запажањима која не треба занемарити. Приликом оснивања Демократске странке само два члана Главног одбора су се изјаснила против монархије. Имена нећу помињати, јер су неки мењали мишљење током свих ових година, могу само да кажем да углавном нису више у тој странци. Затим, монархиста има и међу Шешељевићевим гласачима. Шешељ је на велику превару добијао гласове. Почео је са Српским четничким покретом, па се представљао као искрени опозиционар режиму, говорио да се без краља не може. Зато га је огроман број његових присталица сматрао противником комунизма, а одатле и борцем за враћање монархије. Према томе, број људи који би пристали на повратак монархије не само да се поклапа, него је и већи од броја гласача СПО. Међутим, за процес доношења до консензуса између народа и државе на основама монархије неопходно је да се Карађорђевићи прво врате у земљу, да буду са народом, да их људи виде, да се на њих навикну, а не да они крену да агитују. Монарси не смеју да држе митинге и да на тај начин траже подршку.

Дијаспора је у Мађарској, како је могло да се сазна, поручила опозицији да се уједини па ће добити новчану и другу помоћ. Ви сте тада изrekli обрнуто мишљење, да јединство опозиције умногоме зависи од количине помоћи. Председник Демократске странке ових дана већ "намењује" неких милион долара независним и локалним медијима у Србији. Колико је обавезујуће оно што је потписано у Декларацији, и како су потписници схватили уједињење опозиције у Србији, а нарочито везу између помоћи дијаспоре и уједињења?

Када је дошао ред на мене да говорим, упозорио сам да ултимативно инсистирање на ује-

дињењу јесте погрешан политички потез у овом моменту. Јер, ако би се избори спровели уз пропорционални изборни систем у Србији која је једна изборна јединица, уз цензус од 4%, уједињење (једна изборна листа) било би погрешан потез. У том случају је много боље да изађу на изборе партије понаособ, да се цензусом ишчисти политичко небо од мноштва разних партија које се појављују само пред изборе. У Шпанији је на првим вишестраначким изборима било око 240 партија. Већ после следећих избора огромна већина је нестала, да би се сада учврстиле три или четири партије. Према томе, у тексту Декларације у вези са опозицијом и пише "по могућности, уједињење". Моја политичка процена у вези са милион долара, којих нема у тексту, јесте да, ако то треба да буде стимуланс за уједињење, морам подсетити

да је то мало, јер онај ко хоће да разбије опозицију, а то је режим, моћи ће да уложи пет милиона како би уједињење осујетио.

Инсистирао сам на ставу да би Срби у расејању требало да много више раде у земљама чији су држављани, него да одређују шта треба да се ради у матици. Низ ствари они нису у стању ни приближно да сазнају. Дакле, боље ће помоћи ако код својих влада раде на укидању санкција, пошто опозиција не може да ради ако постоје економске санкције. Како да опозиција тражи да народ гласа за њу зато што хоће Србију у Европи, земљу која сарађује са развијеним земљама, када ће је режим одмах дочекати са "они су издајници, јер нас гурају код оних који нам намећу санкције"? Укидањем санкција прави се људима се ставља до знања да могу живети другачије него што су навикавани. Мислим зато да је добар предлог који је изнет у Истанбулу (колико ми је познато, то је идеја Вука Драшковића), да економске санкције "падну" оног тренутка када буде постигнут споразум о демократским изборним условима, и буду заказани демократски превремени избори у Србији.

НИЈЕ СВЕ КАО ШТО ИЗГЛЕДА

Како је дефинисан услов да није дозвољена сарадња са садашњим властима у Србији, нарочито с обзиром да се опозиција већ усагласила да око изборних услова (а и дијаспора је за промену власти путем демократских избора) није довољно разговарати само међусобно?

Представник либерала Никола Милошевић изјавио је на конференцији да чак и учешће у локалној власти представља колаборацију са режимом. Међутим, опозиционо чистуство је исто онолико немогуће у политици као што је немогуће пити сасвим пречишћену, дестиловану воду. То би даље значило следеће: опозиција дође изборе у некој општини, народ јој пружи поверење, а онда изборни победници

кажу да се одричу резултата избора.

Уосталом, није лако одредити шта је заиста колаборација. Због оптужби да су колаборационисти, људи су често губили главу, иако су, у ствари, радили у корист народа. Вук Бранковић је још увек у свести многих људи симбол издајника, иако је историја доказала да је био паметан и разуман човек. У новијој историји, доказано је да Милан Недић није имао други излаз него да прихвати да буде председник владе у Србији током немачке окупације, али се о њему и даље учи као о домаћем издајнику. Наиме, Хитлерова Немачка није желела да и овде отвара још један фронт када је већ имала Источни. Трбало је да овај део Европе уступи својим сарадницима, па је Србија, која би остала "без газде", требало да буде подељена на четири зоне: Војводина да се подели између усташа и Мађара, Бугарима да припадне источна Србија, југ Албанцима. Према томе, Недић је прихватио једно зло како би спречио много веће. Не може се ни замислити шта би без њега било са српским народом.

Власт се узима део по део. У општинама које је заузела, опозиција је већ доста учинила. На изборе се, како се види, мора ићи, али се на изборима мора бити паметан. Бојкот парламентарних избора 1997. који су организовале неке политичке странке, штетило је на крају само СПО-у. Шешељ и социјалисти су добили своје гласове. Ко је онда у том случају био колаборациониста? Не можемо да разговарамо тако што ћемо једноставно лепити етикету, а не размотрити које је, или које ће последице оставити неки политички поступак.

Какав је интерес имала Биљана Плавшић, иначе позната као ватрени монархиста, да присуствује састанку у Мађарској, када је познато да је уређење Републике Српске већ одређено Дејтонским споразумом?

Република Српска, Црна Гора, а изгледа и Косово, одвајају се од Србије не само притиском великих сила него и стварним животом. Познајем многе младе људе у Београду за које је Република Српска земља изазова. Недавно је премијер Додик рекао да је боље бити ентитет у Босни и Херцеговини него регион у Србији. Када би Србија променила слику о себи обновом монархије, приближавање Републике Српске и Црне Горе Србији, остајање Косова у Србији, било би нешто замисливо за велике силе. Република Српска може да буде у специјалним везама са Србијом успостављањем такозване персоналне уније. Краљ Србије би могао да буде и краљ Срба из Републике Српске, и такво решење не ремети Дејтонски споразум.

Међутим, ако Мирјана Марковић каже да велике силе нас мрзе јер се боримо против колонизације Европе, за мене је то, благо речено, нескромна изјава. Изгледа да се у том случају боримо да спасемо Немачку, Француску, Шпанију... које очигледно не желе да буду спасене. Док сам студирао у Паризу, под мостовима Сене упознао сам се са једним клошаром, коме сам веровао када је рекао да је факултетски образован, јер је заиста имао поприлично образовање. Када сам га питао зашто је изабрао такав живот одговорио ми је да хоће да буде независан, не жели да му наређују шефови. Објаснио ми је да мени као асистенту моји професори наређују шта да радим. Одговорио сам му да своје професоре не доживљавам као шефове, него као људе који поседују знање које бих ја желео да имам, те да сам им асистент како бих могао од њих да научим, а да је он можда постигао независност, али зато једе из контејнера. Е, па, контејнер - то је независност коју је Србија изборила својом досадашњом политиком.

СЛУЧАЈ "НАРОДНОГ ХЕРОЈА"

▲Александар ТАСИЋ

У комунистичкој Југославији, која је формално престала да постоји 13. априла 1992, доношењем Устава СРЈ, Орденом народног хероја одликоване су (закључно са 21. новембром 91) укупно 1.322 особе. СРЈ, састављена од Србије и Црне Горе, још нема народног хероја, али има за сада једног озбиљног кандидата. То је, сасвим спонтано, постао председник савезне државе друг Слободан Милошевић. Предлог да он добије Орден народног хероја потекао је 27. октобра из Варварина, једногласно са проширене седнице ЈУЛ-а тог краја. Два дана касније иницијативу су подржали борци НОР београдске општине Вождовац. Већ сутрадан, како је објављено, званичан предлог Савезној скупштини упутила је и Радикална странка левиче "Никола Пашић". Милошевић је, опет, "поводом успешног завршетка радова у оквиру прве фазе обнове и изградње земље" донео указ којим је одликовао 150 најзаслужнијих појединаца и 12 најистакнутијих предузећа. Одличја (заслуга и рада) уручио је 4. новембра. Орден народног хероја том приликом нико није добио, што не значи и да неће. Баш зато је актуелно питање критеријума, односно личних квалитета и учинка потребног да би неко добио ово високо одликовање. Како данас постати народни херој?

ТРОСТРУКИ ДОБИТНИК

"Орден народног хероја установљен је је Указом Врховног штаба НОВ и ПО Југославије о одликовањима у НОБ-у од 15. августа 43. године. Њиме се одликују борци за хероизам у борби против народних непријатеља и као такви представљају **оличење јунаштва, поноса и славе наше војске и који су по својим карактерним особинама чисти, светли и омиљени у војсци и народу**", записано је у Зборнику Народних хероја Југославије.

Први народни херој Југославије постао је **Петар Лековић** (у фебруару 1942), камениорезачки радник из села Решће код Ужичке Пожеге. Једини троструки добитник овог одликовања био је **Ј.Б. Тито**. Први пут новембра 1944, други пут маја 1972, а трећи пут маја 1977. године "поводом 40 година доласка на чело КПЈ и 85 година живота"!

У Повељи, односно образложењу уз тај његов трећи орден, записано је, поред осталог, и да је његовом заслугом остварена "пуна равноправност, братство и јединство народа и народности и чврсто политичко јединство свих радних људи и грађана". Потписник је био тадашњи председник Скупштине СФРЈ Киро Глигоров, потоњи (14 година касније) родоначелник стварања нове државе БЈР Македоније која се отцепила од СФРЈ и њен први и актуелни председник.

Ј.Б. Тита ни после смрти овај народ није остављао на миру када је реч о Ордену народног хероја. Опет спонтано, што се на овим просторима већ подразумева, идеја о постхумном одликовању истим орденом по четврти пут родила се јула 1981. Није прошла, али је тињала негде дубоко у народној души да би се јавила новембра 1989. У месној заједници Ластва Сељаново код Тивта, на изборној

Хероизми за нестанак земље

Сваки народ има своје хероје. Ни наш, наравно, није изузетак, иако је у последњих 55 година три пута мењао име своје државе и такође чак три пута ратовао, што је све утицало и на институцију Народног хероја уведено 1943. године.

скупштини Месног удружења бораца НОР прихваћен је предлог Анте Луковића, носиоца партизанске споменице 41. и председника овог удружења, да се Ј.Б. Титу посмртно (умро је девет година раније) додели четврти орден народног хероја. Вероватно због хитности случаја, предлог је одмах телеграфски упућен Председништву ЦК СКЈ. То је, узгред, тело оне партије која се, заједно с тим Председнишвом, распала годину дана касније у београдском центру "Сава" када је словеначка делегација напустила скуп. Јурећи да својим народима обезбеде суверене државе и што пре побегну из Југославије, чланови ЦК запоставили су иницијативу и заборавили овог пута на творца братства и јединства и његов аманет да то чувају као зеницу ока.

ПОСЛЕДЊИ НАРОДНИ ХЕРОЈ

Последњи народни херој у СФРЈ постао је мајор **ЈНА Милан Тепић**. Погинуо је 29. септембра 1991. код Бјеловара, а Орден народног хероја доделио му је Председништво СФРЈ 19. новембра исте године. Грађански рат затекао га је на месту начелника техничке службе Гарнизона ЈНА у Бјеловару. Да би спречио да складиште експлозивних направа и оружја "Беденик" падне у руке непријатељу организовао је одбрану. Али, када више није могао да одолева нападима (око 200 припадника МУП Хрватске), пошто је својим војницима рекао да објект не сме да падне у руке непријатељу али и да нико од

његових војника не сме да погине, минирао је складиште. У експлозији је осим Тепића погинуо и десетар Стојадин Мирковић из Горње Лесковице код Ваљева, а хрватске трупе претрпеле су значајне губитке.

Тридесетчетворогодишњи мајор Милан Тепић је погинуо храбро и руководећи се најискренијом вером у идеале јединствене земље, братство и јединство, али и у команду. Политички пропагатори тих идеала и данас су живи, нико од њих до сада није одговарао због заблуда у којима је намерно или случајно био а свакако их намерно преносио другима, па и Тепићу. Ни за командне војне потезе у том грађанском рату нико није одговарао, а како ствари стоје и неће. Народним херојем Тепића је прогласило крње Председништво СФРЈ (без чланова из Словеније и Хрватске). Војни објект који је бранио уништен је па ни муницију ни опрему нити магацин нису узели хрватски војници, али је Бјеловар по окончању грађанског рата остао тамо где је и био - на хрватској територији. Ако се изузму његова несумњива вера, храброст и војничка част, а сагледају резултати Тепићевог чина питање је: да ли је овај млади човек, и поред признања које му је држава постхумно доделила, ипак узалуд погинуо?

ПОСТЕР ЈЕДНОГ КАНДИДАТА

И онда, пут неминовно доводи до најновијег кандидата за Орден народног хероја. Борци НОР за Вождовца подржали су кандидатуру с образложењем да је "председник Милоше-

вић дао немерљив допринос успешном супротстављању НАТО агресији што је задивило читав мирољубиви и прогресивни свет".

Председник Радикалне странке левице "Никола Пашић", Синиша Вучинић отишао је корак даље. "Својим досадашњим патриотским ставом и маниром великог политичког визионара, сврстао је себе у ред највећих државника епохе", рекао је за Милошевића Вучинић. Но, председник СРЈ није таквим деловањем само себе истакао. Према Вучинићевом мишљењу и ставу његове странке, Слободан Милошевић је "од СРЈ направио једини бастион истинске демократије у Европи и у исто време Пијемонт прогресивних демократских снага широм света". Ни мање ни више.

Технички, дакле, Савезна скупштина је суочена са предлогом Вучинићеве странке и Уставом који каже да председник СРЈ, поред осталог, додељује одликовања и признања СРЈ предвиђена савезним законом. Да ли ће, ако буде процењено да овај кандидат заслужује Орден народног хероја, он сам себи у име народа потписати указ о одликовању? Али, без обзира ко је предлагач, ко одлучује, а ко формално потписује, проглашава и качи орден на ревер, основни су услови. Доследно тексту од 15. августа 1943. године: да ли је реч о "борцу за хероизам, оличењу јунаштва поноса и славе наше војске а по својим карактерним особинама чистој, светлој и омиљеној особи у војсци и народу".

Јунаштво, проношење славе наше војске, чистота, светлост и омиљеност кандидата Милошевића у војсци и народу ствар је субјективне процене. Објективно, чињенице су следеће. Кандидат Милошевић био је председник Србије која "није била у рату" за време грађанског рата у Југославији. Због политике Србије, на чијем је челу био, Југославији су уведене "ничим изазване, неzasлужене и неоправдане" санкције међународне заједнице. Животни стандард народа гори је из године у годину за време његовог боравка на функцијама председника Србије и Југославије. Док је он био председник Србије, Србија је имала највећу инфлацију у историји. Био је политички комесар у Србији када је Србија увела економске санкције Словенији унутар СФРЈ што је претходило (не и условило) распад државе. Данас је председник СРЈ када је Србија увела монетарну блокаду Црној Гори и, практично, прекид робног промета према другој чланици Федерације. За време његовог мандата на месту председника Србије његова партија, чији је истовремено био председник супротно Уставу Србије, на локалним изборима покушала је да изведе велику изборну крађу гласова, а он лично морао је да призна изборну вољу народа посебним законом, после чак тромесечних демонстрација грађана. За време његовог председниковања у СРЈ држава је запала у највећу уставноправну кризу која прети да резултира распадом и овакве мале Југославије - одвајањем Црне Горе и да је народ доживео агресију НАТО пакта која је сигурно дипломатским корацима могла бити предупредена. Део територије савезне државе чији је он председник окупиран је (може се рећи и предат на основу војно-техничког споразума од јуна ове године потписаног у Куманову) привремено или трајно, свеједно је с обзиром да СРЈ нема државни суверенитет на Космету. И то супротно Уставу СРЈ који каже да је територија СРЈ јединствена а државна граница неповредива.

Да ли је све то довољно за народног хероја? Или треба још мало.

ПРЕДСЕДНИЧКИ ИЗБОРИ У МАКЕДОНИЈИ

Цар Борис испред друга Тита

Врх СДСМ-а (бивши комунисти) оитуживао је кандидата ВМРО-а за "ироалбанску" и "иробуиарску" политику. Он им није остајао дужан одговарајући им да су они "иродужена рука Слободана Милошевића". Трајковски је рекао и да је на митингу Тита Петковској у Куманову избројао 44 четничке заставе које су држали чланови Демократске партије Срба у Македонији. Македонија је недавно уврштена у најновије издање "Гинисове књије рекорда" као држава која има најстарије председника на свету - Киру Глигорову (сада већ бившеј), и најмлађеј премијера - Љубчета Георгијевској. Међутим, збој ионечеј што се доиађало на недавним ирпредседничким изборима ова земља заслужује да се нађе и у Риј лијевој књији "Веровали или не".

Александар ЧОТРИЋ

Избори за првог човека Македоније показали су да се наш сусед и даље налази чврсто укотвљен у балкански политички миље. Од увођења каквог-таквог вишестранача на ове просторе још није било избора у Србији, Црној Гори, Албанији, БиХ, Бугарској и Македонији, а да их нису пратиле афере, скандали, изборне крађе, бојкоти, протести оштећених странака... У развијеним земљама Запада већ два часа по затварању бирачких места знају се изборни резултати и поражена страна центлменски честита победнику, не чекајући ни коначне одлуке изборних комисија, ни одлуке судова, ни међународну арбитражу. На нашем полуострву, међутим, понекад треба да прође и неколико месеци да би се објавили коначни резултати и обавила примопредаја власти.

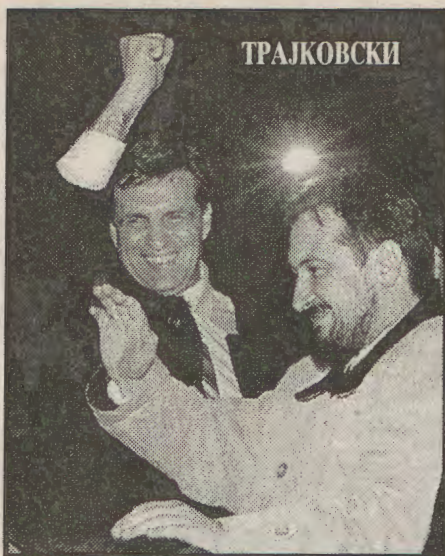
Бившем македонском председнику Кири Глигорову мандат је истекао 19. новембра, међутим, његова овлашћења није преузео наследник, већ председник парламента, јер је Државна изборна комисија и шестог дана по завршеним изборима решавала приговоре Социјалдемократског савеза Македоније на наводне изборне неправилности.

На главном скопском тргу Македонија из вечери у вече присталице опозиционог СД-

СМ-а одржавају протесте који су, за разлику од скупова Савеза за промене, веома масовни. У центру македонске престонице окупља се више десетина хиљада људи који траже од Државне изборне комисије да за председника државе прогласи њиховог кандидата Тита Петковског, као и да парламент распише превремене парламентарне изборе. Под геслом "Македонији треба демократија" челници СДСМ-а у ватреним говорима поручују да се "на председничким изборима догодила крађа и организовани криминал" и да је "задатак њихове партије да одбрани достојанство македонског народа".

ОРИГИНАЛ ФАЛСИФИКАТА

Да су македонски председнички избори одржани по једнокружном принципу који је предвиђен новим србијанским законом о локалној самоуправи председник нашег јужног суседа постао би Тито Петковски, кандидат СДСМ-а (бившег Савеза комуниста Македоније). Петковски је у првом кругу освојио 120 хиљада гласова више од другопласираног Бориса Трајковског, кандидата ВМРО-ДПМНЕ, највеће странке у владајућој коалицији. Из даље трке, поред осталих, испали су Васил Тупурковски, кандидат Демократске алтернативе, и Стојан Андов, ко-

га је предложила Либерално-демократска партија. Четрнаест дана касније, међутим, дошло је до великог преокрета. Трајковски је добио око осамдесет хиљада гласова више од конкурента са леве стране, што изражено у процентима даје резултат 54 према 46 посто. И актери и посматрачи избора слажу се да је исход гласања одлучио албански корпус у Македонији, али се дијаметрално разликују мишљења о томе - да ли се то догодило на регуларан начин.

Никола Поповски, шеф изборног штаба Тита Петковског, каже за "Српску реч" да је "албанска Партија за демократско деловање" фалсификовала између 190 и 220 хиљада гласова.

"Њихове гласачке листиће у западној Македонији убацило је 35 хиљада активиста Арбена Џаферија", истиче Поповски. Како је, према тврдњама СДСМ-а, до тога дошло објашњава **Васко Јовановски**, представник ове партије у једном од бирачких одбора: "Специјалне екипе ПДП-а су избацивале наше чланове из просторија за гласање. Долазили су у групама по 15, били су наору-

наводно изјавио: "Дали смо им победу. Само нека пробају да не испуне своја обећања. Настрадаће Љубчо и Борис!"

У табору победника све оптужбе о изборним неправилностима лаконски коментаришу: "Ко губи, има право да се љути."

Љубен Пауновски, портпарол изборног штаба Бориса Трајковског, изјавио је за наш лист: "Лидери СДСМ у својим изјавама своде албанске гласаче на ниво обичних гласачких листића. Они континуирано воде антиалбанску кампању и деле бираче по националној припадности, што је својствено једном мрачном и историјски превазиђеном периоду."

Представници ОЕБС-а, који су надгледали изборе, дали су званичну оцену да су "избори протекли углавном (!) задовољавајуће и у складу са међународним стандардима". Проблем је што су ти ОЕБС-ови стандарди углавном двоструки, у зависности од тога на кога се односе. Без обзира на коначан став Државне изборне комисије, било је јасно да је кандидат ВМРО-а победио када су му стигле честитке од портпарола Стејт департамента Џејмса Рубина и његовог колеге из НАТО-а Џејми Шеја. Шеј је изјавио Македонској телевизији да је "Трајковски као претходни заменик министра за спољне послове имао веома значајну улогу, и да је помогао НАТО-у у време косовске кризе, посебно у вези са смештајем избеглица које су привремено биле смештене у Македонији".

ТРАЈКОВСКИ - МЕТОДИСТИЧКИ СВЕШТЕНИК

Нови македонски председник је скоро двоструко млађи од претходника Кире Глигорове. Трајковски је рођен 1956. године у Струмици. Дипломирао је на Правном факултету у Скопљу и много година потом радио је у једном грађевинском предузећу. Члан ВМРО-а постао је 1992. године и убрзо је у странци преузео ресор међународних односа. Трајковски је извесно време радио као саветник у скопској општини Кисела Вода, да би крајем прошле године у новоформираној коалиционој влади постао заменик министра спољних послова.

Посебан куриозитет је да је шеф македонске државе методистички свештеник. Политички противници обилато су експлоатисали ову чињеницу, уверени да је то огроман хендикеп у преовлађујуће православној земљи. Уочи другог изборног круга у редакцијском уводнику недељника "Старт" написано је: "Да је Борис Трајковски више био у земљи, а да је мање "ландрао" по евангелистичким центрима као курсиста, боље би познавао свој народ." На скопским улицама у данима изборне кампање могли су се прочитати графити: "Борис секташ". Врх СДСМ-а оптуживао је кандидата ВМРО-а и за "проалбанску" и "пробугарску" политику. Он им није остајао дужан одговарајући им да су они "продужена рука Слободана Милошевића". Трајковски је рекао и да је на митингу Тита Петковског у

жани и носили су црне партијске кошуље са амблемима "Ослободилачке војске Косова". Одзив албанског становништва на изборима био је невероватних 95 процената (податак за горе поменутог Риплија), што је председника Социјалдемократског савеза Бранка Црвенковског потакло да изјави: "Албанци су гласали као у време Енвера Хоџе."

Недељник близак социјалдемократима "Старт" наводи речи једног Албанца који је

драо" по евангелистичким центрима као курсиста, боље би познавао свој народ." На скопским улицама у данима изборне кампање могли су се прочитати графити: "Борис секташ". Врх СДСМ-а оптуживао је кандидата ВМРО-а и за "проалбанску" и "пробугарску" политику. Он им није остајао дужан одговарајући им да су они "продужена рука Слободана Милошевића". Трајковски је рекао и да је на митингу Тита Петковског у

Куманову избројао 44 четничке заставе које су држали чланови Демократске партије Срба у Македонији. Активиста српске партије у Македонији Ване Величковски (има македонско име, али је Србин) поручио је Трајковском да "проучи историју пре него што употребљава реч "четници" и да сазна ко су били и за шта су се борили".

И симпатизери две највеће македонске партије "частили" су противничке кандидате разним епитетима. За виroomце Петковски је био "друг Тито" (алузија на његов дугогодишњи стаж у Савезу комуниста), а социјалдемократи су Трајковског називали "цар Борис" (алузија на бугарофилску оријентацију ВМРО-а).

Ипак, обојица кандидата имали су веома сличне ставове о будућим односима Македоније и Србије. Свесни незавидног положаја у коме се налази наша земља Трајковски и Петковски су истicali да ће, пре свега, инсистирати на коначном утврђивању границе, при чему су имали у виду ревизију државне међе на штету северног суседа. И они су као основни услов за побољшање односа две државе наводили потребу демократских промена у Србији и одлазак са власти Слободана Милошевића и његовог режима. Исход македонских председничких избора различито је примљен у нашој земљи. Према писању "Нове Македоније" честитке Борису Трајковском упутили су Новак Килибарда, председник Народне странке и потпредседник црногорске владе, Предраг Поповић, потпредседник црногорског парламента, и Горан Свилановић, председник Грађанског савеза Србије.

И МИЛУТИНОВИЋА ИЗБРАЛИ АЛБАНЦИ

Режимски медији, пак, поредили су победу Трајковског са изборним тријумфом Мила Ђукановића од пре две године. "Политика експрес" написала је: "Збивања око председничких избора у Македонији и она око црногорских готово у детаље се подударају." Медији под контролом Дедиња пишу да су и у Македонији и Црној Гори пресудну улогу одиграли Стејт департамент и Албанци. На овом месту треба се подсетити да је и актуелни председник Србије изабран албанским гласовима. Сетимо се званичног саопштења да је Милутиновић 1997. године добио на Косову и Метохији три стотине хиљада гласова више него што је на том подручју живело Срба, Муслимана, Рома, Турака и осталих неалбанских народа. Тада је у извештају Републичке изборне комисије стајало да је Милан Милутиновић у чисто албанском насељу, каснијем тврдом упоришту "ОВК" - Јунику - добио пет хиљада гласова! Машала! Нажалост, председник Србије данас на Косову не сме да посети своје верне гласаче. До Куршумлије некако и дође, доживи ту звиждуке прогнаних Срба и затим зајди на Дедиње! Ако се већ фалсификују албански гласови, боље је то радити у договору са Албанцима.

У специјалној изјави за "Српску реч" председник Македоније Борис Трајковски поручио је: "Проблем Косова неће решити Македонија. Што се нас тиче, ми поштујемо Резолуцију УН 1244 према којој је Косово унутар Југославије. Један од мојих приоритета биће обнављање добрих економских и политичких односа са Савезном Републиком Југославијом. Верујем да ће Југославија ускоро кренути демократским путем ка Европи и да ћемо поново бити добри суседи који ће сарађивати у свим областима."

Мирјана КАЛИНИЋ

Када би сада питали ујравника Централној затвора каква је њејова институција, рекао би да је то хумана институција у којем се чувају људске слободе. Тако и наш министар информисања може о свом ресору да јовори као о расаднику демократије и слободе информисања. Ми који смо са друје стране видели да то није тако.

Кад се коњ скљока

Може се и тако рећи. Али, мени се чини да он није одјао, већ се коњ једноставно скљокао под њим.

СРПСКИ СТЕРЕОТИПИ

Многи кажу да нисмо више храбар народ. Односно, да су се тзв. традиционалне особине српског народа, чојство, јунаштво, борбеност, храброст, спремност на жртве, разбиле о сурову стварност. Да ли је у питању страх од одмазде? Да ли се наше друштво од почетка до дна уплело у мрежу страха?

Мало сам критичан према постојању тих тзв. традиционалних особина српског народа. Не смео заборавити да су Срби, пардон Србијанци, живели пет векова под Турцима. Они су се повремено, али доста ретко бунили. Имали су у себи залихе рајинског, претходног кметовског менталитета. Били су спремни да трпе, буду послушни и да се побуне једино, сада се враћам на претходно питање, када се појави нека алтернатива. Када се појави неко ко ће стати на чело те алтернативе. Срби чекају алтернативу да би нешто предузели.

Способност трпљења у овом цивилизацијском кругу који се зове Балкан веома је висока. Колико је - то добро видимо.

Не само што нисмо храбри, већ смо спремни и да ћутимо. Буквално, "прећутани су људи, прећутани су животи, прећутани су гробови" како је то недавно изјавио словеначки писац Драго Јанчар. Додуше, та његова опаска односила се на Титов режим. Неки кажу да је сада стање у земљи

још горе, шта Ви мислите?

Оно претходно време била је јасна једнопартијска диктатура, ово сада је давлeње под јорганом. Ствари се сада одвијају на начине, који су мање-више познати. На пример, рецимо донесе се Закон о информисању, који осим два-три члана звучи пристојно. Али, та два-три члана сасвим су довољна да слободу штампе и информисања доведу у питање. Посебно члан у којем стоји да казне изриче судија за прекршаје. Када се погледа мало у закон, није потребно бити правник, видећете да судија за прекршаје није ништа друго него полицајац у цивилу. Сасвим је довољно да се тај члан, заједно са чланом који говори о поштовању личности, клеветатама итд. унесе у закон.

Тај закон се овде примењује на крајње недискриминативан начин. Из искуства развијених земаља знамо да ниво заштите опада са висином функције. Наиме, људи који у једном друштву имају највећу моћ, имају најмање права на такву врсту заштите. Код нас је све обрнуто. Колико је мени познато, ниједан обичан грађанин није посетуо за тим законом. Поседали су функционери, углавном позициони, мада има и опозиционих. То је у нашем случају, привилегија - привилегованих. То је суштина проблема.

ЗАМАЈАВАЊЕ ЈАВНОСТИ

Да ли се у причу "привилегија-привилегованих" може сврстати и недавно усвојени Закон о посебним правима Председника Републике?

То је само један сегмент оног Закона који се

Незадовољника у Србији има али, проблем је у томе што њихов број никада није прешао критичну масу која је неопходна за промену постојећег стања. Да ли је у питању неповерење, исцрпљеност, очај, депресија или једноставно равнодушност, комоција... у смислу "шта ја ту могу"?

Прво, та критична маса није једнозначно одређена, зависи од ситуације и артикулације проблема. Оно што недостаје овој земљи није квантитет незадовољника, њих је више од две трећине укупне популације. Проблем на овом простору је артикулација алтернативе. Понекад незадовољна, како би се то рекло револуционарна мањина, успева да направи чудо. Нећу да се позивам на историју и да наводим пример из 1941. године и Комунистичку партију, која је имала једва неколико хиљада чланова, али је успела да изазове револуцију и промену друштвеног система. До тога нећу ићи... Али, чини ми се да је основни проблем непостојање јасне алтернативе, која би створила неки нови квалитет друштвених снага. Те снаге су сада распршене на ниво појединца, очајника, људи који једноставно не могу да поверују да овде нешто може да се промени. Бољи доказ од онога што се свакодневно дешава на Тргу републике или ако хоћете Тргу слободе Вам не треба. Тамо је прво било и десетак хиљада људи, па онда неколико хиљада, сада неколико стотина. Довољно је упоредити неколико стотина људи, толико их има свако вече и у Кнез Михајловој улици, можда и више, са бројем оних који не примају плате. Са онима који не успевају ништа осим хлеба и млека да купе, који не успевају ништа својој деци да обезбеде, који не плаћају тзв. режимске трошкове, па видети да ту нешто не штима. Незадовољни и очајни људи не виде у овом тренутку друштвену снагу, још мање појединца, који би могао да их одведе у боље сутра. Чини ми се да то овде панично недостаје.

Да ли је наш проблем у томе што смо у једном тренутку "оседлали коња" српском Војду, а он узјао коња и отишао?

појавио пре годину дана. Који је у ствари, покушао да целу владајућу гарнитуру претвори у касту мандарина, на кинески начин. Они су тада одустали од варијанте да направе "забрањени пекиншки град" од сто хиљада становника. Али, сада ће направити забрањену кулу са једним или неколико становника. У овој кули биће председник Републике, претпостављам да ће му се још неко придружити. То вам је систем прављења мостобрана. Потребно је лоцирати једнога довољно високо, а онда ће се сви у односу на њега мерити. Ако је неко имао плату која је била педесет пута већа од просечне, онда ће му се ускоро придружити они који мисле да имају право на плату која треба да буде четрдесет и пет пута већа од просечне, па ће на ред доћи и они са четрдесет... И тако редом, све до нас обичних смртника који живимо од хиљаду-две.

Да ли се тим законом само замајава јавност? Знате већ, прво се донесе закон, па се онда јавност буну, па онда иде оно "ми смо добри ми слушамо глас народа"?

На овом нивоу није замајавање јавности, зато што се ишло парцијално, у питању су само права председника. Циљ је био да се закон прогута, да се не направи сувише велики скандал, као што је то било прошлог пута. Наиме, тада је закон био у функцији замајавања јавности, али су се надали да ће можда и проћи. Није прошао. Морам признати да су тада лако одустали од закона, иако на улицама нису биле постављене барикаде у знак протеста. О томе је писала штампа, говорило се на слободним радио и ТВ-станицама. Али, то уопште није довољно да режим одустане од онога што је наумио. Видите колико се у јавности негативно говори поводом Закона о универзитету и информисању па се ништа није догодило.

КАДА СЕ СВОДЕ РАЧУНИ

Због свега што нам се дешава, да ли је ово време за ћутање или за искрен разговор на тему "ко је ко у Србији" и "ко је за шта крив" у сврху катарзе и прочишћења. Можда је боље питање, како да се покрене разговор у "сенци ћутљиве већине" и како да се постигне "минимални консензус ненасилне денацификације"?

Свако време је добро време за разговор. Постоје људи који су храбри, мање храбри, јер не кажу баш све у датом тренутку. Сама чињеница да се поставља питање храбрости, говори о томе да су демократске институције лоше. Односно, да демократске институције не "цветају" превише овде, иначе нам таква питања не би ни на памет падала. Што се тиче Вашег питања о свођењу рачуна, мислим да се рачуни свODE када је гозба завршена. Треба чекати да дође до неких промена у овом друштву, па тек онда покушати лоцирати кривце за све оно што нам се дешавало у последњих десетак година. Сада је празна ситуација, одговорности и заслуге нису јасно профилисане. Наравно, неке ствари се назиру, потребна је временска дистанца да би о томе могли смирену да разговарамо.

Неки се надају да би помогла акција отварања досијеа?

Да би се отворили досијеи, неопходно је да се кадровски естаблишмент битно промени. Наравно да неће отварати досијеа они који су их и правили. У бившим социјалистичким земљама то питање тек сада долази на дневни ред. Тек десет година од престанка режима реалног-социјализма, променило се у међувремену неколико демократских влада, међу којима је била и социјалистичка. Људи који су код нас наређивали да се праве досијеа, још увек седе у врху власти. Не очекујете ваљда

да ће се са тим сложити Милан Милутиновић који је био идеолошки полицајац. Избацивао је професоре са Филозофског факултета 80-их година. Ко зна колико још професора има досијеа настала у то време.

Из тих кругова иде и она прича, да парламент и није толико битан, да је демократија скупа неефикасна, да политичке странке стварају само злу крв итд.

Наравно. Наш парламент и не личи на прави вишестраначки парламент. Мени је, гледајући скупштински пренос, пао на памет један термин: плебисцитарни парламентаризам. Погледајте само на шта личе седнице. Представници коалиције на власти излажу и бране своја становишта, али кад се појави неко из опозиције, иде флеш-бек глас спикера који резимира претходна излагања. Нема шансе да се изнесе супротно мишљење. У време када се одлучивало о стварима у вези Рамбујеа, које су се завршиле катастрофом, сећате ли се како је прошао Драган Веселинов. Није једини, сви који су имали резерве у односу на оно како се одлучивало, да се резолутно одбаци сваки компромис, спречени су да то јавно кажу. То је тај плебисцитарни парламентаризам, који је шала на рачун парламентаризма и то ружна шала.

Да ли смо ми ушли у зrelu диктатуру, пессимисти кажу да смо добили доживотног диктатора?

Демократске институције које су почеле да се стварају почетком 90-тих година, све више се ревитуализују и доводе у питање. Стварно се помаља нешто што личи на диктатуру која не постоји нигде у Европи. Зато су резерве владајуће коалиције у односу на Европу савим основане. Оно што они (владајућа коалиција, н.а.) хоће да направе овде, томе нема места у Европи. Чини ми се да тога нема ни у Русији, једино у Белорусији могу да нађу свог партнера. То су једине две тамне мрље на карти Европе.

ФОНТАНА ЖЕЉА

Колико су контролисани медији кумовали хаосу у којем се сада налазимо. Стручњаци већ одавно упозоравају да је "Дневник" РТС пао испод сваког цивилизацијског нивоа, да служи за дезинформисање јавности слично ратној пропаганди. Праве стварност као фонтану жеља. Да ли им се све то може вратити као бумеранг, у ствари какве су шансе да им се то догоди?

Има шансе да се врати као бумеранг, прво на баналном кадровском нивоу. Наиме, ти људи су показали да нису новинари професионалци и да евентуално могу да раде посао пропагандисте. Али, никако посао новинара на телевизији која се финансира јавним средствима. Државна телевизија је дужна да на уравнотежен начин изнесе у јавност сва мишљења која су тренутно у оптицају. Јер, то је дефиниција јавног медија. Плаћамо претплату, зато сви морамо да будемо заступљени у оквиру информативних емисија РТС. Уназад десетак година то није ни у једној ситуацији био случај. Евентуално се полемисе са неким мишљењима, где се она не износе ни у карикатуралном облику. Зато није случајно што су студенти из организације "Отпор" били принуђени да прибегну нечему, што је практично била монтирана вест. Наиме, они су објавили информацију о некаком псеудо удружењу студената Биолошког факултета, који се наводно супротставља окупљању студената на платоу. Државна телевизија је одмах то пренела, што само показује колики је ниво њихове професионалности. Једва су чекали да се појави некаква студентска организација, која ето не-

ће да се окупи на платоу у 13 часова. Тако су студенти из "Отпора" добили бесплатан оглас на државној телевизији. Мени је то наравно као шала било занимљиво, али не верујем да ико од оних који долазе на плато гледа државну телевизију. Тамо заиста нема више шта да се види.

Сада је у питању вербална реторика, да ли смо се вратили на почетак 90-тих година? Знате већ, "страни плаћеници", НАТО-савезници" и тако то?

Сада је ствар постала мало глобалнија. Некада су "издајници" и "непријатељи" били лоцирани у границама бивше Југославије. То су били наши садашњи суседи, Словенци, Хрвати, Муслимани... Сада је ствар дефинитивно генерализована, постала је много израженија, шизоиднија. Знате, ако живите у згради и имате проблема са свим суседима, ако сте нормални запитаћете се шта се то са мном дешава. Нећете беспоговорно поверовати да су сви суседи против вас, односно да са њима није нешто у реду. Погледаћете се у огледало и видећете да се нешто и са вама дешава. Мислим да режим није спреман на такво огледање и на све начине покушава да то избегне. Један од тих начина је и генерализовање непријатеља. Пре су то били "геноцидни" Хрвати или "вероломни" Словенци, сада је нови светски поредак. Још мало па ће се појавити непријатељи из космоса и из друге галаксије.

Представници владајуће коалиције су не трепнувши давали изјаве како медијска сцена у Србији предњачи по демократизму и либерализму у односу на многе западне земље. Па смо онда имали прилике да чујемо "како неки новинари просто плачу за пендреком". Шта мислите о томе?

Да сећам се, то је рекао Шешел. Он заиста показује чудан смисао за хумор. Довољно је погледати списак тужених по основу Закона о информисању, па видети у најмању руку да није у праву, да не кажем нешто горе. У другим земљама таквих спискова једноставно нема. Можда, евентуално, има на списку два-три скандала, која се тичу приватног живота појединих људи. Овде казне просто пљуште на све стране. Када се казне упореде са материјалним могућностима издавача, са платама новинара, суме су ујасно високе. Доводи се у питање егзистенција људи, због тога што је издавач новина у којима раде кажњен по основу Закона о информисању.

Што се тиче слободе извештавања, недавно је министар информисања Александар Вучић у интервјуу датом ТВ Палми рекао како овде можете да нападате власт колико хоћете, да можете да лажете колико хоћете. Слажете ли се Ви са нашим министром?

Када би сада питали управника Централног затвора каква је његова институција, рекао би да је то хумана институција у којем се чувају људске слободе. Тако и наш министар информисања може о свом ресору да говори као о расаднику демократије и слободе информисања. Ми који смо са друге стране видимо да то није тако.

Када смо већ споменули министра, на ТВ Палми у закупљеном термину емитују се "Радикалски таласи". Ту ништа није спорно, осим имена главног и одговорног уредника. Јавности је познато да ту емисију уређује актуелни министар информисања. Шта ће се десити уколико га неко тужи, рецимо за клевету?

Вероватно ће стати пред огледало и сам себи опалити шамар. Не видим шта би друго могао да уради.

Срби не могу у фабрике

"Трејчиним" радницима КФОР не дозвољава одлазак на посао јер не може да им гарантује безбедност. - Гигантска војна база "Бондстил" код Урошевца и велики број средњих и мањих широм покрајине. - Урожене српске светиње и робља. - Обрачуни међу Албанцима

Радосав М. ЈАНИЋИЈЕВИЋ

НАТО је на Космету већ више од пет месеци. Широм покрајине размештено је око 50.000 војника који су задужени за очување реда и мира на овим просторима, односно спровођење Резолуције 1244 УН. А како се она практично спроводи у дело, добро је знано - Срба је све мање, а они који су остали изложени су терору. Но, НАТО стратегији имају своје рачуне и рачуницу, преточене у западњачку стратегију изградње војних база и базица широм Косова и Метохије. Највећу граде трупe САД, лоцирана је близу Урошевца. На површини од близу 300 хектара подигнута је војна база "Бондстил" са могућношћу смештаја 5.000 војника. Амери се овде осећају као у свом завичају, јер је овај камп конципиран попут неког мањег америчког града.

Мањих војних база има широм Космета, са прилично солидним условима за боравак. У последње време оне се ујурбано подижу у близини границе са Србијом. На подручју општине Лепосавић, на левој обали Ибра, већ су саграђена и уређена два осредња кампа. Ограђени су бодљикавом жицом, великим насипима од шљунка, а примећен је знатан број борбених средстава. Много је више "базица" у брдима и на обронцима Копаоника. Готово и све касарне ВЈ претворене су у

НАТО базе. НАТО улаже огромна средства, а само за изградњу војне базе "Бондстил" САД су уложиле око 300 милиона долара. Солидно су уређена и два руска кампа у Дреници (код Србице), крају познатом по окорелим балистима и казацима.

У свим местима на Косову приметан је знатан број НАТО војника. Редовно крстаре градским и сеоским улицама и сокацима, а ту су и неизоставна борна кола, тенкови, ципови, док ваздушни простор су запосели хеликоптери. Сваке среде су редовне вежбе НАТО авијације. На земљи тутње тенкови, небом парају авиони и хеликоптери, а ту је и бројна пешадија. Запоседнути су и под контролом сви излази према Србији. Најфреквентнија је саобраћајница тзв. Ибарска магистрала. Контролни пункт НАТО-а код села Јериња (између Лешке и Рашке) је начичкан тенковима, балванима, војском. Недалеко од њих, на територији Србије је српска царина. Тако се на Косово не може унети ни изнети ништа а да буде непримећено. Српска царина Србима одузима чак и три бокса цигарета, док неометано из Србије на Космет улазе новопазарски шлепери натоварени грађевинским материјалом који завршава код Шиптара. Ове шлепере на саобраћајницама Космета редовно прате војници КФОР-а.

Нагомилана борбена техника на Косову плаћа

и свој данак. Војници КФОР-а гину у удесима, на вежбама или у сукобу са шиптарским екстремистима. Средином новембра у близини Косовске Митровице срушио се авион Светског програма за храну када је живот изгубило 24 лица. На расветљавању овог случаја још увек се ради.

И поред силне НАТО технике и војника хаос и терор на Космету су још увек присутни. Завођење закона и реда не иде како је замишљено. Кушнер тражи да у покрајини буде 6.000 припадника међународне полиције, душло више од првобитног плана. На другој страни, пак, поједине земље повлаче своје војнике из КФОР-а. Од 1.450 канадских војника на Космету ће остати само 100, а од 10.000 британских тек 4.000.

"ТРЕПЧА" СТИГЛА НА РЕД

После извесног затишја Косовска Митровица поново је у жижи јавности. Није у питању ни мост на Ибру, ни болница, већ индустријски гигант "Трепча", једини колектив на Косову који је како тако радио и остваривао производњу. У фабричком комплексу у јужном делу града настањеном искључиво албанским становништвом, лоциране су "Трепчина" фабрика акумулатора, хемијска индустрија и металургија цинка, иначе највећа у Европи. Једанаестог новембра директори помених фабрика разговарали су са генералом Анријем Понсеом, командантом КФОР-а за северни сектор, који је рекао да Срби могу да долазе на посао, али не и да раде, односно да организују производњу, док се на посао не врате радници Албанци. Када су српски радници аутобусима и аутомобилима кренули на посао пресрела их је група од око 200 Албанаца и блокирала пут. Српски радници су под пратњом војника КФОР-а враћени у северни део града. Када ће се Србима омогућити да могу да раде остаје да се види, а овај проблем ће решавати међународни суд, јер је "Трепча" акционарско друштво, а међу деоничарима има и странаца, међу којима запажено место заузимају бизнисмени из Француске и Грчке.

МАНАСТИРЕ ЧУВАЈУ ВОЈНИЦИ

На Космету је велики број српских светиња које су последњих месеци на удару шиптарских екстремиста. Многе цркве су попалене и срушене

ПОЛИЦИЈСКИ АКАДЕМЦИ НА КОСОВУ СТУПИЛИ НА ДУЖНОСТ

Косовски полицајци

На подручју Космета, 173 припадника Косовске полиције започели рад на терену. - Станиша Ашанин једини српски полицајац на подручју косовско митровачкој окруза

Првог новембра прва група полазника полицијске академије на Косову, њих 173, званично је почело да обавља дужност, под надзором припадника УНМИК полиције. Полицајци су завршили осмонедељни курс у Вучитрну, а наредних шест месеци ће патролирати са припадницима међународних полицијских снага, који ће их надзирати. Међу полазницима тог првог полицијског курса највише је било Албанаца - 85 одсто, десет одсто су представници мањина, а око пет од-

сто Срби. На курсу је било чак 22 одсто жена, а највећи део полазника, 79 одсто, има полицијску или војну прошлост. Чак 48 одсто полазника било у редовима тзв. Ослободилачке војске Косова. Косовски полицајци распоређени су по општинама, а највише их је, 90, у Приштини.

На подручју Косовскомитровачког округа, како је саопштио портпарол УНМИК-ове полиције Филип Пако, 15 припадника Косовске полицијске службе (КПС) започело је

рад на терену. Међу њима је један Србин и 14 полицајаца албанске народности, међу којима је пет жена. Укупно девет полицајаца, четири мушкарца и пет жена, према распореду који је сачињен у УНМИК полицији, распоређено је у јужном делу Косовске Митровице (који је под контролом Албанаца), четири Албанца су распоређена у Вучитрну, један у Србици и један Србин у северном делу града где већину чини српско становништво. Предвиђено је да припреме на терену трају 19 недеља, након чега их на Полицијској академији у Вучитрну очекује полагање завршног испита.

На разговор специјално за "Српску реч" пристао је Станиша Ашанин, једини српски полицајац Косовске полицијске службе у Косовскомитровачком округу који покрива шест општина (Митровицу, Звечан, Зубин Поток, Лепосавић, Србицу и Вучитрн).

"Пријавио сам се у полицију јер тај посао волим. Наиме, пуних 15 година радио сам као полицајац МУП-а Србије - од 1980. до 1995. године. Пријавио сам се и био примљен у Полицијску академију у Вучитрну, а у тој првој групи полазника било је пријављено више од 170 српских полица-

После пада авиона са функционерима Светског програма за храну, 12 km северно од Косовске Митровице

тако да верници више немају где да се помоле Богу. Уништавају се и српска гробља. Шиптарски вандала су на православном гробљу у Косовској Митровици оскрнавили више од 200 гробова, а према проценама причињена је штета од око 500.000 немачких марака. На удару су били скопчени споменици, а на градском гробљу, које се налази у јужном делу града, запаљена је и капела која је претходно опљачкана.

"На непун метар од капије за улазак на гробље-никла је велика шиптарска кућа, а сви улазе у гробље, има их четири, отворени су. Од доласка

КФОР-а није било ниједне сахране на православном гробљу у Митровици. Оне се углавном обављају на гробљу у звечанском селу Рударе", каже Василије Гаљак из Српског националног већа. Због немогућности да организује сахрану ван Митровице, породица Ратка Милосављевића одлучила је да покојника сахрани у његовом дворишту.

У јужном делу Косовске Митровице, који је под контролом Шиптара, налази се и храм Светога Саве, подигнут у 19. веку. Православни верници у ову цркву не могу да долазе, а недавно су терористи покушали да киднапују свештеника Велимира Стојановића.

"Био сам у колима у јужном делу града, када сам кренуо до цркве. На једној раскрсници зауставила су ме три непозната младића и упитали ме нешто на албанском. Када су схватили да сам Србин, а уз то и поп, отворили су врата и покушали да извуку вани. Мени је једна нога већ била на квачилу, а друга на гасу. Зашкрипале су гуме, терористи су попадали. Случај сам одмах пријавио КФОР-у, али не знам да ли су нападачи откривени и приведени. Читаво српско насеље око цркве је напуштено услед терора Шиптара. Иако је велики ризик ја у цркву свакодневно одлазим, а у кругу цркве и станујем", прича свештеник Стојановић.

У потпуно шиптарском окружењу је и манастир Девич код Србице. Овде, у срцу Дренице, осмочлано монашко сестринство, на челу са са игуманијом Атанасијом, чувају манастир и српство. У својој историји Девич је више пута горео и рушен до темеља, али је увек обнављан. Тако је било и ове године, када су га терористи гранатирани. У обнови храма учествовали су војници КФОР-а - припадници руског контингента, чијих 12 војника даноноћно борави у овом храму.

"Прошле недеље у пратњи КФОР-а обишао сам манастир Девич и у њему преспавао. Пут у њега је веома ризичан, јер се пролази кроз више шиптарских села. У близини Девича је и један руски камп, а нешто даље још један али знатно већи. Монахиње су ми причале да повремено одлазе у Косовску Митровицу, а биле су у Пећкој патријаршији када је патријарх Павле служио свету литургију поводом манастирске славе. Игуманија Атанасија каже да их патријарх Павле редовно посећује када долази на Косово, а и владика Артемије. Руски војници су обновили порушени кров и санирали друге штете на манастирском комплексу након гранатирања од стране Шиптара", каже Новица Лазиф, један од ретких Срба који је

током последњих пет месеци посетио Девич.

У манастиру Драганцу код Косовске Витине недавно су пренете мошти светог Јакова Персијанца из храма Бинич који су запалили шиптарски бандити. Уназад три месеца манастир Драганц чувају амерички војници у саставу КФОР-а, а окружен је високом бодљикавом жицом. На другом крају Космета, у селу Доњи Закут код Подујева, екстремисти су запалили српску цркву иако је била опасана бодљикавом жицом. Ову цркву су чували припадници КФОР-а, али тога дана су били одсутни.

АЛБАНЦИ НА АЛБАНЦЕ

Старо је правило да се Албанци удружују када се треба обрачунати са Србима. Чак и они који су крвнјо завади тада се сложе, а после се могу и међусобно поубијати. У последње време на Космету се све чешће може чути о обрачунима међу припадницима албанске етничке заједнице. Један од низа инцидента догодио се средином новембра у јужном делу Косовске Митровице који је под албанском контролом. У насељу Тамник, код стадиона, убијена су два Албанца. Они су такоређи покошени рафалном паљбом из аутоматског оружја из пролазећег аутомобила. Пронађени су изрешетани у камиону који су возили. Убице су остале непознате, а тешко и да ће бити откривене, јер онај ко укаже на траг лако може изгубити главу.

Овај инцидент је унео велику дозу страха међу Албанцима, тим пре што је један убијени био члан Руговине ДСК, а други је одржавао блиске везе са Србима. Сада су много опрезнији и бројни шиптарски шверцери који кооперирају са компанијом српске националне заједнице. Међусобна убиства Албанаца, пак, забележена су и у другим крајевима Косова и Метохије, а трагични случајеви забележени су у Србици, Приштини, Призрену, Ђаковици, Пећи... У немилости својих sunarодника су и Ибрахим Ругова и Ветон Сурио који су се својим изјавама тешко замерили екстремним Албанцима. Ових дана припадници КФОР-а у Косовској Каменици пронашли су тело старијег убијеног Албанца. У његову кућу ушле су две непознате особе после чега се чуло пет хитаца. Од почетка распоређивања снага КФОР-а на Косову је, према речима портпарола КФОР-а, мајора Олеа Иргенса, убијено 145 Албанаца, а 77 их је отето. Међутим, страдало је много више Срба: убијено је 411, а киднаповано 645 особа, од чега 80 одсто чине Срби.

јаца, али и Срба других занимања. То је било у августу ове године. Из Митровачког округа било нас је укупно 8 Срба и сви смо испуњавали тражене услове. На обуци смо провели осам недеља, а двојица Срба из Лепосавића су у међувремену напустили курс. Првих дана обуке из Митровице је било пет Срба. Двојица су враћена због непогодности, а потом су још двојица самовољно напустила школовање. Међутим, они су сада заинтересовани да похађају другу групу полазника полицијске академије, која почиње 22. новембра", истиче Ашанин.

Овај тридесетшестогодишњи полицајац има завршену вишу криминалистичку школу, а при крају је и студија. О искуству на Полицијској академији у Вучитрну каже:

"На настави, обуци и у спаваони није било подвајања. И Срби и Албанци и представници мањина, увек смо били заједно. Никаких проблема није било. Тада нам је обећано да ће Срби радити у српским срединама, а Албанци у албанским. Попунили смо захтев у којем смо прецизирали два места у којима бисмо желели да радимо. Ја сам тражио Митровицу (северни

део града) или Лепосавић. Распоређен сам у Митровици", каже наш саговорник.

Полицајац Станиша Ашанин испричао нам је, у подужем разговору који смо водили у просторијама УНМИК полиције у Митровици, да је првог дана када је пошао у патролу (2. новембра), у северном делу града, у улици Сутјеска, доживео непријатност.

"Био сам у ципу са још двојицом полицајаца УН - Американцем и Украјинцем и преводиоцем. Ја из аута нисам излазио, док су ми два лица преко пута и једна жена (сви су били Срби) почели са добацивањем и провокацијама. Међутим, ја нисам реаговао. У једном тренутку жена је пришла и ударила руком у стакло аутомобила на страни где сам седео и одмах се удаљила. На томе се све завршило. Ми смо, иначе, без оружја, али ћемо најкасније за 19 недеља а можда и пре завршног испита доbitи оружје."

"Косовски полицајци", наставља Ашанин, "немају право да примењују законе без контроле УНМИК полиције, нити ће још извесно време носити оружје. Од припадника УНМИК полиције разликују се по униформи. Припадници КПС имају тамно-

плаве униформе на којима је симбол ове полицијске службе (на левом рукаву и на капи). Сви припадници КПС имају право да патролирају у пратњи УНМИК полиције кроз читав град." Али, већ другог радног дана у Митровици се догодио један инцидент. У северном делу града грађани су у једном од припадника КПС-а препознали члана тзв: ОВК. Поред њега у патроли је била и једна жена, такође припадник КПС-а. Уплашени за своју безбедност грађани су бурно реаговали, а оба косовска полицајца задобила су лакше телесне повреде. Ову вест пренеле су готово све српске дневне новине.

"Поједини моји суграђани ми пребацују што радим овај посао. Међутим, ево, последњих дана, свакодневно овде у полицију долази најмање по четири-пет Срба да се интересују за упис на Полицијску академију у Вучитрну. То је у интересу свих Срба, јер ће радити у српском делу. Иначе, имам изузетну сарадњу са УНМИК полицијом. Ја од овога што радим издржавам породицу. Жена ми нигде не ради, а имам ћерку и сина", рекао је на крају специјално за "Српску реч" полицајац УНМИК-а, Србин Станиша Ашанин.

Ово се дуго не може издржати

Испред Удружења књижевника Србије, чувеној, некада опозиционој језира не само Београда и Србије, испред Француске 7, полазимо на Косово, на 32. јесничке сусрете "Лазар Вучковић". Од петнаестак путника половина су јесници са Косова и Метохије који су после уласка међународних снага напустили јужну српску покрајину. Сада први пут после прогона улазе на Косово. Идемо ауто путем, јединим путем са две траке кроз Србију. Пут је најкраћа сувоземна веза између Запада и Истока, од Беча и Будимпеште ка Солуну, Софији и Истанбулу. Пре двадесетак година овуда су тутњала возила бројних ирчких и турских радника који су из западне Европе ишли на одмор својим кућама. Данас је тај пут такорећи пуст. Јер, Србија је најизолованија земља у Европи.

Јанко ВУЈИНОВИЋ

Код Велике Плана скрећемо са аутопута и кроз њиве насутим, импровизованим коловозом и преко понтоноског моста прелазимо Мораву, јер је бомбама НАТО алијансе разрушен мост и оштећена саобраћајница.

Спавамо на јужним странама планине Копаник, на осамдесетак километара од Косова. Боравак на Косову је ризичан и крајње опасан. Ту, у Брзећи, у хотелу Јуниор смештен је и део такозваног Привременог већа Косова, чијим деловањем црвено-црна коалиција (Милошевићев социјалисти, јулвци његове супруге М. Марковић и Шешелјеви радикали) покушавају преко од државе контролисаних медија код наивнијег дела становништва створити илузију да Косово и Метохија још увек спадају у територију Србије и Југославије, као што и пише и мировним папирима потписаним у Куманову.

Али, једно је оно што пише у документима УН а сасвим друго реалност!

По извештајима званичних тв и радио станица као и неких новина у Србији је повећана производња, свега има у изобилју, свакодневно се обнављају објекти срушени од НАТО пројектила, Косово и Метохија је неотуђиви део Србије... Укратко - опште благостање. Но, стварност је немилосрдна: у Србији већина фабрика не ради, просечна плата не прелази сто марака а трошкови живота су најмање три пута већи, Космет је за Србе недоступан. Све више људи одлази на казане јавних кухиња, пензионери преврћу контејнере, Србију чека студен и глад. Реалност је да по светским мерилима доња граница сиромаштва износи два долара трошкова дневно по глави становника. Ми смо испод те црте, јер свако од нас по

статистици има (ако има!) ма располагању да потроши дневно 80 центи.

Стварност је та да писци не смеју нити могу да посете Косово без пратње и заштите Кфора.

А најчешће то и није заштита.

КА КОСОВУ, КА СПАЉЕНОЈ КЊИЗИ

Књижевницима није сасвим јасно ко стоји иза ове манифестације. Испада по оној народној: ако кренеш могу ти приписати да подржаваш власт у Србији а ако не појеш, како ћеш онда стићи до Косова, како поново видети

Грчаницу? Званично је организатор познати приштински издавач Глигорије Божовић који је остао и без опреме, без просторија, чак и без значајног фонда књига досадашњих издања. И по логици, ако је ова издавачка кућа остала без игде ичега, како ће онда приредити сусрете писаца на Косову? Сва је прилика да је финансијски иза манифестације стало Републичко министарство културе.

Свеједно, размишљам, битно је да се оде на Косово.

Но, да кажемо још реч-две о поменутом издавачу.

Као што су бројни Срби протерани из Приштине, тако је и издавачка кућа истерана из Дома штампе где је на два спрата некадашњег заједничког, и српског и албанског и турског, здања имала своје просторије. Нешто књига је склоњено на Брезовицу. Остатак је остао у Приштини, и чим су у главни град јужне српске покрајине ушле мировне снаге Кфора, Албанци су провалили у просторије издавачког предузећа. Почели су да спаљују књиге. Али, не само књиге овог издавача. У пепоу су претворене и градске, сеоске и школске библиотеке широм Космета, као и све приватне библиотеке. Спаљени су томови и томови Толстоја и Шекспира, Мана и Хајнеа, Игоа и Ремарка, Моравије и Фокнера. И наравно, књиге српских писаца.

О овој паљевини писане речи говорило је неколико списатеља на управо минулим 36. Међународним октобарским сусретима писаца у Београду. О у пепоу претвореним делима разговарамо и у аутобусу. Један од сапутника, познати песник Р. Златановић, каже: "Имао сам око три хиљаде књига. Сада сам остао без њих. Изгореле су и све књиге које сам ја написао. Али, међу изгорелим књигама нестале је и импозантна збирка историја уметности. По мишљењу многих, имао сам на Косову најбољу збирку историја уметности. Набављао сам ове књиге где год сам могао. Обилазећи познате светске сајмове куповао сам издања

о уметности. Осим на српском било је ту историја и монографија и на великим светским језицима, на енглеском, немачком, руском. Све је изгорело.

Спаљене су и књиге потписника ових записа, које су се налазиле код пријатеља, у школама и у библиотекама широм Косова, књига Косово је грдно судилиште.

Д. Дамјановић ме моли да му, ако поседујем, поклоним већ при првом издању 1989. године поклонјену књигу. Морам поново почети да скупљам књиге, иако живим у избеглиштву, у Београду, у изнајмљеном станчићу, као и већина косовско-

метохијских Срба.

Но, са правом ће се неко запитати: ако међународне снаге не штите довољно људе, зашто би онда штитили објекте, цркве и књиге одштампане на српском језику?

ГОДИНА СТРАДАЊА

На Копаснику прелиставам часопис Свети Кнез Лазар који издаје Рашко-призренска епархија. Овај ванредни број носи наслов Година страдања.

... Злочини који су према Албанцима вршени за време рата од стране снага Слободана Милошевића, сада се од стране Албанаца (независно да ли су то чланови ОВК-а или друге банде), после потписивања МИРА и у присуству међународних снага мира врше према Србима и другима. Убиства, киднапована, пљачке кућа и станова, пребијање наших људи по становима, на улицама, пијацама, њивама, паљење кућа, паљење, демолирање и минирање православних цркава и манастира, свакодневне су појаве, ево, равна три месеца...

... Двоипомесечни биланс мира на Косову је стравичан. Прогнано је око 160.000 Срба и тридесетак хиљада других неалбанских становника...

Уз масовни, систематски и плански спроведен изгон и егзодус Срба, албански екстремисти настоје да затру и све духовне и културне трагове вековног присуства српског народа на просторима Косова и Метохије. У том настојању до темеља је порушено преко 60 српских цркава и манастира од којих поједине потичу из 14. века и представљају изузетно културно наслеђе као део светске културне баштине. Те цркве које су претрајале 500 година турског ропства, нису могле да преживе два месеца међународног мира а уз све присуство мировних снага УН...

Цитирали смо само део Извештаја који је влада рашко-призренска Артемије упутио Светом архијерејском синоду а којим почиње ова књига.

На стотинак страна Године страдања објављени су извештаји Епископа Артемија Светом архијерејском синоду, саопштења за јавност Светог архијерејског сабора СПЦ, писма епископа др Артемија Радосављевића упућена Хаџијеру Солани, генералном секретару НАТО, Весли Кларку, команданту НАТО трупа, Серђу Вјери де Мелу, специјалном изасланику генералног секретара Уједињених нација, писма патријарха Павла, епископа Артемија и Момчила Трајковића председнику Сједињених Америчких Држава Билу Клинтону, генералном секретару УН Кофију Анану, Солани, министрима иностраних послова САД, Британије, Француске, Немачке и Италије, генералу Џексону, Де Мелу и Луиз Арбур. Ту су затим и извештаји о страдањима споменика српске културе као и цркава и манастира који су слати на разне стране света.

Књига Година страдања се наставља извештајем о злочину над Србима жетеоцима у селу Старо Грацко. Следи поименични списак од 450 киднапованих Срба на Косову и Метохији од 13.6. до 31.8.1999. године. Иза тога је штампан и у истом периоду списак од 360 убијених људи. Нажалост, списак погинулих је у периоду изласка ванредног броја часописа био непотпун. Тела десетине других су касније откривена. Такође, овај документ садржи и попис оскрнављених, огљачканих и срушених цркава и манастира.

Из писма Патријарха Павла и Епископа Артемија које је 23. јула 1999. године упућено на адресу немачког канцелара Герхарда Шредера цитирамо: "... Обраћамо Вам се с молбом да својим високом ауторитетом утичете да се на Косову и Метохији спроведу основне међународне конвенције, као што су - уз Женевску

- Хашка конвенција из 1954. и Париска из 1972. године а које се односе на заштиту комплетног културног и природног блага. Слободни смо да подсетимо да су то обавезе међународних снага које су преузеле бригу о ситуацији на Косову и Метохији...

... Разумећете, дакле, због чега Српска православна црква и цео српски народ са неизвесношћу и зебњом прати развој догађаја и успостављање цивилне власти, јер се у овом тренутку крше елементарна људска права, посебно неалбанског живља на Косову и Метохији..., завршава се овај апел српских црквених великодостојника председнику немачке државе.

Иако што се у једном извештају објављеном у овој публикацији каже да су Косово и Метохију у овој српској трагедији први напустили представници власти и државне администрације, сва народна војска и народна полиција, остављајући народ голорук и незаштитен, на милост и немилост разним наоружаним и криминалним бандама.

Једино је са народом остала Српска православна црква са својим свештенством и манаштвом...

Затварам овај докуменат и мислим о текстовима у званичним државним гласилима у којима се напада Владика Артемије и Српско национално веће које покушава задржати што више српског и другог неалбанског живља на Косову.

И чији су представници остали на Косову. Додуше и представници Привременог извршног већа Косова повремено оду на Косово. Али, они доле не остају. Бораве у Врању, овде на Копаснику или у Београду.

Али, репортеру је битније да види него да суди.

Да сведочи о забрањеном језику.

ЗАБРАЊЕНИ ЈЕЗИК

У хотелу смо за ђаке основне школе из Обреновца, који седам дана на планини имају такозвану очигледну наставу, одржали кратко литерарно вече. Препознале наставнице и деца из читанки Миру Алечковић па смо то препознавање сви одрадили.

Сутрадан у рано јутро крећемо ка Косову.

У Блацу, последњем већем месту које је, изузевши подручја на Космету, чисто српско, монахиње из Грачанице Серафина и Јустина и двојица песника који су остали да живе у тој, граничној енклави, моле да се застане крај продавнице. Хоће да купе нешто намирница. Доле, на Косову, не може се ништа набавити. Купују конзерве и сухомесна-те прерађевине, банане, сокове итд. Додуше, кажу, робе има на претек, али у подручјама где живе Албанци и одакле су неалбанци отишли. Али, они преостали Срби у таква етнички за два месеца очишћена подручја - више не залазе. Потражити данас хлеб на српском у продавници је буквално ризиковање живота. Новине су забележиле два-три убиства испред продавница или на пијацама управо због језика на којем су потраживане намирнице или поврће.

Последње убиство због језика одиграло се пре неколико дана кад је убијен Американац бугарског порекла јер је

проговорио на српском.

У самом центру, у Видовданској улици.

У Видовданској улици којој су име променили.

Нема више Видовдана. Нема Видовданске улице.

Уствари, можда се и онај Видовдан из 1389. године и није догдио.

Ни битка на Косову одвијала.

Српски језик је на Косову и по Метохији забрањени језик.

Сестре из Грачанице кажу да сваке недеље одлазе до Врњачке бање, где манастир има мали метох, да би се обавиле набавке за потребе овог манастира. У Грачници осим 21 калуђерице живе и монаси из других срушених манастира и цркава које су морали напустити пред свакодневним шиканирањем и терором.

На граници између Србије и Космета у највише бомбардованом селу Мердаре посматрамо бомбама срушене старе од плетера и цигле подигнуте куће. Које ли су сметале ове чатрње? Ту је и неколико по престанку бомбардовања новоподигнутих, типских пројектованих сеоских кућа чије подизање је, чујемо, помогла Република.

С једне стране је српска полиција а две-три стотине метара даље патрола и пункт КФОРА.

Испред нас неколико војника са аутоматима, оклопно возило, у њему војник са лаким митраљезом (добацује песник коме је супруга узаптели боцу ракије зване "суза": То вам је уствари оловка која смрт пише!), мало подаље велики шатор из кога се дими, уз шатор опрема, возила, транспортери, ранци... Енглези. Преводилац - млада, униформисана Албанка. Настаје дуго објашњење између вође пута, директора издавачке куће и песника П. Сарића и Енглеза. Ко смо, куда идемо, зашто, како, требали нам пратња...? Из буса излазе још двоје, песник и професор енглеског језика Р. Златановић и др М. Николић-Алечковић, зналци језика. Албанка је љута што није у прилици да преводи оно што се не каже. Ја сам овде званичан преводилац!, говори. Захтева да се П. Сарић обраћа њој, као службеном преводиоцу. И да се удаље други који говоре енглески.

Шта ће они, нека они остану у возилу. Ја сам овде службени преводилац.

Опет неко добази: преводилац из УЧК.

Чим смо застали ка возилу крећу тројица Шиптара у цивили, гледају, пролазе крај аутобуса. Р. Ђиновић излази, са друге стране обилази возило, да нам не ставе нешто под точкове, да не избуше гуму.

- Сви они имају мобилне телефоне. И оружје - каже новинар Д. Дамјановић који је био дописник дневних новина и телевизије из Приштине. - Сада ће да јаве својим пунктовима на Косову да се један аутобус са двадесетак људи из Србије упутио ка Космету. Још само ако са знају да су то српски писци и новинари, ето им лепе мете. А могу и то сазнати преко црнпурске преводитељке...

СТРАХ МЕЂУ ПОЕТАМА

Одавде до Приштина је најопасније. Иде се кроз Подујево, једно од језгара Албанаца. Брисани простор, подручје Лаба. Влада расуло, које не контролишу ни бројне међународних снаге.

Неко предложи да песмом страх растерамо. Невољно смо запевали једну од оних родољубивих песмица, сада, када је, како каже један од путника, Косово окупирано, потпуно бесмислену. После прве строфе неко рече да ћутимо, јер, наводно данас постоје и такви уређаји, које су добили и Албанци, да се чује свака реч која се изговори у возилу.

Но, свеједно, песма је и овако сама од себе замрла.

Спаљене куће у некадашњем српском селу Лужане. Неке до темеља разрушене а неке само нагореле, и наравно опљачкане. Пролазимо крај оштећеног моста где је НАТО признао колатералну штету: пројектил је грешком погодио аутобус Ниш-

експреса и усрртио четрдесет путника.

Срушена су и села Пруговац и Девет Југовића.

Тешке, невеселе слике.

Нелагода или страх.

Крсте се калуђерице. Крсте се песници. Чак и они који се до скоро нису знали прекрстити. Чуо се и савет: ако залуца - лези! Аутор ове путничке репортаже се брани иронијом: ала страх ради! Што је човек безначајнији, страх је већи! Песник Ненадић ће одмах наставити: страх се у гњиди гнезди! Што већа нула, и бојазан већа. Већини од нас напад је јединствена прилика да уђемо у историју! На то ће искусни Д.Д.: "Лако је направити застој на путу. Ништа лакше. Препречи се трактор напред, стане на сред пута, потом наиђе камион иза. И шта нас онда чека? Да нас одбране два момчића са аутоматом у ципу испред нас? У оваквим случајевима, најблажа је варијанта каменоване возила. Тежи облици насиља су малтретирање, туча, батинање. А најтежи - киднаповане или убиство..."

Д. Д. добацује песникињи што је понела црвену беретку. Такву су сличну носили припадници паравојне групе који су овде били.

Песник, сапутник песникиње, гура ту беретку испод седишта.

Песникиња ће ти презриво: таквог страшиљавца још нисам срела.

Без обзира на изазивање, није баш лагодно.

Један од песника каже другом: лако је теби, ти имаш пропусницу Кфора а мене су, као што знаш, ставили на црни списак. Неке општине и званично, као што је ова у Подујево.

Мали Албанци после три-четири месеца виде српски аутобус. Прстима праве онај покрет по врату, покрет ножа. Или пак прете.

Код Ђиновића угледах бројанице. Сазнајем да их је добио од игумана Дечана у Метохији. Ту је остало још двадесетак калуђера, али је најалост преостало још мало Срба око мана-

стира, једног од најзначајнијих споменика културе на Балкану. Наравно, калуђере чувају војници КФОР-а.

Кутија, папирна на сред пута. Возач аутобуса заобилази је срећом, јер се не зна шта лежи у кутији.

Страх суши уста. Пописмо неке сокове и кока коле за тили час. Ракије, на жалост, није било. Додуше, био је поета Ненадић понео боцу "сузе", али је Миланову торбу његова Илеана, током паузе на путу од Новог Сада ка Београду, ослободила флаше. Уместо боце, Илеана Урсу је мужевљевоу торбу оптеретила пепељаром, тако да овај не осети разлику у тежини. Све време пута Ненадић је користећи пепељару коррио жену, претио је због киднаповане чувене ракије зване "суза", која би нам свима, признајмо, сада добро дошла.

Признали не признали, "сузе" нема.

А nelaгоде има.

Овај део Космета је велико, дивље градилиште. Кроз прозоре аутобуса гледамо како се са обе стране пута од Мердара до Приштине дижу нове грађевине, куће, стоваришта, подруми, продавнице, производне хале, итд. Албанци граде. На ту слику, неко од мојих сапутника добази: док се ми скитамо протерани, Шиптари праве куће. Уосталом, сада имају прилике. Они су победници. Свако зида где хоће, шта хоће и колико хоће. Њима дозволе не требају. Сада отимају што год могу. Многе објекте подиже албанска мафија.

КРОЗ ВРАЊЕВАЦ, КРОЗ ЗМИЈАРНИК

Новинар покушава да кроз прозор аутобуса снима тај људски мравињак.

- Не снимај, добацује му Д, да нас после не би снимали на судској медицини.

На многим кућама истакнуте албанске заставе. На продавницама, ресторанима, школама...

Заштитни цип КФОР-а уместо да испред града ка Грачаници крене заобилазницом удари кроз злогласни Врањевац, предграђе Приштине. Ту ни у доба мира Срби нису улазили. У Врањевац није смела да уђе ни милиција.

Аутобус мили кроз змијарник. Та спора војња додатно узнемирава путнике поетског каравана.

Мноштво света на улицама. Гледају Албанци у аутобус на чијим бочним странама, са обе стране су исписана огромна слова, фирма: Ниш-експрес.

Продавнице препуне робе.

Из једног камиона истоварују шпорете. На кутијама пише: Милан Благојевић, Смедереве. И теписи и итисони су стигли из Србије. Грађевински материјал. Мноштво је електро-уређаја и апарата из целог света, од најпознатијих произвођача. Аутобус мили јер је саобраћајница закрчена возилима са регистрацијама из Албаније, Македоније, оним из Косова, из Немачке и Италије, или пак без саобраћајне таблице. Са таблицама преко којих је налепљена трака.

Покрети претњи.

Пролазимо крај пијаће за који је Агата Марвел Прелин, новинарка из Аустралије у својој путописној књизи Била сам на Косову (Обележја, Београд, 1999) записала да је то највећи буљак на свету. Размишљајући о њеном драгоценом сведочанству, присетим се како сам и ја пре двадесетак година без знатнијег зазора обилазио ову пијацу. Ходао по насељима Космета. Незамисливо ми је

да сада то не могу да учиним. Да ли је Косово ипак под неком врстом окупације? Јер, како другачије назвати стање да човек, без обзира на националност, не може да оде на пијацу, да купује, разговара, посматра?..

Из сведочанства поменутог Аустралијанке јеврејског порекла дописујемо опаску да је данас Приштина најбројнији шиптарски град на Балкану. Верујем да је, пише она, трећина тих људи први пут дошла на Косово. Међу њима су пљачкашке банде, шверцери свега и свачега, убице, дилери дроге... Агата Марвел Прелин у књизи Била сам на Косову још сведочи да свакодневно тупће камиони пут Македоније и Албаније. Носи се све. Почевши од уређаја и намештаја до фабричких постројења. Многи апарати, машине, уређаји из погона и фабрика су размонтирани и однет.

Неколико минута иза аутобуса вози велики жути камион. У том врањевачком саобраћајном хаосу покушава да нас претекне. Један добацује: Само да не стане испред нас. Да нас не блокира. Срећом, претећи камион одустаје од претицања.

Пролазимо кроз, од НАТО бомби разрушени, центар Приштине.

Крај поште, на излазу ка главној саобраћајници за Метохију, цип Кфора испред нас стаје. Опет излази вођа пута са М. Николићком. На стаје објашњавање. Млађани војници КФОР-а нас неће више пратити. Преко пута саобраћајнице се испред неких продавница почињу окупљати мушкарци. Нешто довикују, гледају у аутобус, у нас, у оне који нису навукли завесе на аутобуским прозорима.

Ово је, вероватно, први пут да аутобус из Србије пролази кроз сред Приштине.

Збуњени су Албанци.

Страх се згушњава. Страх или nelaгода, на зна се. Али, стварно, нека гука је у грудима.

Ненадић опет помиње одузету ракију звану "суза".

Д. Д. показује на зграду, на свој стан у којем је живео последњих десетак година. Сви уређаји, намештај, ствари, одећа, књиге, све је ту остало. Од изгнанства у стан није више ушао. Нити сме.

Најпреплашенији протестују због застоја.

Само да нам не приђу.

Добре је, јер можда мисле да смо ми нека страна делегација која обезбеђује КФОР.

Цип ту остаде а ми настависмо.

Пролазимо крај катедралне цркве Светог Спаса коју су терористи хтели дићи у ваздух. Срећом, нестручно и са мало експлозива. После другог покушаја рушења у црквено двориште су постављени тенкови КФОР-а. И сталне страже. Да није њих, можда би и ова новоподигнута црква била минирана као и многе друге, као и бројни други споменици културе. У Приштини су срушени споменици Цару Лазару, Вуку Караџићу, Његошу, у Призрену - Јастребову, Цару Душану...

Наставиће се

И оно мало српској народа који је остао или који се послије темељито етничкој чишћења вратио у Хрватску несложен је, разбијен и изложен разним облицима манипулација, неслободе и асимилацији. Не зна се ко је више у нескладу, српски политичари, или народ који се повратио на своја зиришта. Сасвим је сигурно да значајну улогу у разбијању јединства српскога народа имају официјелне ХДЗ власти, које снајом различитој третирају појединца, породицу и политичара стварају свађе, расколе и подозрења. На сцени су међусобне оптужбе, а чак и подилажења појединца званичној власти, на рачун комисија и ранијих пријатеља.

Миле ДАКИЋ

Српске неслоге у Хрватској евидентне су на свим, а посебно на нивоима политичког организовања. У томе кошмару, не само да нико ни са ким не сарађује, него је свака комуникација искључена. Сви за себе кажу да заступају аутентичне српске интересе у Хрватској. Мора се прихватити теза да не може нико тако говорити о себи, а не показати нити мало интереса за свесрпску интеграцију политичких идеја и праксе. Српске вође у Хрватској не виде узор у хрватским политичким странкама, где нити једна од њих не напушта стратешке интересе хрватског народа. Међу њима постоји стратешки концепт који се не напушта и који се његаје једнако код свих. Сви су за своју националну хрватску државу, за уништење српског традиционалног присуства у подјели политичке власти, за спречавање повратка Срба у своје завичаје и у посјед своје имовине.

У условима српских подјела, уз најбољу вољу, нити једна српска политичка структура не може испољити свесрпски политички интерес и прилагодити се политици која би била најдалекосежнија у оквирима створених услова политичког дјеловања, јер политика, као умјешна могућност, не може развити своје оригинално дјеловање, које претпоставља и жртве да би се постигао стратешки циљ. Такве "жртве" одмах дочекује друга српска страна и пред бирачима квалифицира као националну издају. Битно би било отворити трајан процес повратка српских права у Хрватској на рачун неких тренутних ефеката. Таква међусрпски концепт нити је у повојима.

КО ДА ИХ САСТАВИ

Послије почетних ратних дејстава у Хрватској прву, "Српску народну странку" у Републици Хрватској формирао је Милан Ђукић, ранији члан СДС-а и предсједник Извршног ви-

Србе на Србе

јећа у Доњем Лапцу. Он је напустио Крајину и отишао у Загреб. Постављен је за помоћника министра унутрашњих послова Републике Хрватске. С њим је стасао и Веселин Пејновић. Обојица су убрзо именовани од Фрање Туђмана за заступнике у Хрватском државном сабору. Истовремено, на политичкој сцени је и проф. др Милорад Пуповац, млад, способан и умјерен политичар. Уочи рата је промовисао свој "Српски демократски форум", којем је касније мијењао имена. И он је именован за заступника у Сабору. Путовао је с предсједником Туђманом у неке мисије по свијету, у име српске компоненте у Хрватској, због чега је код дијела Срба изазивао подозрења. Послије окупације Републике Српске Крајине и реинтеграције Славоније, јужне Барање и западног Срема у правни поредак Републике Хрватске, на српској политичкој сцени се јавља и др Војислав Станимировић. Он на просторима Хрватске оснива Српску самосталну демократску странку блиско сарађујући са Милорадом Пуповцем и са СКД "Просвјета" у Загребу, чији је предсједник проф. др Слободан Узелац. Српски демократски форум је реорганизован у партијску, или боље рећи извршну оперативу Српског националног вијећа, са задатком да прати и помаже Србима повратницима у Хрватској, као и да помаже у добијању хрватских докумената у СРЈ. На овом послу се истиче Вељко Џакула. Ова политичка групација, окупљена око Српског националног вијећа, чини политичку координацију групе српских политичких истомишљеника у Хрватској, окупљених око Милорада Пуповца, Војислава Станимировића, Слободана Узелца, Вељка Џакуле и других. Они су успјели да добију зграде за рад "Просвјете" у Книну и Осјеку, да покажу политичко стрпљење и да практично раде на повратку Срба у Хрватску. У међувремену је дошло до подјела у Српској народној странци, па се Веселин Пејновић одвојио од Милана Ђукића. Политички манифестационо представници "Српске народне странке" су најчешћи критичари Туђмановог режима. Ова странка је програмирала одржавање Другог конгреса Срба у Хрватској, јер је Први конгрес одржан крајем септембра давне 1945. године у Загребу. Њихови противници, посебно око Милорада Пуповца, виде у понашању Ђукићеве странке договор са режимом, јер за његову побједу на предстојећим изборима нужна је жестока и отворена хрватско-српска конфронтација, пошто су сви досадашњи избори у Хрватској добивани на хрватско-српском сукобу и отвореној србофобији.

Истовремено вође Српске народне странке оштро нападају представнике Српске самосталне демократске странке због благог (вјеројатно политичког) односа према режиму Фрање Туђмана. Њима се придружује пове-

мено и бивши радикал у Републици Српској Крајини Раде Лесковац, са својом Партијом подунавских Срба. Извјесну политичку тежину у источним дијеловима Републике Хрватске има и Заједничко вијеће опћина (са српском већином), основаном по Ердутском споразуму. Оно нема извршну него саветодавну власт, када су у питању хрватско српски односи. Оно има безначајну, непопуларну улогу да предложи двојицу високих саветника у Министарству обнове и развитка и Уреду за избјеглице и двојицу дојупана (помоћника) у жупанијама Осјечко-барањској и Вуковарско-сремској, што понекад изазива додатне српске расколе око безначајних функција, о којима Заједничко вијеће опћина дефинитивно не одлучује.

СРБИ БИЛИ И ПРЕДСЈЕДНИЦИ САБОРА

Нови Изборни закон Републике Хрватске пошао је од увјерења да су Срби посвађани, па је умјесто досадашња три заступника у Хрватском сабору одредио само једнога. Овом одредбом се потврђује изјава Фрање Туђмана у Грачацу, да Срби у Хрватској никада више неће представљати проблем хрватској држави. Ово је уједно и потврда да ХДЗ власт у Хрватској подржава и потврђује све резултате геноцидних злочина и етничких чишћења у Хрватској. Према некадашњим пропорцијама српског народа у Хрватској (25%), у Хрватском сабору би требало бити преко 30 српских посланика. Законском недемократском одредбом, да ће у Хрватском сабору бити само један посланик српске мањине (народа) у Хрватској изазива и међу Србима додатне расколе. Закон одређује да се посланички клуб може формирати са најмањим пет посланика, па је и тиме утјецај Срба на политички живот Хрватске за сада остао безначајан. Српске странке у Хрватској се тешко одређују да уђу у блок са неком хрватском странком, јер ће се први јавити Срби који ће то користити у својој пропаганди, да би се домогли бар једног мјеста у Хрватском сабору.

Треба напоменути да су Срби у Хрватској прије 100 и више година били у сасвим другој политичкој позицији. Њихова политичка историја биљежи да су четворица Срба били чак и предсједници Хрватског сабора: Никола Крестић (1873-1884, рођен у Загребу), Данило Станковић (1897-1898, рођен у Вргинмосту), Васо Ђурђевић (живио од 1841-1915, из Осјека) и Богдан Медаковић (1913-1918, родом из Лике). И из ових података се види колико је српски народ у Хрватској разбијен, уништен и омаловажан.

Српски народ у Хрватској је толико потцијењен и ван Устава Хрватске и закона, да му се нуде неприхватљиви облици утјецаја на политику у Хрватској, посебно прогнаницима у СРЈ и Републици Српској. Нови Изборни закон Републике Хрватске оспорава основна људска права и отворено онемогућава српско учешће на изборима, заказаним за 22. децембар. Понуђена су три изборна мјеста: у Београду, Суботици и Котору, са јасном претпоставком да прогнани Срби не могу доћи на тако удаљена биријалишта. Остаје да се види, да ли ће међународна заједница уважити изборе без више од пола милиона протјераних хрватских грађана.

Треба закључити да и у овим најтежим временима за српски народ у Хрватској значајну негацију имају међусрпски расколи и свађе. Сасвим је сигурно да у овоме нема ни апсолутно одговорних нити апсолутно невиних, јер је немогуће замислити да међу српском политичарима у Хрватској нема бар неколико додирних тачака и истовјетних српских интереса. Изгледа да се дословно спроводи парола Стјепе Месића: "Не Србе на врбе, него Србе на Србе".

Помоћ за доделу помоћи

Младен МИХАЈЛОВИЋ

Све овдашње странке се заклињу у Дејтон и очување РС. На оснивачкој скупштини Партије демократског прогреса РС било је много присутних, а и оних околи који су у то истински повјеровали. Чини се да и представници међународне заједнице са симпатијама гледају на ПДП РС?

Све оно што сам радио у последње двије-три године показује да код мене постоји одређена црта испод које једноставно не могу ићи. Та црта је елементарно достојанство српског народа, потреба да се сачува РС као једини дугорочни гарант останка српског народа на просторима БиХ. Био сам у позицији да будем на Таквполитичкој власти уз услов да направим компромис, да одустанем од тако јасног става за Републику Српску. На то нисам пристао јер је то линија испод које не могу да идем. Као што је познато, ја сам својевремено вратио мандат премијера зато што нисам могао да обезбиједим српску већину за формирање владе, јер сам сматрао да је то предуслов за стабилизацију РС и њене дугорочне одрживости, им понашањем хтјели смо да покажемо јавности да то није био механизам добијања власти, већ да ћемо тако и радити.

Мислите да спојите национално и регионално уз поштовање законитости времена у коме живимо?

Ми хоћемо да направимо такву РС која ће бити отворена према свијету, која ће бити саставни дио свих европских процеса, међународне политике и интеграција. Али, у све то хоћемо да уђемо као припадници народа коме припадамо. Једноставно, нећемо да се одрекнемо нашег националног идентитета. Мислимо да се може наћи мјера која омогућава и заштиту националних интереса и отварање према свијету. Мислимо да се може наћи мјера у којој ће максимално могуће РС бити самостална, али да и заједнички органи БиХ функционишу у интересу и српског народа. Свјесни смо чињенице да живимо у БиХ, свјесни стварности да је она опстала.

СТРАНЦИ ИСУВИШЕ ФОРМАЛНИ

Сјећате се ТВ дуела између премијера РС Милорада Додика и тадашњег председника РС Николе Поплашања. Када се говорило о донацијама први је говорио у милијардама, а други у милионима долара. Колико се уопште у свим тим процесима узима у обзир економски моменат?

Прво, ниво економске подршке РС је много мањи него што се представља. По мојим подацима, РС је стварно примила око 300 милиона у разним облицима помоћи од завршетка рата, практично од Дејтонског споразума, а обећано је милијарду.

Уз то, РС није непосредно укључена у процес употребе тих средстава. Већина пројеката одређена је од међународне заједнице, по њиховим концептима, а ми их само проводимо. То је велики недостатак општег стања јер би ми требало да развијамо сопствену концепцију и да

Претходни, а можда и будући, мандатар за састав владе Републике Српске јовори о политичкој сцени Републике Српске, њеном односу према матици и "српском питању" у савременој Европи

онда од донатора тражимо да нам помогну да тај концепт развијемо. На жалост ми концепције немамо и то је један од разлога зашто је дошло до формирања ове партије.

Иницијативе међународне заједнице су често само формалне. Њихов принцип је "обновити инфраструктуру па ће приватни капитал сам по себи доћи". Добро, то може бити тачно али се код нас показује да није. Ми јесмо обновили доста од инфраструктуре, али смо суочени са огромним проблемом незапослености. То је сада кључни економски проблем РС.

Шта кажу бројке?

На 220 до 230.000 запослених, колико се формално води да је запослено, долази преко 145.000 незапослених, што је огромна бројка и даје највећу стопу незапослености у Европи. Међународне организације нису ништа учиниле да се то промјени. Јасно је, дакле, да економисти нису имали неки велики непосредни утицај до сада на генерални концепт обнове привреде РС.

Неки економисти кажу да се 40 одсто донацијских и кредитних средстава користи за "сервисирање" тих средстава, односно за трошкове имплементације и плаћање служби и организација које то спроводе?

Не знам тачан проценат, али значајан дио те помоћи користи се за одржавање институција, које ту помоћ, као, обезбјеђују за разне невладине институције, програме развоја демократије, људских права, дакле за саму структуру. Ви ћете видјети да су канцеларије свих тих страних представника добро опремљене, да већина њих има аутомобиле. Све то улази у економску помоћ. Тако да добар дио тих средстава није рационално утрошен.

Многи говоре да је у тим донацијама источни, есдеевско-радикални дио РС укључен, а да је онај западни у повлашћеном положају?

Има ту истине. Много мање програма је било у источној дијелу РС. Јер, претпоставка је међународних донатора да је западни дио много демократскији, а да је источни много окренут старијим вриједностима и да ту не треба непосредније улагати. Међутим, у последњој години ствари се и полако мијењају.

У Федерацији БиХ су кренули ваучери. Још раније у РС је кренула приватизација предузећа у државној својини, до 300.000 ДМ

процијенене вриједности. Како оцјењујете цијели тај процес?

Мислим да, генерално, концепт приватизације није лош. Он је сасвим прихватљив и омогућава прилив страног капитала, али и социјално смиривање јер омогућава људима да они сами, кроз бесплатне ваучере учествују у приватизацији. Дакле, на сам концепт немам неке велике примједбе. Примједбе се односе на спорост.

Ова година је изгубљена и кренуло се тек у неке прве, почетне облике приватизације, а још систем није до краја урађен. Знате да се из продаје малих предузећа 10 одсто издваја за Пензиони фонд, а да би се то учинило тај фонд треба да се реформише. Ништа од тога није урађено! Пет одсто треба дати у Фонд за реституцију, а тај фонд још није формиран. Нема ни закона о томе. Једна од полазних претпоставки је да ће држава преузети стару девизну штедњу да би се приватизовале банке. Није донесен закон о старој девизној штедњи. Дакле, ушло у тај први круг приватизације без јасних законских оквира што није добро.

Шта ће се десити?

Мислим да ће бити приватизовано још нешто тих мањих предузећа, али да још неће доћи до оне велике приватизације. Вријеме откуцава, а крајњи рок за спровођење овог процеса је крај шестог мјесеца идуће године. Сигуран сам да ће доћи до његовог пробијања, што сматрам веома лошим јер ће се изгубити предност коју РС у овом послу има у односу на Федерацију БиХ. Сад је она ту предност на неки начин изгубила и вјероватно ће интерес страних инвеститора бити мањи, тако да би економско стање у РС могло бити још лошије.

Не чини ли вам се да је из процеса приватизације изузет добар дио атрактивних пословних простора. Све се то изгубило кроз неке дугогодишње закупе, подзакупе и сличне врсте отуђивања?

Закон је ту јасан. Тамо гдје постоји уговор о закупу мора се исто ићи у приватизацију. Уговор о закупу престаје да важи кад дође приватизација. Међутим, да би приватизација успјела мора бити подједнак легитимитет, приступ и одговорност и опозиције и позиције. Није ли тако, приватизација постаје механизам владајуће елите.

Постоји опасност да све постане отимачина?

Управо тако. На жалост, неки процеси који сада теку, гдје су предузећа постала партијска, гдје се директори постављају искључиво по партијској одговорности, а не по основу резултата, упућују на то да ће доћи до деформација.

РАЧУНАМО НА СВЕ

Шта Ваша странка и Ви лично мислите о сету имовинских закона, а све у свијетлу последње одлуке Волфганга Петрича о поврату станова са станарским правом?

Прво, приватна својина је приватна и она се мора поштовати. Прије или касније власници морају доћи у посјед своје имовине. То је вриједност испод које се не може ићи јер би то угрози-

ло цио систем. Међутим, треба поћи и од чињенице да у туђим становима постоје неке избјеглице које, једноставно, немају гдје да се врате. Све им је разрушено. Ти људи не могу да вису у ваздуху. Људи се не смију тјерати да се враћају, као што се не смију ни онемогућавати ако желе да се врате. То је индивидуална одлука сваког човека. То је елементарно људско право. Ако неко има страх да се врати у средину гдје је раније био не треба га тјерати. Кад је у питању враћање имовине претходним власницима, инсистираћемо да се људима који сад бораве у тим становима мора нешто понудити.

Али, није то само проблем избјеглица. Велики дио станбеног простора користи и домицилно становништво, које се устелило у станове својих некадашњих суграђана. Избјеглице ту често служе као алиби и маска за сакривање проблема?

Мислим да се том проблему у цјелини даје превелик значај и да се он политички злоупотребљава. Сад једна страна покушава да спријечи било какву размјену станова. Чак је и међународни представник стао на то становиште.

Вашу странку многи помињу као резервни положај СДС-а и СРС-а у случају њихове забране, а исто тако и као прилику за "устранчење" велике већине неодлучних?

Прво, мислим да ћемо имати доста значајан удио у гласовима на наредним локалним изборима. У кључним општинама РС сигурно је да ћемо имати значајну заступљеност. Профил ове странке је такав да треба да се постави у средини између та два блока, коалиције "Слога" и коалиције СДС-СРС. Нећемо улазити у неке непосредне контакте са странкама прије избора, идемо самостално без икаквих коалиција.

Жеља нам је да дођемо на власт, али не по сваку цијену. Желимо да то буде на принципима на којима постојимо. Зато се не можемо сматрати резервним положајем ниједне странке. Ми смо своји.

Мислите дакле окупити и разочаране и преварене?

У РС је било 32 одсто оних који нису изашли на последње изборе. Много људи је незадовољно СДС-ом, а за њих је нереално да се пребаци на "Слогу". Они ће вјероватно прићи уз нас, а много је људи незадовољно како је "Слога" провела неке принципе и који, једноставно, због тога више неће да гласају за њу. Дакле, рачунамо и на неопредјелирене и на незадовољне.

Многи вас овде називају "Новом демократијом" РС?

Мислим да је то мало поједностављена слика. Из нашег односа према СРЈ произићи ће и наш политички став према појединим партијама. Настојаћемо да максимално афирмишемо све могуће политичке везе са СРЈ јер сматрамо да је то природно право. Нико не може тражити од једног дијела народа да се одрекне контаката са већином, јер то онда није у реду. Сви ми тамо имамо и рођаке и пријатеље. У крајњој линији сви смо дио једног те истог народа. То је основни разлог развијања тих веза. Друго, изузетан економски значај који СРЈ има за РС. Око 25 одсто друштвеног производа РС у 1998. години је реализовано у СРЈ. Четвртина наше производње непосредно зависи од СРЈ. У прошлој години то је било 75 одсто нашег укупног извоза.

То је реалност, али политички интерес по-

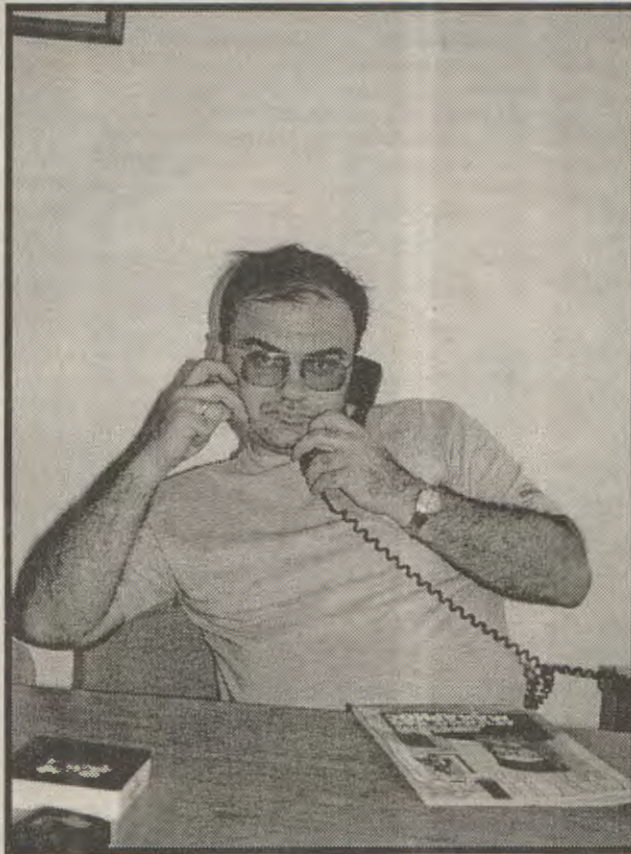
некад одступи од тога?

Никада нећемо бити средство било које политичке елите у Србији и СР Југославији. Сматрамо да нам требају дугорочно добри односи са СРЈ. Препотентно је да ми будемо татори неке. Својевремено је нама неко био татор па смо ми слушали и врло често су ти савјети били супротни нашим интересима. Политички поени добијени на подршци режима или на подршци том режиму увијек су краткорочне природе.

СЕЦЕСИЈА НИЈЕ ЛОГИЧНА

Враћа се као бумеранг?

Они су за нас, а и ми за њих највећи партнер. Политички инат који сада постоји између двије елите у СРЈ и РС иде само на штету српског народа.

Сматрате ли да је и службено увођење њемачке марке у платни промет Црне Горе као паралелног средства плаћања перцепер за самостални перпер или нешто више?

Овог тренутка је то још рано процјенивати. Разумијем жељу Црне Горе да покуша да се заштити од инфлације. То потпуно разумијем. Чињеница је да је и у Србији велики дио платног промета већ у маркама.

То је дио који се односи на сиву, нелегалну економију?

По многим процјенама то је већ негдје око 40 одсто укупне економије СРЈ. Сама марка није толики проблем, међутим, ако би се ишло ка афирмацији неке црногорске валуте, онда мислим да та валута не може бити стабилна без јасне подршке међународне заједнице, односно без њене јасне спремности да финансира стабилност те валуте. Мислим да међународна заједница није у тој фази јер би то значило подршку потпуној самосталности Црне Горе. То није нијачија логика, јер тако ни Косово, по аутоматизму, више не би било дио СРЈ. Мислим да је став међународне заједнице да држи Црну Гору у СР Југославији, али исто тако сматрам да

је дошло вријеме да се отворено поразговара о свим тим проблемима.

Црна Гора је мала, а у иситњавање Балкана мало коме је од интереса?

Уколико се покаже тај интерес да Косово не буде дио СРЈ, сигурно је да ће се показати и интерес да РС не буде више дио БиХ, заправо онда се отвара читав низ проблема, који су више него компликовани. Ствари ће се поступно почети смиривати.

ПЕРСПЕКТИВАН ДУЕТ?

Можете ли нешто рећи о све чешћим појавама правих терористичких акција у РС?

Случај са Маузером, случај на Палама, ово са Копаном, све то показује да тероризам постаје саставни дио наше свакодневице. Крајње је вријеме да се томе стане у крај. Све је то посљедица политичке атмосфере у РС. Да овдје постоји одређена стабилност, сигурно оваквих ствари не би било. Криминал има своје законитости и томе је тешко стати у крај. Међутим, сва ова три случаја су били повезани на неки начин са политичким догађајима или, барем, таква је била њихова перцепција. Без политичке стабилности бојим се да би овакав тероризам могао постати саставни дио нашег живота. Тероризам постаје проблем овог простора и то је ствар око које политичке партије не би требало да имају различито виђење.

Са ове дистанце шта мислите о оној сједници Народне скупштине РС у Бијељини? Би ли било боље да сте тада Ви изабрани или је Додик ипак био право рјешење?

Када је била та бијељинска скупштина ја сам врло добро знао да су РС потребне реформе, да се отвори према свијету. Сматрао сам да у парламенту треба да постоји српска већина, која омогућава да реформе добију легитимитет. Тада је постигнуто нешто што више никад неће бити. Међународна заједница је тада стајала иза таквог концепта. Да се то догодило нама би био омогућен већи политички маневарски простор. Знао сам ако се то не деси да ће се влада формирати на другим принципима. Знао сам да је то била неми-

новност у том тренутку и сам сам сматрао да нема другог него тако да се уради.

Да ли би било боље са Иванићем или Додиком?

По мом мишљењу дугорочно за РС би било боље да је власт формирала српска већина. Не би било сукоба. Много би се више окренули суштинским реформама. Више бисмо заштитили РС. Овако, међународна заједница је притиснула владу за неке реформе за које једноставно нису сазрели услови. Влада је стекла илузију да је нешто направила, а у ствари је добила велики отпор у јавности. Није битно ко би био премијер, али мислим да би за РС било боље да се то десило под овим условима. Било би више средстава у РС, али и веће контроле утрошка.

Неки кажу да сте у перспективи заједно са Додиком адут међународне заједнице. Један као председник, други као премијер РС?

Више волим говорити о различитим идејама него о личностима. Мислим да је о тим шпекулацијама ко, гдје, шта - сада прерано говорити и дефинисати неко дефинитивно рјешење. Вријеме ће дати најбоље одговоре.

КАКО ТО ВИДЕ ОНИ

Хавијер Солана

Европа чврста као НАТО

Са чела НАТО којим сте руководили за време рата на Косову, одлазите на највишу функцију комесара за европску безбедност и дипломатију ЕЗ. Како значајно сазнање из тог рата доносити Европи?

Оружане силе европских земаља до сада су биле усмераване на одбрану своје територије. То се сада мења - а пример за то је управо Балкан. Косово показује да су Европљанима нужно потребна средства за пребацивање својих војски, нарочито за ваздухопловно

пребацивање, као и нова средства веза.

Да ли по Вашем мишљењу и Европска заједница изводи некакве закључке из искуства Косова?

Косово је било веома значајна лекција. Не сумњам у то да ће политичка воља и размисљања водећих политичара НАТО и заједнице бити усмерени у правцу о којем сам говорио.

Да ли претпостављате да бисте и као глава безбедносне и иностране политике ЕЗ могли командовати операцији сличној оној на Косову?

То је могуће. Али за сада говоримо о мисијама сличним оној петербуршкој, односно - како ми кажемо - мисијама у циљу одржавања мира.

Желите да координирате инострану политику уније. Али исту намеру има и Крис Патен, комесар за спољне послове у тиму

Романа Продија. Зар Европа може себи да дозволи двојицу министара иностраних послова?

Координација је циљ коме мора допринети много људи - ја, Проди, Патен, Лами и други. У земаљама чланицама такође немате добру спољну политику без подршке премијера, министра финансија и многих других.

Чују се приче да ћете Ви бити некакв министар одбране уније, а Патен шеф њене дипломатије. Има ли у томе истине?

Не. Заједничка безбедносна и инострана политика ЕЗ остаје по дефиницији саставни део међувладиног стуба европске сарадње, који припада владама. У унији имате неке ствари које ради Европска комисија, као и друге којима се заједнички баве само земље чланице. Крис Патен ће бити одговоран у комисији. Она се бави остваривањем договорених политика, док се њихово дефинисање збива на другој страни, у земаљама чланицама.

Под Вашим руководством у НАТО су примљене три нове чланице са бившег Истока. Сада се за сличан корак припрема и Европска заједница. Како ће то утицати на Ваше настојање да координирате ЕЗ?

То нису земље које ме највише узнемиравају. Земље као Пољска или Чешка Република имају перспективу уласка у ЕЗ, то је само питање времена. Више ме забрињава, рецимо, Норвешка, која не тражи да буде члан ЕЗ.

Колико ћете самосталности имати у свом послу? Да ли ће се то разликовати од Ваших досадашњих искустава?

Та заједничка политика је ствар међународне сарадње. То је слично као у НАТО.

Тако да не очекујете да ће европске државе одређивати спољну политику одлукама већине?

Сада не. Временом ћемо можда доспети до тога да ће садашње начело једнодушности важити само при одређивању стратегије, а да ће у осталим питањима бити довољно већинско гласање. Али и то би био револуционаран корак.

Зар Вас на будућој функцији неће прогањати сенка Балкана? Сада, на пример, јачају приче о будућој самосталности Косова - тиме бисте на новој функцији морали да се бавите.

Не разговарам са гласинама, него са министима спољних послова. Када је реч о будућности Косова, међу њима постоји јасна сагласност. Нерадо бих гледао промене граница - превише смо их се нагледали.

СТРАТЕГИЈСКЕ НЕВОЉЕ (4)

Киша америчког новца

Када су у Словенију, у оквиру једног неуспелог сафарија - Стаљинов је барем био успешан - полетели тенкови са црвеном петокраком, то није био никакав неспоразум, како су то оцењивали непоучени Срби; била је то **сама суштина збивања**. Они исти тенкови с петокракама који су при крају Другог светског рата донели комунизам у Југославију и Србију сада су покушали да сачувају не само оно што се сачувати није могло (Југославију) него и оно што се сачувати није смело: комунизам у Југославији и Србији. Очарава искреност са којом о тим, комунистичким ратним циљевима, пишу Јовић и Кадјевић у њиховим закаснелим манифестима хладноратовске политике.

Епоха Јосипа Броза Тита обележена је на свом почетку таласима терора - први талас био је усмерен против демократског друштва, погађајући све његове слојеве и политичке странке, републиканце и монархисте; други талас погодио је Стаљинове присталице после раскида са СССР-ом 1948. године. И када се данас неко јада да је српски народ поданички, не треба никако сметнути с ума да је то подаништво последица и те како ефикасног, и језивог, **утеривања страха у кости**; многи су се народи и са мање страха у костима брже и лакше предали. Али после страха стигло је још веће зло: корупција. Испуњавајући чувену поделу "фифти-фифти" у Југославији (између Стаљина и Запада), наравно, утицаја а не територија, Тито је изузетно промишљено и прагматично чинио уступке Западу, не доводећи у питање монопол личне власти, ослоњен на аналогни монопол једне странке и лојалне партијске војске и полиције. Вођа, култ личности, државно-друштвена (заправо партијска) својина, тајна полиција, и многи други атрибути лењинистичко-

стаљинистичког тоталитаризма су сачувани; у исто време, чињени су уступци који су грађанима олакшавали живот, а сви ти уступци и предности које су они доносили потицали су из света демократског капитализма, укључујући у то и златну кишу дола-

ра који су у облику поклона, зајмова и кредита плуштали на главе обрадованих и све бахатијих комуниста - самоуправљача. Терор је уништавао људе пре свега физички: корупција не само морално, него и духовно. Најчудеснији и по последицама најопакији Титов подвиг састојао се у томе што је показао грађанима да је систем у коме живе надмоћнији у односу на реални социјализам (што је у практичном смислу било тачно); у исто време, убедио их је и у то да је перспективнији од капитализма (што уопште није било тачно). Не само комунисти - самоуправљачи, него је пре свега део интелигенције, нарочито оне "хуманистичке", био захваћен овом пометњом. Тито, Ђилас и Кардељ обликовали су један погрешни сан, лажни мит и то како у спољној, тако и у унутрашњој политици, мит о "трећем путу", надмоћнијем од реалсоцијализма и капитализма. Ово трагички месијанство "интелектуалних банкротера" било је при том плаћано америчким новцем, без трунке захвалности (ха, ха, ха); сви ти модерни војни аеродроми у СФРЈ били су, у ствари, америчко власништво, а ми их минирамо; грубо и поједностављено речено, били смо плаћани, издржавани и толерисани зато да Руси не избију на Јадранско море. Од свега тога је направљена дрска доктрина која трује наш политички живот до данашњег дана - доктрина о нашој "специфичности" (хибрид комуно-

псевдокапитализма је сва наша једна специфичност) и изузетности, упркос очитој беди политике неспособне да пређе на праву страну барикаде, антитоталитарну, демократску, хуманистичку. **Наказан хибрид** - с једне стране, захваљујући уступцима капитализму (већој мери слободе) били смо најспремнији од свих социјалистичких земаља да му се придружимо, а са друге, захваљујући лажној доктрини "трећег пута" били смо припремљени да се с капитализмом и сукобимо. Није случајно ни то да је та спремност била најснажнија у Србији.

Александар Илић

Али у Србији и после изгубљеног рата остаје на власти Слободан Милошевић. Да ли Европа поседује нека средства да ту реално утиче на ситуацију?

Постоји одлука да се Србија не укључи у Пакт за стабилност који је предложила Европа, све док не дође до промене у политичкој структури те земље.

Имате на уму, очигледно, Милошевићев пад. Али да ли је то довољно да свет промени свој однос према Србима и пружи у оквиру Пакта за стабилност помоћ и тој земљи?

Са режимом који представља Милошевић веома је тешко одржати мир и стабилност не само у Србији, него и у целом региону.

Али шта ако на његово место дође неко још гори, рецимо ултранационалиста Војислав Шешел?

Не могу да замислим да би Срби желели да на свом челу имају даљег диктатора.

У Србију разорену ратом стиже зима и живот ће бити све тежи и тежи. Људи ће се питати ко је за то одговоран. Да ли су Милошевићев дани избројани?

Дани свакога од нас су избројани.

Како се данас осврћете на четири године које сте провели на челу НАТО, за чим жалите? Шта нисте постигли?

Критику препуштам Вама. Радије ћу рећи следеће: сада се отвара војна команда НАТО у Грчкој Лариси, коју ће водити грчки официр, а његов заменик ће бити официр из Турске. Слична команда настаје и у Турској, где ће командант бити Турчин, а заменик Грк. Ако је нешто недостатајало, ако нешто нисам постигао, онда је ово што сам рекао остварено. А то је фантастично.

LN

Превео Александар Илић

Честимир Цисарж

Сумрак дипломатије?

Противници садашњих балканских игара с ватром постављају себи оправдано питање да ли се ту у међународним односима не записује нова ситуација у њиховој досадашњој правној димензији. Јавља се, наиме, опасност од преседана у облику праксе непоштовања суверенитета државе или групе држава ако се друга држава одлучи да их нападне због разлога које ће нападачи једнострано означити као "неопходне".

Важећа начела међународних односа, остваривана сходно тексту и духу Повеле ОУН, сматрају да таква пракса представља самовољно кршење мира, незакониту употребу силе, недопустиву агресију. Сетимо се, на пример, да су војну интервенцију пет држава Варшавског уговора против Чехословачке у августу 1968. године наши органи тада означили - управо у смислу наведених начела - као "негацију основних норми међународног права". Тако је то прихватио и против тога протествовао такорећи сав тадашњи свет.

Ратничко "преваспитавање" југословенске државе и српског народа изгледа ми као авантуристичко настојање да се убрза ход историје, насилно подстакне процес демократизације, напор да се бомбама реше до сада несазрела питања. Погрешна је и контрапродуктивна персонификација српске по-

литике у личности само председника Милошевића, са чијим се поступцима свакако не морамо слагати. Али он је био изабран у демократским изборима и може бити поражен једино у неким од будућих избора, ако изгуби поверење већине бирача. Ратни препад отаџбине Срба, само ће га, свакако, подићи на једестал националног хероја.

Водећи чиниоци НАТО проглашавају сами себе за универзалну међународну заједницу, иако делају без потпоре ОУН и ОЕБС-а. Ипак не верујем да је дошло до неповратног сумрака дипломатије.

Не верујем ни у то да ће ОУН и ОЕБС мучно гледати поплаву крви и суза и изневерити своје послање. Расплитање балканске трагедије, међутим, не може се извршити из дана у дан. Неће помоћи даљи ултиматуми и бомбе, полазиште могу бити једино дипломатске активности, које би утврдиле најближе етапе за поправљање онога што су авионски напади начинили.

И још нешто: питање Косова, исто као и раније Босне, а још пре тога разбијање федеративне Југославије, требало би темељно анализовати. Ипак ту није реч само о грешкама и заблудама локалних политичара. Изневерила је и западноевропска политичка елита, укључујући у то и демократске социјалисте, у односу на посткомунистички средњоевропски и југоисточни простор. Речи о неприпремљености Запада могле су важити на почетку деведесетих година, али се не могу понављати на њиховом крају. На поменутом изневеравању потписала се и неспремност или неспособност да се препознају структурални проблеми земаља о којима је реч и животни услови становника тих земаља. Управо њима би се морали прилагодити начини трансформације а не супротно од тога, то јест примењивањем вештачки сконструисаног модела и његовим наметањем националним заједницама које поседују своју историјску самосвојност и које су детерминисане на различите начине. Тако су поступали совјетски победници пре педесет година, када су у земље свог блока уводили своје тезе о "праведном социјализму".

Данашњи победници допуштају себи сличну грешку. А наши политичари? У европским питањима они углавном лутају, а зато покушавају да се из свега елегантно извуку. Штета, рекао је Томаш Масарик.

Pravo

Превео Александар Илић

(Ч. Цисарж је један један од од истакнутих представника "прашког пролећа" 1968. године)

Мартин Ехл

Дубоке структуралне промене

Западним државама не остаје ништа друго него да на Балкан пошалу огромне суме новца. Обновити не само регионе разорене, него помоћи и оне државе које у конфликтима од почетка деведесетих година трпе на посредан начин: Бугарску, Румунију, Македонију, Албанију. Пример последње наведене зе-

мље, наиме, показује да распад државних структура није немогућ у економски и политички слабијим младим државама и да доноси огромне компликације како властитој земљи, тако и широкој околини.

Велико је питање да ли ће огромне инвестиције имати смисла без дубљих структуралних промена у појединим државама. Запањује лежерност са којом Запад, овде представљен пре свега путем НАТО, а са њим и наша дипломатија која се хвали традиционално добрим односима са бившом Југославијом (не) помажу стварање основних демократских структура у Хрватској, Србији, Македонији и даљим земаљама региона. А очигледно изгледа уопште став међународне заједнице према промени режима у Србији. И када се говори о потреби целовитог решења балканске трагедије, политичари се тек опрезно баве будућношћу главног актера балканске трагедије Милошевића.

Пакт за стабилност на Балкану, о коме су у Сарајеву преговарали водећи представници више од четрдесет земаља, доноси одређене наде. Испуњавање пре свега његових економских циљева требало би да буде условљено политичким приступом од стране дародаваца: како је показала Босна, није ништа лакше него фингирати сарадњу и примати паре, које се одмах "изгубе".

Успех који се од Пакта стабилности очекује, биће изведен пре свега из мере чврстине са којом ће Запад на Балкану, са тамошњом традицијом ауторитарних влада, ширити идеје либералне демократије. А само привредни успеси могу спречити даље конфликте са коренима у етничкој или верској мржњи. Иначе, у балканској пауковој мрежи узајамних мржњи немају шансе за успех ни тридесет пактова стабилности.

Већ данас се могу заокружити неки резултати које је донео развој на Балкану последњих година: у области ће бити трајно присутне како руске, тако и америчке своје јединице; ОУН су се дискредитовале својом неспособношћу; у Србији нема никога - изузимајући можда армију - ко би могао да замени Слободан Милошевића; Запад је на себе у случају Босне и Косова узео контроверзну улогу протектора, а због Балкана су се погоршали ионако прилично компликовани односи између Сједињених Држава и Русије. Балкански политичари су у већини веома способни говорници и трговци, који умеју и те како да напуне своје џепове. Са практичном демократском политиком, међутим, код њих ствари рђаво стоје. Ако не добију изразитију подршку уз не плашимо се да и то кажемо - контролу од стране њихових искуснијих колега на Западу, могу се испунити и најцрња предвиђања о могућем конфликту између Македонаца и Албанаца у Македонији, или о новом рату у Босни и Херцеговини, или чак и о грађанском рату између Србије и Црне Горе. Пакт за стабилност је прилика да Запад коначно на Балкану скине рукавичице своје демократске наивности, која је коштала толико људских живота, и да почне да решава проблеме на локални начин с том разликом да је циљ стабилност региона, а нилошто хегемонија. Нико други за то нема средства и нико други то не може да уради. При том ваља истаћи да се већи део терета пребацује на европски део евроатлантске заједнице, где смо и ми саставни део. Досадашња наша спољна политика, међутим, у овој области не одговара наведеним потребама.

LN

Превео Александар Илић

Љиљана ШОП

Није необично што из једне босанске касаве ипротежују Иву Андрића. Када овај народ ипослуша Војислава Шешеља, ипротераће из метрополе нејојдобне интелектуалце свих времена, нација и вера који не мисле као он. - У ћутању можда и јесте краткотрајна сигурност, али и трајна ипротајст. - Нема се шта и рашта славити на тројојдишњицу Велике Шетње

У ћутању је пропаст

све тадашње градове изузев главних републичких центара.

У таквој средини и таквим условима било је дивно чудо да Иво Андрић уопште и добије улицу, много веће него да је евентуално изгуби или да она буде доведена у питање после једног крвавог братоубилачког рата. Добио ју је вероватно као нобеловац, и зато што у то време скоро нико није ни знао да постоји нека Андрићева докторска теза, и зато што је био писац из читанки за основну и средњу школу од којих у читању већина грађана ионако даље није одмакла. Као и посвуда у то доба, све су улице носиле имена локалних партизана, народних хероја, секретара СКОЈ-а и сличних великана. Становници свих тих ружњикавих улица, познатих по томе што тону због експлоатације соли на којој језгро града почива, прихватили су називе својих улица без размислања као и све друго, а стицао се утисак (касније се испостави-

бесмисленој студији Мухсина Ризвића "Босански Муслимани у Андрићевом свету", школском примеру манипулације тобожњом књижевном науком у дневнополитичке и идеолошке сврхе. За Ризвића и његов научни рад још се у бившој Југославији понешто чуло и знало, ма шта да се о томе мислило, али за Мухидина Пашића није се ни чуло, што је вероватно разлог да овај анонимни, амбициозни и "правоверни" председник "Препорода" постане предводник конкретного рата против Иве Андрића. Фрустрације појединаца као што је Пашић биле би безначајне када у ровитим временима не би обелоданиле величину и озбиљност колективних фрустрација.

Тужна прича о покушају другог упокојавања нашег јединог нобеловца може се посматрати на много начина. Најведрји је приступ онај по коме ни стотине сиротих Пашића и њему сличних не могу упокојити једно велико књижевно дело, па ипак тај начин није уте-

Нимало ме не чуди што је једнога дана некој полуписменој или неписменој будали у Тузли, или неколицини њих удружених у било какве културне или политичке организације, пало на памет (а да би на памет нешто пало памет ваља имати) да промене име улице Иве Андрића, затурене у неугледном тузланском насељу Батва. Такве се ствари на просторима бивше Југославије, а богами и код нас свакодневно догађају и ма колико горчине изазивале у нормалним и неосташићеним људима све је мање оних које овакви антицивизацијски и примитивни гестови чуде, јер за чуђење и саблажњавање имају безброј примера на сваком кораку што, хоћеш-нећеш, доводи до губитка осетљивости и својервног распамећивања.

Вирус глупости

У Тузли сам пре тридесетак година завршила за оно време (а све сам уверенија и за ово) сасвим пристојну гимназију, али мирне душе могу рећи да она ни тада ни касније није била град у којем би се могле задовољити неке озбиљније културне потребе. Позориште и Галерија портрета биле су једине институције у којима се ентузијазмом покушавало учинити нешто што би овај рударски крај одуховило и оплеменило. Локална радио станица и локалне новине ("Фронт слободе") таворили су и били ухлебије локалним новинарима под условом да не гаје ни стваралачке амбиције ни политичку храброст. Додам ли овоме Градску библиотеку у коју је мало ко залазио са захтевима који се нису односили на лектуру и забавну литературу, и једну књижару у коју нова издања нису пристизала ни брзо ни редовно, слика је потпуна и типична за

ло лажан) да ни о националној припадности оних чија имена улице носе нико није нарочито мислио или бринуо. Ако се против "братства и јединства" понегде и шалутало, онда је то било само у врло уским и брижно затвореним круговима.

Тузла је у најновијем рату добро прошла ако се у рату уопште може добро проћи, али сви њени грађани о томе немају подједнаку свест. Као што то обично бива, неки би да у рату нерашчишћене рачуне рашчисте у миру, а за такве подухвате је мртав писац, за кога су сви чили а којег су малобројни читали и још малобројнији разумевали, изузетна прилика. Теоријска подлога нађена је у квазинаучној,

шан ни за наше савременике ни за будуће генерације које ће се, попут нас, поново сретати са забрањеним писцима, цензурисаним лектирама, уцбеницима очишћеним по различитим кључевима и декретима...

Фарса са "научним скупом" у Тузли, који је требало да одговори на политичко питање како да се Бошњаци одсада па убудуће односе према Иви Андрићу, указује на неке забрињавајуће детаље који откривају дубину пада свих институција затрованих протеклим ратом. Тачно је да је агресија на Андрића "планетарна глупост", како су овај скандал квалификовали неки медији, али је исто тако тачно да се прећуткују Пашићеве следбени-

те другима што не желите да се вама чини".

Не говорим про домо ауто-ра реченице да је у ћутању сигурност. Говорим из властитог убеђења да у ћутању можда и јесте краткотрајна сигурност, али и трајна пропаст.

ГОВОРЕЊЕ И ЋУТАЊЕ

И док Андрић ћути, овога пута из сасвим оправданих разлога, а ја покушавам да дочарам своје разлоге за говорење (премда познајем многе који би волели да ућутим), свакодневица нам се одвија по давно утврђеним правилима у којима и говорење и ћутање имају своју улогу, место, време, разлоге, своје програмере, режисере, ућуткиваче и прозиваче.

Говорење се, у концентричним круговима овисника од све нервознијих па ваљда зато и све бескрупулознијих властодржаца, разводњава у неуверљивом понављању оптимистичких изјава, патриот-

ских фраза и статистичких небулза из којих произлази да живимо све боље. Први човек државе је после Лесковца, у коме је рекао све што је имао и није имао, углавном ућутао што се тиче народа. Прва дама, пак, говори често и бодро, а јединице мере у њеним визионарским говорима су углавном векови и човечанство. Када помене нас, госпођа је уверена да ми живимо боље од свих наших суседа иако се ови нису суочили са нашим траумама. Ако се њен садашњи живот узме као параметар, ја јој верујем. Она засад заиста живи боље од свих супруга председника наших суседа. Исто важи и за квалитет живота њихове деце, богу хвала. Владарућа фамилија и блиски им сарадници немају ни потребе да говоре (попут оног вица о малом Црногорцу), јер на свој живот - док траје овако - немају примедби.

Њихови чауши морају понешто рећи. Не само зато што су новинари досадна фела људи која их стално нешто пропиткује, него и да би у народу одржавали привид свога рада, бриге за опште добро, важности својих положаја и слично. А када они проговоре, човеку преостаје да се чуди, крсти, смеје, плаче, стиди у њихово, своје и народно име. Из изјава Бубе Морине сазнајемо да су избеглице са Косова на Авали засуте стотинама долара и усрећене телевизором, да једу редовно и спавају удобно, Михаљ Кертес изјављује да понекад слаже, али само када та лаж иде у корист државе, директор црвене "Борбе" изјављује да су то најбоље новине и обећава да ће такве и остати, савезни секретар за информације Горан Матић изјављује да смо ми у Србији и Југославији слободнији од других, Борка Вучић вели да је реалан курс шест динара за једну марку, а Владан Кутлешић, саветник Слободана Милошевића и професор Универзитета у Београду поентира у политичкој реторици блиске будућности: "Нећемо коментарисати елементарно незнање исказано тврђњом да би изласком Црне Горе престала да постоји СР Југославија".

Као да нам већ годинама није јасно да ћемо се звати СР Југославија и када будемо Београдски пашалук, остане ли паша исти. Као да се више озбиљно и питамо како ћемо се звати. Као да је важно како се зове оно чега

нема. Као да нам је вођа икада дао неку озбиљнију дефиницију државе за коју се залагао и програма који је желео да оствари. Изузмемо ли чувени слоган "Сви Срби у једној држави", који је само наивним и лудим казивао све, иако никоме није говорио ништа одређено и реалношћу уобручено у некакви границе, битан елемент озбиљне државе.

Што би рекао један мој мудри пријатељ, ово проповедање заједничке државе могло се схватити и као "Сви Срби у Београду", на шта ћемо се на крају и свести ми који нисмо отишли у свет, остане ли нам поглавар творац крилатице од које је почео распад и кренула незаустављива низбрдица.

И другачије говорење већ одавно слушам као зујање пчела које не уједају. На Тргу слободе борци за промене данима просипају речи које деценију знам напамет и које разносе ветар и киша над главама шапиче шетача. Као искусан шетач не могу а да не констатујем да се жељена промена није догодила ни када нас је шетало тристо пута више, те да је неозбиљно примењивати потрошен метод са неупоредиво мањим снагама а против истог зла и беде.

Здрав разум казује да о трогодишњици оне, велике шетње, немамо шта славити иако смо из ње изашли као морални победници и повратили украдену на изборима локалну власт. Добили смо одговорност да је вршимо у немогућим условима и надаље неравноправном положају, суштинског одговорност без могућности суштинског одлучивања, што је у пракси нонсенс. Добили смо обавезу да радимо по законима које никада не бисмо довели (информисање, универзитет итд.) и да подложемо санкцијама које из таквих закона произлазе. Каткада помишљам да је лакше шетати него у оваквим неприликама вршити локалну власт, али је радити упркос противречностима и тешкоћама одговорније и животније реалније.

Не верујем да је свет искрен када говори да нас кажњава само због Слободана Милошевића. Да је уистину тако мрднуо би прстом барем пре три године. Ништа се у лику и делу вође у ове три године није битно променило, нити су поступци споља битно утицали на односе снага изнутра. Ни санкције, ни изолација, ни бомбардовање нису учинили да иједан милошевићевац постане антимилошевићевац или обрнуто. Одлепили смо ми много пре свих тих игара, што значи да ће само унутрашњи разлози (ђаво би га знао који и када) довести до тога да се приземљимо. Свет нас меље и савија, мучи и заводи, збуњује и свађа, дели и сабира, али се наш унутрашњи састав и једначина по којој пословнички функционисамо као рогови у врећи, тачније не функционисамо никако, не мења по њиховим очекивањима већ по некаквом унутрашњем ритму и логици која је тако непрозирна да изгледа као да је и нема.

Свет ме уосталом више и не брине без обзира на његову реалну моћ. Показао је све што може да ми учини, па шта. Преживела сам и осећам се апсолутно промашеном. Али не зато што су ме промашиле бомбе, већ што не видим излаз из сопствене кући. Што пропушти Милошевић дочека Шешел, тако отприлике та кућа, луда кућа, сада изгледа, а народ у њој од милине једва дише и ништа више не пита. У медијима сви кобајаги нешто говоре, у животу народ ћути као заливен. Ћути када отимају, ћути кад бију, ћути кад убијају.

Како ствари сада стоје нећу доживети да народ проговори а коловође овог кошмара и ужаса заћуте.

ци или подстрекачи: Исламска заједница и "група" студената тузланског Филозофског факултета. Какве ће филозофе регрутовати овај факултет у спрези са Исламском заједницом није тешко закључити, али је мучно размишљати о будућности земље нетом изграђене на овако анахроним темељима.

Нисам сумњала да ће се невладин Форум грађана Тузле оштро супротставити прогону Андрића из његове несрећне улице у Тузли, али се у пракси тај глас здравог разума показао тужним или смешним баш као и опречни глас планетарне глупости. Форум дозвољава могућност да се име улице прошири, те да се она убудуће зове "Улица нобеловца Иве Андрића", верујући да ће ово титуларно појашњење отклонити или барем олакшати мржњу у главама и срцима оних који Андрићеву литературу сматрају исламофобичном и бошњачкомрзлачком. Најтолерантнији Тузлаци у суштини не бране Андрићеву уметност, због које је ваљда улици и заслужио, већ бране Нобелову награду коју је могао и не добити као што је нису добили многи знаменити светски писци. Детаљ би био смешан да читава прича није мучна, тужна, индикативна, болесна и да не показује у коликој ће мери будућност државица насталих из друге Југославије, чак и ако се и када се економски опораве, бити затрavana и проблематична.

Када се у Скупштини града Београда започело са послом повратка старих имена београдских улицама, српски радикали су у склопу свог "радикалског чуда" у сређивању Земуна дошли са предлозима да се земунске улице назване именима хрватских и словеначких писаца преименују. Уместо Цанкареве, Гундулићеве итд, предлагали су имена својих погинулих ратнику у Хрватској и Босни. Ова нецивилизована, примитивна акција шешелџизације срећом није прошла, што не значи да је опасност од сличних атака на културу и традиционалне вредности завршена, нити да смо се ослободили вируса оваких и горих глупости које ће неко покушати да спроведе у име овог народа, патриотизма и етничке чистоте. Можда би се у сваком таквом случају и тренутку ваљало присетити Андрићеве судбине у Тузли и реаговати по златном правилу древног моралног начела: "Не чини-

5 КОЛОНА

Александар
ЧОТРИЋ

Како да чувамо народно јединство, када нас је Електродистрибуција поделила на групе?!

Када су отворене карте, испоставило се да смо остали без територије.

Проглашена је општа жалост.
Вођа је остао жив.

Код нас не само да су чисте улице, него су захваљујући гладнима чисти и контејнери.

Министар спољних послова коначно је почео да путује.
На крајој турнеји посетио је Ћићевац, Варварин и Свилајнац.

Позови М. ради убиства...
Етничког чишћења, беде, санкција, пропасти, рата...

Нисмо ми против левице генерално.
Ево, немамо ништа против левице Синеше Михаљовића.

Да није Закона о доживотним привилегијама заборавили бисмо да имамо председника Републике.

Највећи број чланова Закона о привилегијама председника Србије односи се на период по престанку функције.

Значи, мисли власт на непосредну будућност.

Председник је отпочетка био против рата.
Од првог минута данашњег ТВ дневника.

Није истина да су се ствари отргле контроли.
Искључења електричне енергије су планска.

Само луд може рећи да је наша власт криминализована.
Тај мора бити лудо храбар.

Вођа неће дозволити да опозиција изда националне интересе.
Не долази у обзир да то уради неко други.

Шешељ: "Волим Србију! Тако ми моје Хрватске!"

Ослободимо се Слободана!

Победили смо Запад у пропагандном рату.
Овде се више пије ракија него кока-кола.

Касарне су срушене.
Зато неки генерали тумарају по политици.

У сукоб смо ушли потпуно растерећени јер познато је да у грађанском рату нема победника.

Друмови су већ пожелели Турке.
Нарочито наплатне рампе.

Народ не види до чега је довела државна политика јер нема шта да види.

Живимо у преломним временима.
Отуда толико повређених демонстраната.

Нема шансе да нас зло не чује.
Користи прислушне уређаје.

Пружили смо грађанима чврст ослонац.
Довели смо их до просјачког штапа.

Никада није било више ишчашених људи.
Цео свет је мимо нас.

Овде о вођи слободно можете рећи све што мислите.

Иза дебелих зидова нико вас неће чути.

Ми не идемо на ногу окупатору.
Чекамо да он дође овде.

Ако смо већ жртвени јарци, не дозволите да будемо и овце.

Све маске су пале.
Али, народ се још не диже.

Власт од народа ништа не крије.
Сви знају да су на власти криминалци.

Осуђени смо на преживљавање.
А неко није.

Туђман је прикључен на апарате за одржавање живота.

Наш вођа преживљава захваљујући ТВ апаратима.

"Политика" је објавила:
"Писма, дописнице и друге пошиљке с краја на крај Србије за 24 часа."
Ако држава настави да се смањује пошиљке ће ускоро стизати и за 24 минута.

Црна Гора је кренула у демократизацију.
И оде!

Јунаци су незнани.
Куковице се не скидају са телевизије.

Крунски доказ да је вођа слеп:
Имати онакву жену!

Уједињење са Русијом је прелазно решење.
Док се не ујединимо са Северном Корејом.

Није тачно да људи у Србији немају избора.
Могу да бирају за шта ће да погину.

Опозиција окупља грађане на трговима.
Власт их окупља у редовима испред само-послуга.

Да жртве не би биле узалудне, ми их и не признајемо.

Није он масовни злочинац.
Уништио је само један народ.

Ово није правна држава.
Ова држава се зове Србија.

Ми смо мали народ.
Зато што смо увек имали велике диктаторе.

ЈУЛ је за грађански рат, јер је шефица питала њихово вођство:
"Хоћемо ли да водимо љубав, или рат?"

Фотеља - оптуженичка клупа - електрична столица!

***
Нашег вођу на треба поредити са Сизифом.
Вођа нас котрља низбрдо.
***

Наши генерали су све изгубили осим својих положаја!
***

Па, шта ако Приштински корпус ВЈ победу слави изван Косова?!
У покрајини им то не би било дозвољено!
***

Запад стално ради против српског народа.
Суд у Хагу хоће да нам преузме суђења нашим вођама.
***

Вођа ће пре дати живот него власт.
То доказује да је он спреман на жртвовања.
***

Краљ Александар је на самрти поручио:
"Чувајте ми Југославију."
Али, данас су на власти републиканци.
***

Комунисти мисле да историја почиње са њима.
А, у ствари, завршава се!
***

Срби баш немају среће са ветровима.
Највеће невоље донеле су им олуја и кошава.
***

Нисмо више на историјској раскрсници.
Сада смо у ћорсокаку.
***

Пустите чињенице!
На слободу.
***

Некада су војсковођама победницима подизане тријумфалне капије.
Данас се пораженима додељују луксузни станови.
***

Министри су брзо кренули у реформе.
Тако брзо да полиција није стигла да их ухапси.
***

Спремни су на сва одрицања да би сачували владарске привилегије.
***

Заратићемо, ако треба, да докажемо да нисмо потпуно одбачени од свих.
***

Можда он и није слеп.
Али, довео нас је на слепи колосек.
***

Далеко им лепе БЕЛЕ куће
***

Зашто пишем афоризме?
Зато што не могу све да их запамтим.
***

Владина делегација се вратила из иностранства са охрабрујућим вестима.
Биће и струје и грејања.
У земљи коју су посетили.
***

Не треба нам бензин.
Кола су нам кренула низбрдо.
***

Хрвати, Муслимани, Македонци и Црногорци су постали од Срба.
Они су Срби који су успели у животу.
***

Протагонисти наше драме и даље су на сцени.
Али, публика је на измаку.
***

Тумарамо по мраку.
За то је, међутим, најмање крива Електро-дистрибуција.

ВИРТУЕЛНИ ВОДИЧ КРОЗ ИНТЕРНЕТ

Виртуелна лутрија

Јелена ЛЕНГОЛД

e-mail: jelena-lengold@usa.net

<http://www.dreamscape.com/frankvad/home.html>

Овај сајт представља колекцију око три стотине веб-страница са разноврсним информацијама, које вам потом отварају линкове за још око десет хиљада страница! Дакле, ако нисте знали шта да радите наредног викенда, само ова једна адреса биће довољна да вас ангажује неограничен број сати. Ту су, рецимо, бројне информације о компјутерима, електронске карте, скрин-сејвери, четови, претраживачи, софтвери, информације о путовањима, здрављу, времену, затим игрице, хумор, огласи, и још безброј других ствари које би вас могле занимати.

<http://illusionworks.com/index.html>

Да ли волите компјутерске оптичке илузије? Ово је вероватно један од сајтова који садржи највише таквих цака. Сајт је подељен на, условно речено, забавни и научни ниво, а и у једном и у другом можете наћи најновија истраживања везана за пројекте визуелне перцепције, 3Д графике, оптичке илузије, интерактивне слагалице, и још штошта друго.

<http://cyber-junkie.com/fun/>

И кад смо већ код заиста забавних ствари, обавезно погледајте и ово! У питању је нека врста виртуелног "калкулатора" који ће вам часком израчунати колика је раздаљина од једног до другог места, затим ће за вас пронаћи одговарајући клише, анализирати ваше име, превести ваше име на хавајски, омогућити вам да чак и чујете како компјутер изговара неке речи које му напишете...

<http://www.ancientsites.com/xi/indexes/index.rage?pT=2&pP=1>

Сајт о старим цивилизацијама, Стара Грчка, Египат, Рим... Тема сајта се свакодневно мења, тако да вам сајт може стално бити интересантан.

<http://www.cybercase.org/>

Ако сурфуете по мрежи онда сте свакако већ чули за "случај Оливер Јовановић". Оливер је, наиме, 33-годишњи младић, нашег порекла, који живи у Америци и који је заиста озбиљна жртва интернета. Наиме, извесна дама, коју је упознао и изгледа заведе преко нета, оптужила га је за силовање, злостављање, содомију и још којешта... Проблем је у томе што је много штошта у вези са овим случајем нејасно. Дотична Мадам Икс (како тужитељу америчка штампа назива, штитећи њен идентитет) је, кажу сведоци, веома проблематична особа, против ње су, у овом случају сведочили њени рођаци, најближи пријатељи и познаници, описујући је као патолошку лажљивицу и промискуитетну особу. Оливер Јовановић је

научник, ускоро је требало да докторира на Колумбија Универзитету, бави се молекуларном генетиком и биологијом. Е сад, ни једно ни друго није гаранција да је неко исправан, а неко други није, али и из бројних чланака који последњих неколико месеци, у вези са овим случајем, потресају америчку штампу, јасно је да овде нису све ствари чисте. У сваком случају, мајка Оливера Јовановића поставила је на горњој адреси сајт који вам може расветлити детаље везане за ово суђење.

<http://www.iol25.com/mfreeland/wow.htm>

У питању је једна мала шала на рачун "сајбер фрикова" и њихове фанатичне везаности за свој компјутер. Ако одете на ову адресу, пронаћи ћете слику онога што је сваком правом компјутерском "манијаку" неопходно како не би морао никада да се одваја од омиљеног предмета.

<http://digitalphotographers.com/turningoverthemillennium/>

Како се ближи двехиљадита, тако се и на интернету умножава број сајтова везаних за обележавање ове велике цифре. Један од нових сајтова са том тематиком је и ова интерактивна светска галерија фотографија у којој су заступљене фотографије са свих делова наше планете. Пројект се састоји у томе да се кроз заиста најразличитије ухваћене тренутке прикаже како Земља изгледа на рубу двехиљадите. Има забавних, узбудљивих, али и драматичних, застрашујућих и провокативних фотографија. Обавезно погледајте! Ово је један од оних сајтова који вас неизоставно наводи на глобални начин размишљања, а то је ваљда и циљ интернета.

<http://www.uke.uni-hamburg.de/institute/imdm/idv/forschung/mumie/>

Ако сте имали прилике да у неком музеју видите праве египатске мумије, онда сте се вероватно питали шта је испод оних оноликих завоја. Сајт "Виртуелна мумија" даје одговор на ово питање. Универзитет у Хамбургу је поставио на интернет резултате својих опсежних истраживања египатског тајновитог блага, те тако можете, барем виртуелно, одмотавати мумије и разгледати оно што се налази испод.

<http://www.cash-lotto.com/>

На овој адреси можете попунити бесплатан лото листић и можда добити неку од награда. Сваки посетилац има право да попуни један бесплатан листић у току једне недеље. Извлачење се обавља суботом а обавештавају вас путем мејла у току недеље. Принцип игре се заснива на комбинацији 6 од 49. Са само 3 поготка добићете 3 бесплатна листића за следећу седмицу, са 4 поготка 6 бесплатних листића, са 5 поготка 50 долара, а са свих 6 поготка 2.000 долара. Пробајте, немате шта изгубити у сваком случају!

У модерној историји Србије, њени владари женили су се, углавном, Српкињама, чији је друштвени статус био сличан њиховом. Тако је Карађорђе Петровић, "Отац Србије", био ожењен Јеленом, ћерком Николе Јовановића, кнеза села Маслошева. Кнеиња Љубица, жена Милоша Обреновића, такође је била Српкиња, као и Персида, унука Јакова Ненадовића, а сујерица кнеза Александра Карађорђевића. Тек са Михаилом Обреновићем Србија за кнеињу добија странкињу, ујарску грофицу Јулију Хуњади. Величанствено венчање, којим су кнез Милош и његов наследник, за време изнанства из Србије, хтели да импресионирају аустријску аристократију, уирилично је у Бечу 1853. године. Први краљ модерне Србије, Милан Обреновић, оженио се (1875. у Београду) Наталијом, ћерком руској пуковника и бесарабијској сиахије Петра Кешка и иринцеизе Пулхерије Стурдза. Женидба последњеи Обреновића, краља Александра, иредстављала је скандал. Краљ Милан желео је за снаху неку од европских иринцеиза, али његов син се оженио дворском дамом своје мајке, од њеиа доста старијом, удовицом Драјом Машин, рођеном Луњевица. Краљ Петар I Карађорђевић ирви је савремени српски монарх који је за жену имао кћер владара једне суверене државе. Била је то Зорка, најстарија кћи књаза Црне Горе Николе I Петровића Њеиоша. У том браку, озваниченом на Цетињу 1883. године, рођен је Александар I Карађорђевић, краљ Срба, Хрвата и Словенаца, коме је у "Просветиној" Малој енциклопедији иосећено дванаест редова, мање неио њеиовом крштеном куму, руском цару Александру III Романову, а мало више неио друјом имењаку, Александру VI Борнији, римском папи од 1492. до 1503. године. "За утеху" српској историографији, отац Лукреције и Ђезара Борније у вредносним судовима је много боље "ишоша". Краљица Марија Карађорђевић, чија је удаја за југословенској краља тема овој фељтона, у домаћим енциклопедијама није чак ни именована.

У брак - ДИПЛОМАТСКИ

Александар Ђ. МАРИНКОВИЋ

Иако су државници и теоретичари, стасали под утицајем идеологије либерализма, указивали на то да краљевски брак представља акт породичног живота, у ЦД веку политички значај тог чина и даље је несумњив.

Краљева женидба је била интегрални део југословенске спољне политике, на чије је вођење Александар имао највећи утицај. Дипломатска активност сваке суверене државе одређена је њеним географским положајем, политичким и економским интересима, као и историјским традицијама.

Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, настала 1. децембра 1918, добила је своје међународно признање на мировној конференцији у Паризу 1919-1920. године. Налазећи се на средокраћу између Истока и Запада, Севера и Југа, у централном делу Балканског полуострва, јужнословенска краљевина постала је значајан чинилац у југоисточној Европи. Била је господар моравско-вардарске долине; у "њеним рукама" нашли су се "кључеви Истока" - за Солун и Цариград, као и путеви који са Јадрана воде у срце Балкана, а њено приморје представљало је битну стратешку позицију за Средоземно море. Преко њене територије ишле су и западноевропске трговачке везе са Азијом и источном Африком. Због свих тих предности, циљ спољне политике Краљевине СХС био је одржање мира и територијалног поретка, створеног међународним уговорима о миру од 1919. до 1921. године. Српски су државници веровали да је борба за народно уједињење успешно окончана.

На париској мировној конференцији, која је заседала од почетка 1919. до лета 1920. године, делегација Краљевине СХС поседовала је значајан политички и морални углед, захваљујући великим победама српске војске које су у јавности савезничких земаља биле нарочито запажене, као и популарности Врховног команданта те војске, регента Александра Карађорђевића. У Европи, подељеној на победнике и побеђене, Румунија, Грчка и Краљевина СХС требало је да служи као стална предостројност и чувари мира, те су односи на Балкану почели да се застивају на равнотежи између ових држава, које су настојале да Бугарску приморају да извршава примљене обавезе из мировног уговора у Неију. У свим балканским збивањима Краљевина СХС није желела да буде изолована. Од августа 1920. године налазила се у Малој антанти, тзв. Подунавском савезу, са Румунијом и Чехословачком. Мала

Антанта користила је југословенској краљевини баш у погледу утицаја и угледа међу балканским државама. Тај регионални одбрамбени савез функционисао је све до 1938. године.

Од самог оснивања Мала антанта била је принуђена да води борбу против покушаја Мађарске и Бугарске да се поново наоружају, као и могуће рестаурације хаџбуршке монархије у Аустрији и Мађарској, а такође и против настојања да се изврши ревизија мировних уговора.

Радило се, дакле, о корисном савезу који је био политичка нужност након Првог светског рата. Иако је Коминтерна у Малој антанти видела политичку творевину уперену против совјетске Русије, овај савез је заправо бранио статус љуо у Европи, мир на Старом континенту. Руковођење спољном политиком Краљевине СХС припало је политичким вођама бивше Краљевине Србије, а у дипломатској служби деловале су учене, оштроумне личности полут Милана Ракића, Војислава Маринковића, Момчила Нинчића, Живојина Балугџића, Михаила Гавриловића, Бошка Чолак-Антића, Јована Дучића, Иве Андрића... Међутим, и таквим људима могло је да се догоди да реагују емотивно, "недипломатски", као што је био случај са српским послаником у Русији Спалајковићем, који је на вест да су болшевици побили сву царску породицу плънуо Лењина у лице на једном пријему, и касније изјављивао да је морао тако да поступи јер је Лењин, по њему, највећи криминалац у овом веку.

Највећи утицај на вођење спољне политике имали су Никола Пашић и регент, од 1921. године краљ Александар I Карађорђевић. Краљевина СХС настојала је да у дипломатским акцијама делује што самосталније, без мешања великих сила. У Београду је и даље постојала предратна жеља Србије да изађе на море преко северне Албаније и преко Солуна. Краљевина СХС тражила је већу афирмацију своје спољне политике, а на првом месту била је акција за притисак на Бугарску.

СЛУЧАЈ БУКУРЕШТ

Када је, међутим, женидбом румунског престолонаследника грчком принцезом и удајом најстарије кћери румунског краља за престолонаследника Грчке 1921. године, дошло до успостављања тесних династичких веза између тих држава, запретила је изолација Краљевине СХС. На грчком и румунском двору, у време свадбених свечаности, говорило се о стварању међусобног савеза. Бео-

граду је остављено да бира, или да и даље буде у равнотежи са Букурештом, па и Атином, или да ослонцем на велике силе ствара надмоћнији положај у односу на Софију. Ипак, поразом Грка од Турака, у Малој Азији фебруара 1921. године, дошло је поново до зближавања Румуније, Грчке и Краљевине СХС. Краљевина Италија нарочито је била активна у стварању тих нових блокова, којима би се ослабила Мала антанта, из основа изменили постојећи односи и Краљевина СХС учинила дипломатски изолованом. Италијанско-мађарско-румунско-грчки савез значајно би, очигледно, опкољавање јужнословенске краљевине, а најављено успостављање румунско-мађарске персоналне уније

поставке војне конвенције између Краљевине СХС и Румуније, преговарало се о повезивању железница, поштанског и телеграфског саобраћаја. Уза све то, очекивало се да ће будући зет румунског краља да прими на себе обавезу да Краљевина СХС помогне Румунији у могућем сукобу са болшевичком Русијом око Бесарабије. Краљ Александар је, међутим, јавно говорио да никада неће да брани Румунију од совјетског напада и да се Мала антанта бори за средњу Европу, а не за Бесарабију. Београду је било јасно да ратна авантура, у којој би му савезник био слабашни Букурешт, мора да буде избегнута. Румунија је препуштена судбини, и поред тек успостављене династичке везе. На основу

свет после четворогодишњег рата. На конференцији која је заседала у априлу и мају 1922. године, Мала антанта наступила је јединствено. Уз француску подршку, државе Мале антанте и Пољска чиниле су један блок, који је имао свог представника у врховном савету конференције, и биле су третиране као велика сила. Несумњиво, активност у раду ђеновске конференције значила је за Малу антанту велики успех. На дан краљеве свадбе (8. јуна 1922) у Београду су се састали чехословачки премијер Бенеш и његове колеге из Румуније и Краљевине СХС, Братиану и Пашић. Претресано је деловање Мале антанте на планираној конференцији у Хагу, где је требало да се заврши рад започет у

довело би је у још тежи положај. Иако је румунски министар спољних послова Таке Јонеску демантовао вести о стварању персоналне уније између његове земље и Мађарске, није одбијао могућност да, у будућности то може да се оствари. Читава делатност дипломатије Краљевине СХС доведена је у питање. Излаз је пронађен у ослонцу на Француску, а последица такве оријентације била је и веридба краља Александра са принцем Маријом, млађом ћерком румунског краља Фердинанда, почетком 1922. године. Француска се, након неуспелих покушаја рестаурације Хабзбурга, које је помагала, вратила традиционалној политици пријатељства према својим ратним савезницима на Балкану. Равнотежа на полуострву је очувана, а Краљевина СХС династичком се везом са Румунијом приближавала и Грчкој, са чијим се престолонаследником краљ Александар срео за време боравка у Букурешту почетком 1922. године. У то време разрађиване су

трагичних искустава из блиске прошлости, војни и политички врх Краљевине СХС знао је да је једино важно бринути о властитим интересима.

ЧЕХОСЛОВАЧКА - СПАС

На састанку у Букурешту (20-24. фебруара 1922), уприличеном поводом званичне веридбе краља Срба, Хрвата и Словенаца са принцем Маријом, председник владе Краљевине Никола Пашић и министар спољних послова Момчило Нинчић, који су пратили краља Александра, споразумели су се са својим румунским колегама Јоном Братиануом и Јоном Дуком, као и са чехословачким послаником Веверком, да се у Београду одржи саветовање експерата Мале антанте и Пољске, које би одредило заједничка гледишта на међународној економској конференцији у Ђенови. Радило се о питањима ратних дугова, о економској обнови Европе и о другим важним питањима која су притискала

Ђенови. Бенеш је тада разговарао са Пашићем и Нинчићем о закључењу новог уговора између две земље, те је 31. августа 1922. уговор и потписан, са роком трајања од пет година.

Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца везивала се за Чехословачку Републику, индустријски развијену, и од ње очекивала помоћ да би остварила привредни успон. Средњоевропски басен значајно је спас за економију југословенске краљевине, јер се њена робна размена са балканским државама једва намирала и чинила само неколико процената од укупне размене. Показало се да је спољна политика коју су водили краљ Александар, Никола Пашић и Момчило Нинчић, ипак, давала резултате.

Уследећем броју:
Краљевина СХС и Румунија или Банат и женидба

Дежурни кривац

Ово пишем из очајања, дакле свакодневно само јад и чемер. Нема здравља, нема лекова, нема новца - али има друмских разбојништава, отимачина, ометања једине ТВ станице коју гледа и у коју верује већина у главном граду и шире. Ако се не варам нису нам довољно оштра и енергична реакција на ометања ТВ Студија Б, тако да се она продужавају у недоглед. Таквима који се иживљавају ометајући Студио Б јаба је причати о моралу, стиду, обзирима, демократији. Све ми је јасније зашто млађи свет одлази из ове несретне земље, коначно је јасно да је нада за прокрет на боље и нормалније све слабашнија. Живимо међу људима који нам одређују које новине морамо да читам и коју ТВ станицу можемо да укључимо, у којој радњи ћемо куповати робу (само у оним чији су власници у структурама власти). Уколико имате ауто, код рутинске контроле саобраћаја можете бити упућени на технички преглед само у одређене сервисе. Ономад ми се нађе у рукама књига са насловом "Пропаст и издаја Српске крајине", мање познатог аутора. Радознано прелиставам странице, када уочих текст који се и могао очекивати када је аутор остао веран "патриотским снагама" а гласи отприлике: "Крајину је издао нико други него Вук Драшковић, јер је спречавао резервисте и добровољце да одлазе у одбрану Крајине". Дакле, поново она чобанска - "корела коза овцу да јој се нешта види".

По свој прилици аутор живи у Новом Београду, тамо су често помињана имена издајника у време бомбардовања. Домаћице и бивши официри похрле на кровне терасе да би видели одакле ће да се појави дим после испаљеног НАТО пројектила.

Оно што је мене забринуло више од прелетања "Томахавак" крстарећих ракета и Ф-117 је реакција позамашних комшиница које су испраћале летилице и урлале као да су укључене на 220 волти. "Ово нам све ради ЦИА и Вук Драшковић." Стигао сам само да изустим "којешта" и упутим се према лифту, пошто сам био наоружан само са батеријском лампом. Још један разлог за олакшање, када је објављено да смо одбранили Косово, тада се још није знало да ће и Бугари морати да науче албански ако желе да посету српски Јерусалим.

Никола Милосављевић,
пензионер из Београда

У ћутању је истина

Београдска полиција, под којом не подразумевам "специјалне јединице", формиране на брзину за "специјалне задатке" и које не поседују никакво а поготово не полицијско образовање, врло успешно обавља своје професионалне задатке, али користећи само онолико слободе колико

јој се то дозвољава. Дакле, полиција, прва полиција је способна. Она врло успешно, за кратко време, открива момке који од малолетника отимају бициклове и враћају их власницима. У двомилионском Београду бициклова има на хиљаде, а само 16 камиона марке "мерцедес" у вредности од 100.000 ДЕМ. Ко и како ће ме убедити неко да полиција зна име власника бицикла чија је вредност 100 ДЕМ, а не зна име власника камиона "мерцедес" вредности од 100.000 ДЕМ?

Када се догоди саобраћајни удес, ту су виновници, неповређени, повређени, полиција, истражни судија, по потреби хитна помоћ, сви који својим присуством стичу својство очевидаца, сведока. Ако се деси да возач, у страху од одговорности, побегне са лица места, убрзо се сам пријављује или бива ухапшен. Пошто ништа раније није испланирао, остала су кола и, наравно, таблица. Није ми познат ниједан случај који полиција није решила, а посебно када се ради о великом броју присутних. Према томе, власник и возач камиона-убице се зна. Поставља се само питање ко је тај коме је у интересу да крије идентитет возача? Шта је са возачима који су били у колони иза камиона-убице? Зашто генерал полиције Бранко Ђурић, који је одмах после 20 минута стигао на место несреће, није блокирао рејон? Ко је омогућио возачу да побегне? Сигурно је да није, попут дивљака, трчао магистралом и ливадам успаничен, већ су га чекала кола. Зашто камион није имао таблице, зашто је појачана кабина, зашто је био натоварен песком за који се не интересује ни купац нити се оглашава продавац? Једноставно, камион, смишљено натоварен песком, одиграо је улогу покретног бетонског зида у који су ударили чланови СПО. Мирослав Терзић је један од возача у колони која се налазила из камиона-убице. Господин Терзић заслужује свако поштовање и захвалност што нам је улио наду да у овој земљи још увек може да се рачуна на морал. Сви који су били у истој колони са њим имају разлога да постиђено сагну главу, а њему да се диве. Ко је контроверзни сведок Бранислав Маџика? У првој изјави био је у камиону са братом, убицом, који је из страха побегао у Италију, у другој је био у првом возилу иза камиона-убице, у трећој, како је из новина сазнао - на Ибарској магистрали у време несреће. Потом му прискаче у помоћ адвокат Јован Симић који изјављује да је његов клијент Бранислав на дан судара био у Трговишту одакле је довезао печурке. Отровна и опасна роба. Чак, каже, имају и документа која то потврђују. Затим "признати" Јован додаје како не може да схвати експертски тим СПО који прави такве брљотине. Пошто њему професионална етика не дозвољава да "брља", посетио је свога пријатеља адвоката Тому Филу и затражио савет. Тома Фила је свој пријатељу дао савет да би Маџика требало да оде у суд и да изјаву. Као да је суд продајница семенки у коју се може ући када и како коме падне на памет. Међутим, испрени Јован није пропустио да нагласи "културу" Томе Филе који је претходно назвао председника суда у Лазаревцу који их је примио и обавио саслушање. Када је

Боривоје Боровић, адвокат, ставио примедбу да тако дата изјава и сведочење "правно не важе", Фила је узвратио како Боровић, изгледа, води рат против њега мислећи да ће бити у новинама ако скаче по њему? Знам да је адвокат Боровић каратиста, али не знам зашто Тома Фила себе проглашава за своју стручацу? Ако Тома Фила мисли да му је репутацији успешног адвоката допринело његово путовање у Хаг, из Хага, што је за 18 година успео да Јованку Броз успешно ОДБРАНИ ОД ПРАВДЕ, грдно се вара. Појављивањем у новинама, без обзира на тежину предмета које је водио, репутација му није порасла, већ пала. Он јесте син славнога оца, али на жалост не може да пева "Опрости ми папе", јер ништа није наследио од свог, у свету адвокатуре, легендарног оца, осим познатог имена и адвокатске канцеларије. То су две карте на које он може да игра.

И на крају зашто је скупштински одбор за одбрану и безбедност одбио да у Скупштини Србије расправља о погибији четворице чланова СПО? Против су били посланици СПС, ЈУЛ и СРС. Седници је по позиву, коме се нису одазвали, требало да присуствују министри правде, унутрашњих послова, начелници државне, јавне безбедности МУП Србије. Зашто је предлог СПО одбијен и зашто се професионално најодговорнији нису одазвали позиву? Није ваљда да се осећају одговорним па се бране ћутањем? Ако ћутање потраје, не треба занемарити чињеницу да у Србији за свакога има још довољно "грађевинског материјала". Пошто је сведок увек најважнији, са њим ћу и да завршим. Бранислав Маџика, очигледно после "обраде", више не зна ни где је био, ни где је требало да буде у време удеса, па ме неће изненадити ни његова следећа изјава која би могла да гласи како је возећи у колони одједном испред себе угледао НЛО.

Мирјана Црномарковић,
Нови Сад

Спасића за консултанта

Хвала на добром броју "Српске речи". Текстови о Веселину, Вучку, Гаги и Звонку само увећавају нашу жалост.

Ипак, у овом броју "Српске речи" доминира господин Божидар Спасић, легенда која се, то је сада очито, никога не плаши. Предлажем да правно-експертски тим консултује господина Спасића чак га и укључи у своје редове, јер је сада очито да кључ откривања истине крије стручност господина Спасића.

Да ли, господине Пејчићу, постоји могућност да наша новина објављује редовне коментаре, интервјуе или нека мишљења цењеног господина Спасића. Учините тако Вам бога, ради истине и правде, у Србији је мало таквих људи.

СПО из Тимочке Крајине
З. Митровић
Е. Крћуновић
Д. Драгајловић
З. Текићерковић
П. Атанацковић

Храброст господина Спасића

Прочитали смо од корица до корица ваш последњи број листа "Српска реч".

Уз све текстове који имају похвалу, издвајамо текст госпође Светлане Ђокић "Терористички акт", заправо интервју са једним од најпапетнијих људи које Србија тренутно има, г. Божидаром Спасићем.

Њега смо и раније упознали али оваква анализа једног гнусног злочина у коме су гинули Срби а требао бити убијен г. Вук Драшковић, није никада заправо дата.

Импонује сигурност, аналитичност и најпре храброст г. Спасића да у стилу правог аналитичара да анализу случаја, лоцира могуће починиоце злочина, изнесе драгоцену искуства и на крају комплетно и каже како даље треба радити на овом случају.

Г. Спасић је једна од најбриљантнијих личности наше садашњице и уместо да седи на неком месту министра видимо да је приватни детектив. Апсурд ове земље. Глуперде су на власти а паметни људи чувају паркинг плацево, дискотеке или раде остале безвезне послове. Дакле, господине Пејчићу, госпођа Светлана Ђокић је бриљантно водила разговор, но мислимо да је са господином Спасићем веома лако водити разговор.

Господине Пејчићу, да ли постоји могућност да г. Спасић буде поново Ваш гост, да коментарише разноврзне замке у које нас комунаре увлаче.

Породице Петровић, Зорић и Марковић,
Нови Београд

Поштен и паметан

Једно велико хвала што сте у лист довели Божидара Спасића. Да ли је он постао члан странке?

Текст је фантастичан, господин Спасић аналитичан, прецизан и надам се поштен и паметан.

Питајте, господине уреднице, Србију да ли јој требају такви људи?

Проф. Богдан Зорић,
Београд

Јунак наших дана

Први пут пишем неким новинама. Пензионер сам, али увек имам 10 динара за "Српску реч". Добра је.

Последњи број ми се допао посебно због интервјуа са Божом Спасићем, једним од јунака наших дана.

Он је искрен професионалац.

Објаснио нам је:

1. да је атентат
2. да су убијени недужни људи
3. ко стоји иза свега тога
4. указао шта би требало радити.

Најважније, није се либио ни плашио да каже а ви објавите да наш председник није најбоље чуван.

То у овој земљи изгледа јавно може да каже једино Божа Спасић.

Хвала му.

Зоран Петровић,
Нови Београд

Где је нестало критичко новинарство?

Протести Савеза за промене су дефинитивно пропали. О томе сведоче и најаве челника СЗП да се прелази у нове форме и фазе протеста. Другим речима, одустаје се од протеста какви су најављени на почетку. Одустаје се од обећања да свакодневни протести неће бити обустављени док Милошевић не оде са власти.

Сада, без трунке стида и срама, они тврде да је циљ прве фазе протеста био буђење наде да су промене могуће, а да друга фаза представља борбу за фер и поштене изборе. А шта је са закључањима да нема избора са Слобом на власти и да су они који хоће изборе док је он на власти у ствари сарадници диктаторског режима? Шта је са обећањима да ће падасти оставке ако се циљеви протеста не остваре?

У свему томе, у свим тим лажима и неоствареним обећањима, постоји нешто још страшније, а то је понашање независних медија. Нико не сме ни да помисли да приупита Ђинђића зашто је одустао од свакодневних протеста до смене режима. Нико не сме да напише ни једну једину реч критике на рачун оних који су подстакли наду, а затим произвели стравичну апатију грађана. Зашто неко не пита Ђинђића где је нестало оних два милиона најављених грађана на улицама свих градова Србије.

Подсећам да је Вук Драшковић због одустајања од прелазне владе и наглог заокрета ка ванредним изборима разапет на крст у независној штампи. Сигурно је да би на исти начин прошао и Војислав Коштуница. Али не и Зоран Ђинђић. Не знам шта је то што га чини недодирљивим.

Запањујућа је сервилност независних медија према Ђинђићу. Да су Вук и Коштуница урадили оно што је он урадио са овим назови-протестима били би мете свакодневних коментара, анализа, интервјуа. Али Ђинђић не.

Надам се да ће ме у наредном периоду независни медији демантовати и да ће показати да ја нисам у праву, а да су они објективни и критични према свима и да немају своје љубимце и фаворите. У супротном, свима ће бити јасно да смо добили РТС и "Политику", али сада у огледалу.

Милан Станковић,
Београд

Инфлација политичких странака

И даље расте број регистрованих политичких странака. Сваки Србин и остали хоће да имају своју странку.

Уместо уклапања малих странака у ве-

ће (СПО и СПС-СРС), оне и даље збуњују грађане јаловим акцијама и обавештењима. Нисам поменуо ЈУЛ што су данас незаслужено у власти, без добијених гласова на изборима и сада изигравају мирођију у власти. Гувернер Народне банке је члан ЈУЛ-а, Министар финансија Србије је члан ЈУЛ-а. Познато је код пословних људи да ко држи новац, тај влада. А знамо да ЈУЛ држи незаслужено и неке ресоре Енергетике, као и друге важне полове.

Опозиционе странке, ако их има, да би доказале народу да су за промене, треба ОДМАХ да се прикључе Српском покрету обнове као јединој и највећој опозиционој странци и тиме би се остварио циљ свих промена.

Није нам пријатно када неке политичке странке стално подржавају СПО у свему, а и даље су мале, не развијају се и хоће путем улагивања да се још по неки пут очешу о СПО. Нарочито у томе предњачи Нова демократија, а још нисмо заборавили превару преко формирања посланичког клуба у Влади путем нашоња велике штете СПО-у. Зато господе из Нове демократије, немојте хвалити СПО, него дајте пример прикључивањем СПО-у.

Савез за промене, ако има икакву визију за промене, треба ОДМАХ да се прикључи СПО-у, тиме би све било решено на редовним или ванредним изборима. Све остало што радите је утопија и рекламирање.

Остале регистроване странке, ако су за промене, треба ОДМАХ да се прикључе СПО-у, јер чему изигравати председника странке без чланства и свега осталог. И још једна особина генерала, када буду скинути са власти и дужности. ОDMAH формирају своју странку, јер од мноштва регистрованих странака ниједна није у свој програм унела то што генерали знају. Вероватно је на помолу неко откриће.

И тако то траје без краја а народ сиромашан сада купује у дућанима кило хлеба и литар млека а разне и многобројне странке се утркују и нуде промене преко обавештења и јалових радњи.

Група Г-17 са господином Динкићем, ако је за промене, ОDMAH да се прикључи Економском савету СПО, чиме би се прекинула театарна понашања. То би био највећи допринос променама. Свако друго понашање служи за збуњивање грађана и за личне промоције, што је превише.

Ако би се све странке које су за промене прикључиле највећој опозиционој странци, онда би и грађани који су за промене гласали за кандидате највеће опозиционе странке и то би довело до промена политичког и другог система.

Оваквим прикључењем малих опозиционих странака највећој опозиционој странци избегло би се расипање гласова грађана на мале безначајне странке. Ко ово не уради, није за промене и служи за изигравање лидера.

Мило Букановић,
Београд

Меморијал од 3.18. октобра

Владимир Јовићевић JOB

Двадесет другог новембра 1999. године у просторијама Новинско-издавачке куће "Српска реч" одржана је прва седница Органи-

зационог одбора "Меморијала Веселин Бошковић". Седницом је председавао познати књижевник Зоран Р. Ковачевић који је, после обављених консултација, предложио следећи Организациони одбор: Радмило Стојановић (председник), Никола Караклајић и Љубивоје Ршумовић (потпредседници), Александар Чотрић, Мирослав Боснић, Драган Њамцул, Саво Мартиновић, Митар Митровић, Владимир Јовићевић Јов, Радомир Божовић, Зоран Р. Ковачевић, Јован Оташевић, Богољуб Пејчић, Слободан Остојић, Зоран Гавриловић, Љубиша Ристић, Милутин Дедић и представници Дирекције за градско грађевинско земљиште Београда и РТВ Студија Б (које ће они делегирати). На седници је једногласно поздрављена иницијатива велемајстора Светозара Глигорића и Боре Ивкова да први "Меморијал Веселин Бошковић" буде меморијални турнир високе категорије на којем ће учествовати познати светски и домаћи асови древне игре на 64 црнобела поља. Такође је предложено и прихваћено да се први Меморијал одржи од 3. до 18. октобра 2000. године у Београду у свечаној сали Скупштине града, у сали у којој је одржан први "Куп Орла" на којем је учествовао и шаховски мецена Веселин Бошковић (1950-

1999). На седници је за председника Организационог одбора, са двогодишњим мандатом, једногласно изабран Радмило Стојановић, познати шаховски радник и организатор, а за

Светозар Глигорић, велемајстор
Учествоваћу на Меморијалу

"Поздрављам установљење Меморијала "Веселин Бошковић". Због година и заузетости нисам у могућности да прихватим чланство у Организационом одбору турнира у којем има истакнутих шаховских посланика, радника, јавних личности и писаца, али са одушевљењем ћу прихватити званичан позив да учествујем на првом Меморијалном турниру. Желим вам пуно успеха у припреми тако значајне шаховске и не само шаховске манифестације у престоном граду."

потпредседнике Никола Караклајић, интернационални мајстор и селектор мушке шаховске репрезентације, и Љубивоје Ршумовић, познати песник и новоизабрани председник Шаховског клуба "Ф7", чији је први председник био ФИДЕ мајстор Веселин Бошковић. Новоизабрани организациони одбор одлучио је да први позив за Меморијални турнир "Веселин Бошковић" буде упућен светском прваку Анатолију Карпову, личном пријатељу Веселина Бошковића. Осим Велемајсторског турнира у октобру, 2000. године Београд ће бити метропола шаха: одржаће се низ других шаховских турнира и културних (шаховских) манифестација: Турнир јавних личности, проблемско такмичење, мечеви шаховских нада, књижевно вече за шахисте, симултанке велемајстора, као и шаховски пријатељски меч између шахиста Београда и Бијелог поља, родног места покојног Веселина Бошковића.

Изабран Председник Организационог одбора

Познати шаховски радник и организатор Радмило Стојановић једногласно је изабран за првог председника Организационог одбора Меморијала "Веселин Бошковић". Радмило Стојановић је веома успешно организовао Први и Други "Куп Орла" који су одржани у Скупштини града Београда у марту 1997. и 1998. године. Био је и организатор познатих Турнира јавних личности Београда на којима је четири пута побеђивао Веселин Бошковић. Изванредан је шаховски педагог. Његове две ћерке Надежда и Анђелија су кадетске првакиње Југославије у шаху (у свом узрасту). Веома је цењен и омиљен у шаховским и књижевним круговима. На првој седници Организационог одбора наглашена је тежња о подмлађивању руководећих кадрова у престоници, што избор Радмила Стојановића недвосмислено потврђује.

1999). На седници је за председника Организационог одбора, са двогодишњим мандатом, једногласно изабран Радмило Стојановић, познати шаховски радник и организатор, а за

1999). На седници је за председника Организационог одбора, са двогодишњим мандатом, једногласно изабран Радмило Стојановић, познати шаховски радник и организатор, а за

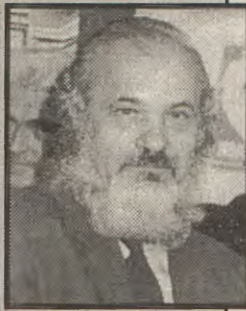

"Веселин Бошковић" 2000. године

Драшко Велимировић, велемајстор

Играће најјачи играчи света

"Бићу учесник Меморијала "Веселин Бошковић". Надам се да ће турнир окупили тренутно најјаче играче света. Користим прилику да породици покојног Веска изразим најдубље саучешће и да као религиозан човек и род Владике Николаја Велимировића поздравим одлуку Српске православне цркве да Орден "Светог Саве" постхумно припадне Веселину Бошковићу. Још једном истичем велику улогу у помоћи за афирмацију нашег женског врхунског шаха коју је одиграо Веселин Бошковић. Његовим одласком остаће још дуго упражњено место мецене и покровитеља. Такве личности не рађају се свакодневно. Веселин Бошковића памтићу као човека са друге, шаховске планете, човека који је над црно-белом таблом живота мислио. Слава му."

су минутом ћутања одали почаст покојном Веселину Бошковићу.

У другом делу седнице изабрана је прес-служба Меморијала: **Зоран Р. Ковачевић** (председник), **Слободан Остојић**, **Љубивоје Ршумовић**, **Саво Мартиновић** и **Владимир Јовићевић Јов**. Задужени за маркетинг су: **Драган Њамцул** (председник), **Јован Оташевић**, **Мирослав Боснић**, **Александар Чотрић** и представници Дирекције за градско грађевинско земљиште и РТВ Студија Б.

Уводно излагање о меценарству Веселина Бошковића имао је књижевник **Саво Мартиновић**. Пре почетка прве седнице присутни

Новоосновани Организациони одбор Меморијала "Веселин Бошковић" поздравио је главни и одговорни уредник "Српске речи"

Богољуб Пејчић. "Веселин Бошковић учинио је много на духовној обнови Србије као покретач многих акција на рехабилитацији српске културе и српског шаха", рекао је, између осталог, **Богољуб Пејчић**.

Следећа седница Организационог одбора биће одржана у децембру 1999. године. Генерални покровитељ Меморијалног турнира "Веселин Бошковић" од 3-18. октобра, 2000. биће Скупштина града Београда.

Меморијални турнир и у Лесковцу

Општински одбор СПО Лесковац донео је одлуку да традиционални шаховски турнир СПО Лесковац од ове године буде организован под називом Меморијални турнир "Веселин Бошковић". Турнир ће бити посвећен сећању на угледне функционере СПО Веселина Бошковића, Звонка Осмајлића, Драгана Вушуровића и Вучка Ракочевића.

Општински одбор СПО Лесковац обавештава и позива све заинтересоване грађане Лесковца, Јабланичког округа и читаве Србије који желе да учествују на Меморијалном турниру "Веселин Бошковић" да своје пријаве доставе лично или телефонском најкасније до среде 1. децембра у 15 сати, након чега ће бити обављен жреб. Отварање турнира заказано је суботу 4. децембра у 12 часова.

Покровитељи турнира су нишки и лесковачки Окружни одбор Српског покрета обнове. Општински одбор СПО Лесковац упућује јавни позив за донаторство предузећима из читаве Србије. У знак сећања на господина Веселина Бошковића, великог ктитора и добротвора Српске православне цркве и српског народа, ОО СПО Лесковац је одлучио да сав приход од донација буде усмерен за обнову Манастира Свете Богородице који се налази на петнаестак километара од Лесковца и који 4. децембра, на Ваведене, обележава 500 година постојања.

За детаљније информације заинтересовани се могу обратити лично у просторијама СПО, у згради Ватрогасног дома у Лесковцу, улица Југ Богданова број 6, или на телефон 016/ 243-159. За најбоље и најуспешније обезбеђене су вредне награде.

Општински одбор СПО Лесковац
Бојана Ристић, члан Председништва
СПО

Таленти и мецене Поводом меморијалног шаховског турнира "Веселин Бошковић"

Таленат је ретка особина, тачније врлина или нарочита способност, која се још од настанка људског рода јавља код младих људи.

Та реч је латинског порекла, а значи: надареност или даровитост, интелигенцију, умни дар, умну обдареност или посебну способност на подручју уметности, књижевности, науке... шаха.

Даровитих младих људи је било одувек, али се зна да је више талената остало неоткривено, него остварено.

Прве таленте открио је и спасио од заборава, пре два миленијума, Гај Кунлије Мецена, веома образовани римски витез, који је окупљао младе талентоване уметнике и књижевнике, и омогућавао им замашну материјалну помоћ да би њихов дар дошао до изражаја.

Мецена је нарочито помагао песнике Вергилија и Хорација.

Хорације ће, захваљујући Мецени, постати највећи римски лирски песник. Иако непознатог порекла, уживао је нарочите симпатије и патронат Мецене и цара Августа. Хорације је, да кажемо и то, писао јетким, оштрим, заједљивим сатиричним стилем, а његова песничка уметност постала је нека

врста поетске библије. (Хорације ће поста-ти и најпревођенији римски писац.)

Вергилије је такође био славни римски песник, писац савршене песничке вештине, родоначелник Рима и Римљана, тознат као божански песник.

Данас се мецењом или мецењатом назива сваки човек - појединац или установа - добротвор и заштитник науке, књижевности и уметности.

После Мецене било је нових мецена, али је увек било више талената него мецена.

Мецена је, у извесном смислу, претеча средњовековних ктитора, задужбинара манастира и каснијих спонзора, донатора и других добротвора.

Један од ретких савремених мецена, могло би се рећи нарочито ентузијазма и дара, био је и Веселин Бошковић, човек изразите стваралачке, оснивачке, градитељске, меценатске, добротворачке и добротворачке природе и побуде.

О тој његовој може се рећи витешкој врлини (сам Мецена је био витез) сведочи и "Орден светога Саве" првог степена, којим га је посмртно одликовао патријарх Павле.

Веселинова добротворачка уметности су и бројна и неспорна.

Све ово је разлог више да меморијалним шаховским турниром на извесан начин вратимо дуг Веселину Бошковићу.

Саво Мартиновић, књижевник

Уређује Владимир Јовићевић JOB

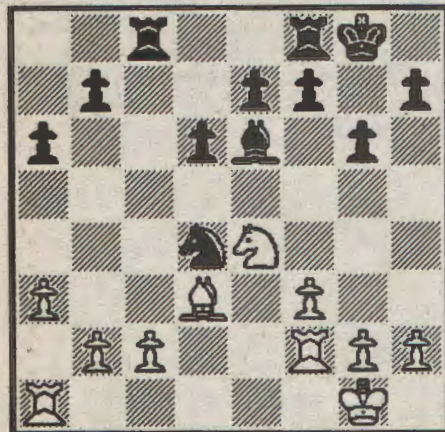
Шаховски мецена

Шаховски мајстор Веселин Бошковић био је највећи шаховски мецена, добротвор и донатор у последњој деценији овога века. Посебно је помогао југословенском женском шаху (Алиси Марић, Наташи Бојковић, Александри Димитријевић и сестрама Анђелији и Надежди Стојановић). Такође је учествовао у организацији Женског шампионата Југославије. Одласком вољеног Веска југословенски шах је изгубио једног од највећих поклоника древне игре код нас. Захваљујући породици Стојановић дошли смо до Бошковићеве партије са једне од добротворних симултанки. Надежда Стојановић је тада имала десет година.

Бошковић - Н.Стојановић
Сицилијанска одбрана
(симултанка)
Београд 1997.

1.e4,ц5, 2.Сф3,Сц6, 3.d4,цд, 4.Сд4,г6,
5.Ле3,Сф6, 6.ф3,Лг7, 7.Сц3,0-0, 8.Ле2,д6, 9.0-0,
Д66, 10.Т61,Се4!, 11.Се4,Лд4, 12.Лд4,Дд4,
13.Дд4,Сд4, 14.Лд3,Ле6, 15.a3,Тац8,
16.Тф2,а6. Реми.

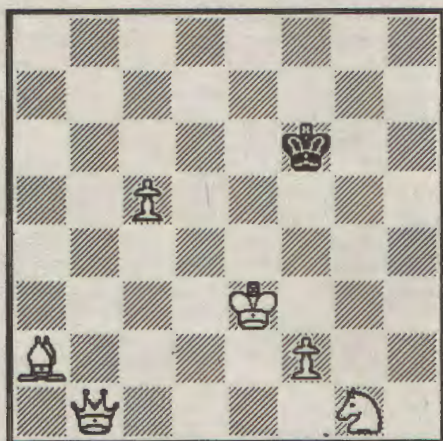
Завршна позиција(реми).

Проблем број 105.

Анђелија и Надежда Стојановић
Београд
Оригинал

У спомен на
Веселина
Р.Бошковића
(1950-1999)

Мат у три потеза

Решење Проблема
број 104.

1.Д68!

СЛОБОДНЕ НОВИНЕ
ИЗДАВЕ СЛОБОДНИХ НОВИНАРА

ДИРЕКТОР: Даница Драшковић

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ
УРЕДНИК:
Бољуб Пејчић

УРЕДНИЦИ:
Илија Давидовић
Сивео Бајић

СТАЛНИ САРАДНИЦИ:
Александар Чојрић, Александар
Цвејковић, Блазица Косић, Борђо
Вукоје (фото), Јелена Ленголд, Љиљана
Шој, Милан Божић, Милена Појовић,
Милица Ђорђевић, Миодраг Крсчић,
Мирко Дошен (Вашингтон), Милеко
Вучевић, Небојша Реџић, Свјетлана
Ђокић, Сивице Сикавица, Владимир
Јовићевић Јов

ДИЗАЈН И КОМПЈУТЕРСКА ОБРАДА:
D-design

СЕКРЕТАРИЈАТ РЕДАКЦИЈЕ:
Драгица Бујарски, Нада Бошковић

АДРЕСА РЕДАКЦИЈЕ:
Вука Караџића бр. 8/1, 11000 Београд
Тел. 011/ 620-891, 628-242, 620-968

КОМЕРЦИЈАЛНА И ИЗДАВАЧКА
ДЕЛАТНОСТ:
Бранкова 13-15, 11000 Београд,
тел. 011/ 625-937, 624-598

ЖИРО-РАЧУН:
40801 - 603 -4 - 27562 Ситари град

РУКОПИСИ И ФОТОГРАФИЈЕ СЕ НЕ
ВРАЋАЈУ

ШТАМПА:
АБЦ Етиграф, Влајковићева 6, Београд.
Мишљењем Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01 221/91-01 од
15.2.1991. одређена је стопа пореза од 3%.

ПРЕТПЛАТА
Прејилајтиу на Српску реч можеће
извршићи уилајтом на жиро-рачун 40801-
603-4-27562, Ситари град, са назнаком - за
прејилајтиу - и то за:
3 месеца (6 бројева) - 60 динара
6 месеци (12 бројева) - 120 динара
12 месеци (24 броја) - 240 динара
ЗА ИНОСТРАНСТВО - ЕВРОПСКЕ
ЗЕМЉЕ
3.месеца (6 бројева) - 35 ДЕМ
6 месеци (12 бројева) - 70 ДЕМ
12 месеци (24 броја) - 140 ДЕМ
ЗА ВАНЕВРОПСКЕ ЗЕМЉЕ 50% ВИШЕ
Информације на телефоне
011/620-891, 628-242, 620-968

"SRPSKA REC" НА ИНТЕРНЕТУ
HTTP://WWW.SRPSKA-REC.CO.YU
E-mail: srprec@netscape.net
rec@EUnet.yu

J.K.P. "ГРАДСКЕ ПИЈАЦЕ" - БЕОГРАД

Београд - Живка Карабиберовића бр. 3
тел. центр. 3406-450, 3406-451 и 3406-452; директор: 422-566, 422-991 и 403-384
факс: 401-928

КАПЕНИЋ ПИЈАЦА

КАПЕНИЋ - МЛЕЧНА ХАЛА

ЗЕПЕНИ ВЕНАЦ

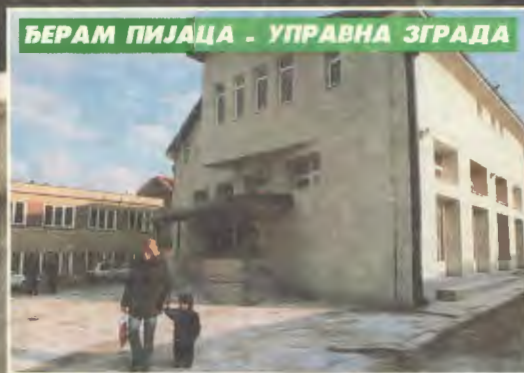
БАЊИЦА

Јавно комунално предузеће "Градске пијаце" Београд, као градска установа, основано је 1962. године и све до 1989. послује као друштвено предузеће од посебног интереса за град.

Од јануара 1990. "Градске пијаце" послују као јавно комунално предузеће којем је делатност одржавање и опремање пијаца, као и издавање простора и објеката за продају пољопривредно-прехранбених производа, на велико и мало.

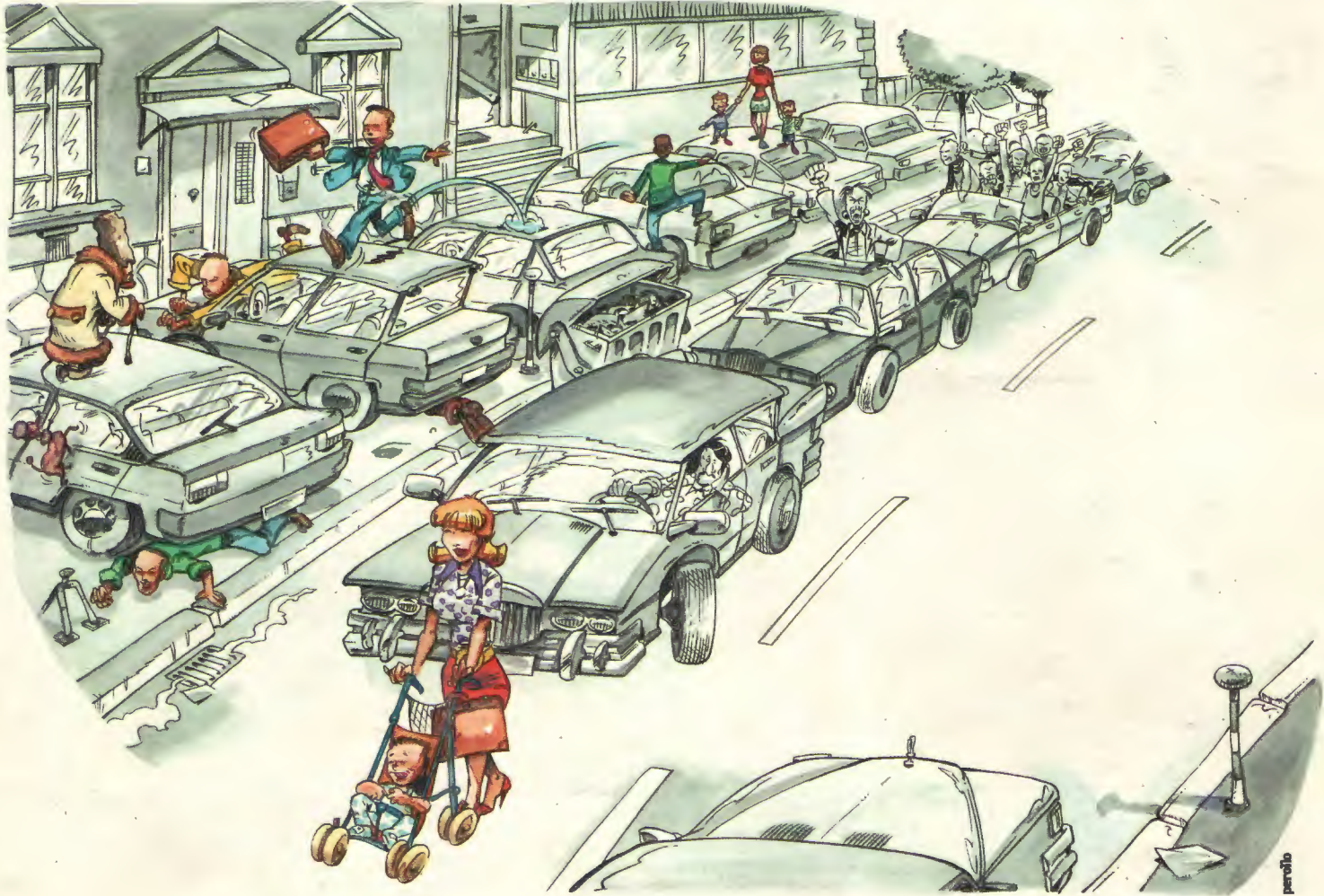
ВИДИКОВАЦ

БЕРАМ ПИЈАЦА - УПРАВНА ЗГРАДА

Пословни простор је организован у оквиру 38 пијачних објеката, од чега је 35 на ужем градском подручју, а три су у приградској општини Младеновац.

ПРЕКОМ ПРЕЧЕ, НАОКОЛО БЛИЖЕ

Знате ли шта значи ова изрека?

Хоћете да уштедите време непрописним паркирањем, закрчите сабраћај, и онда закасните на важан састанак јер су и сви други тако поступили.

Правилан избор паркинга штеди вам време до циља!

Оставимо улице возачима, а тротоаре пешацима!

ПАРКИНГ СЕРВИС - ДА СЕ ПАРКИРАТЕ А ДА НЕ СМЕТАТЕ...

... да будете слободни и као возач и као пешак ...

Изгледа вам немогуће?

Управо то је наш посао. Ми се трудимо да свакога дана обезбедимо паркинг свим возачима и ослободимо тро-

тоаре свим пешацима. Гаражирамо возила у бокс-гаражама, управљамо пословима међународног теретног терминала, евидентирамо царинску робу, обављамо технички преглед

и осигуравање моторних возила, и нудимо угоститељске услуге. Београд је европска раскрсница; наш је посао да се саобраћај на њој одвија несметано. И када не изгледа тако - ми радимо за вас!

